

Eirin Jordet

**En nykonstruksjonistisk analyse av norske
presenteringssetninger**

Masteroppgave i nordisk språkvitenskap, 2016

NTNU

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Det humanistiske fakultetet

Institutt for språk og litteratur

Tusen takk til alle informantene som stilte opp og vurderte rare setninger for meg. Tusen takk til mine dyktige veiledere, Kristin Melum Eide og Tor Anders Åfarli, for klok og motiverende veiledning. Tusen takk til Harald som har korrekturlest oppgaven. Og tusen takk til Eirik, som har hjulpet meg å glemme den innimellom.

Innhold

Innhold	i
1 Innledning.....	1
1.1 Tema og bakgrunn	1
1.1.1 Presenteringssetningen og ergativ/inergativ-distinksjonen	1
1.1.2 Graderthet.....	2
1.2 Målet for oppgaven.....	3
1.3 Oppgavens oppbygning	4
2 Teori	5
2.1 Endoskeletal versus eksoskeletal grammatikkteori	5
2.2 Leksikalistisk grammatikkteori	5
2.3 Grammatiske funksjoner og semantiske roller	7
2.4 Problemer med leksikalistiske teorier.....	9
2.4.1 Verbenes fleksibilitet.....	9
2.4.2 Oppdiktete verb og tulleverb	10
2.5 Konstruksjonistisk teori.....	11
2.5.1 Åfarlis rammeteori (2007).....	12
2.6 Rammesemantikk	13
2.6.1 Bouchards G-semantikk	14
2.7 Det leksikalsk-semantiske innholdet	15
2.8 Rammer og harmoni	15
2.8.1 Grader av grammatikalitet i rammeteorien	16
2.9 Inakkusativhypotesen	17
2.10 Diagnostisering av ergativitet	18
2.11 Sorace (2011): graderthet mellom ergative og inergative verb.....	22
2.12 Ergativitet i konstruksjonismen	24
2.13 Semantiske roller i konstruksjonismen	25

2.13.1	Flytting versus direkte innsetting av patiens-subjekter	26
2.14	Presenteringssetningen	27
2.15	Subjektskravet	30
2.15.1	EPP	30
2.15.2	Predikasjonsanalysen	31
2.16	Ekspletiven som argument	33
2.17	Analyser av presenteringskonstruksjonen	34
2.17.1	En semantisk ergativ/inergativ-distinksjon: Sveen (1996)	34
2.17.2	Pragmatiske føringer og optimalitet: Lødrup (1999)	35
2.18	Småsetningsanalysen	36
2.18.1	Stensrud (2006)	36
2.18.2	Nordgård	39
2.19	Oppsummering	40
3	Metode	43
3.1.1	Grammatikalitet og akseptabilitet	43
3.2	Akseptabilitetsvurderinger	44
3.2.1	Fordeler	44
3.2.2	Ulemper	45
3.3	Introspeksjon	45
3.4	Spørreundersøkelsen	46
3.4.1	Grunner til å gjennomføre en spørreundersøkelse	46
3.4.2	Informanter	47
3.4.3	Utføring	48
3.4.4	Pilottester	49
3.4.5	Instruksjoner	50
3.5	Korpus	51
3.6	Valg av testsetninger	51

3.7	Resultater	52
4	Analyse	53
4.1	Presenteringsrammas semantikk	54
4.2	De leksikalske elementenes semantisk-konseptuelle innhold	55
4.3	Språklig konvensjon	55
4.4	Analysen	56
4.4.1	Lokasjonsendring: <i>komme</i>	57
4.4.2	Tilstandsendring: <i>dø</i> og <i>vokse fram</i>	58
4.4.3	Tilstandskontinuering: <i>pågå</i>	60
4.4.4	Tilstandseksistens: <i>finnes</i> og <i>leve</i>	62
4.4.5	Ukontrollert prosess: <i>dette</i> og <i>fryse</i>	65
4.4.6	Kontrollert bevegelse: <i>gå</i> og <i>danse</i>	68
4.4.7	Kontrollert prosess: <i>Arbeide, strikke, vente, snakke, ringe</i>	69
4.4.8	Psykologiske verb: <i>tenke</i> og <i>gruble</i>	73
4.4.9	Refleksiv: <i>gifte seg</i>	73
4.4.10	Transitive verb: <i>tagge</i> og <i>drikke</i>	74
4.5	Kommentar til valg av verb	75
4.6	Rollesemantikk i ramma	76
4.7	Konklusjon	76
5	Konklusjon	78
	Bibliografi	80
	VEDLEGG	i
	Vedlegg 1	ii
	Vedlegg 2	v
	Vedlegg 3	vi

1 Innledning

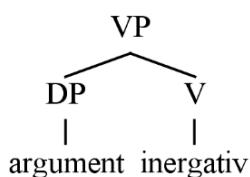
1.1 Tema og bakgrunn

1.1.1 Presenteringssetningen og ergativ/inergativ-distinksjonen

Presenteringssetninger er tradisjonelt blitt regnet som en instansiering av ergativitet, fordi de har sitt eneste argument på objektsplassen. Det at norske presenteringssetninger også kan inneholde inergative verb har gjort det vanskelig å analysere denne konstruksjonen på en tilfredsstillende måte. Mange skandinaviske lingvister har forsket på denne setningstypen, og det er formulert flere ulike analyser som forsøker å gi svar på problemene som knyttes til den. *Inakkusativhypotesen* (Perlmutter, 1978) er en godt innarbeidet teori i den generative grammatikken, og går ut på at vi kan skille mellom to typer intransitive verb: ergative¹ og inergative. Denne hypotesen ble innarbeidet i prinsipp- og parameter-teorien (Chomsky, 1981 med etterfølgere) og tilpasset theta-teorien. I følge tradisjonell GB-teori går dette skillet ut på at inergative verb deler ut sin theta-rolle til et eksternt argument, og dette argumentet er et subjekt på alle representasjonsnivåer. Ergative verb deler ut sin theta-rolle til et internt argument, hvilket innebærer at det ene argumentet til et ergativt verb blir generert som et underliggende objekt. De syntaktiske strukturene som blir tilknyttet inergative og ergative verb er vist i 1 a) og b):

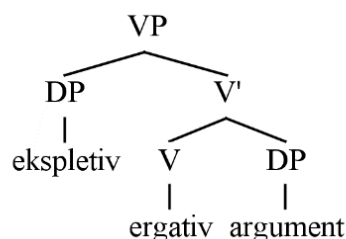
1. a)

Inergativ struktur:

b)

Ergativ struktur:

Et viktig poeng i Inakkusativhypotesen er at ergativ/inergativ-distinksjonen også er en semantisk forskjell: agens-rollen er knyttet til inergative verb, og patiens-rollen er knyttet til ergative verb (Sorace, 2004, s. 243). Fordi ergative verb ikke deler ut en ekstern theta-rolle, kan

¹ Begrepene «inakkusativ» og «ergativ» brukes ofte om hverandre om det samme fenomenet. Åfarli og Eide (2003) bruker termen «ergativ» om verb med kun et internt argument. Jeg vil i denne oppgaven benytte termen «ergativitet» om det andre kan kalle «inakkusativitet» (f.eks Sveen (1996) og Lødrup (1999)), og jeg vil diskutere hva begrepet innebærer. Begrepet «ergativ» må ikke forveksles med ergativ som en kasustype som vi finner i enkelte språk.

det settes inn et formelt subjekt. Setninger med formelle subjekter kalles gjerne *presenteringssetninger*, og disse blir altså regnet som en instansiering av ergativitet. Setninger som de i 2) og 3) er proto-typiske eksempler på presenteringssetninger med ergative verb:

2. Det forsvant et pengeskrin
3. Det eksploderte ei bombe

Inergative verb deler ut en ekstern theta-rolle, og ifølge leksikalistisk grammatikkteori og Inakkusativhypotesen burde de strengt tatt ikke kunne forekomme i en presenteringskonstruksjon. Det ser likevel ut til at noen inergative verb kan brukes i presenteringssetninger:

4. Det sprang en mann over veien
5. Det arbeider ei jente i hagen

En vanlig forklaring innenfor tradisjonelle leksikalistiske teorier (GB-rammeverket) går ut på at det aktuelle verbet må være oppført to ganger i leksikonet, med en inergativ og en ergativ betydning. Fordi unntakene er såpass mange, er dette en lite elegant forklaring. Et annet problem knyttet til inergative verb i presenteringskonstruksjoner er hvordan vi kan ha en agens-frase på objektplassen. En svært innarbeidet generalisering i GB-teorien (og alle andre linking-teorier for øvrig) sier at agens-rollen må deles ut på subjektsposisjonen (Lødrup, 1999, s. 205). Leksikalistiske teorier sliter med å forklare disse forholdene.

1.1.2 Graderthet

I tillegg til at mange inergative verb fint kan brukes i presenteringskonstruksjoner, er det i tillegg noen presenteringssetninger med inergative verb som ikke ser ut til å være verken akseptable eller uakseptable, eller de kan aksepteres *til en viss grad*:

6. ? Det strikket flere damer på kafeen
7. ? Det snakket en mann på radioen
8. ?? Det tenker mange studenter på lesesalen

Dette fenomenet, at setninger viser *grader av akseptabilitet*, lar seg vanskelig kombinere med teorien om verbets argumentstruktur. Noen lingvister mener dette er evidens for at grammatikalitet er noe graderbart, et fenomen kjent som *gradience* (som kan oversettes til *graderthet*) (Fanselow et al. 2006). Selv om grader av akseptabilitet ikke er en ny observasjon (grader av grammatikalitet blir nevnt i Chomsky (1955)), er det først i det siste at man har sett

en økt interesse for dette fenomenet, ifølge Fanselow (et al. 2006, s. 1). Slike akseptabilitetsvurderinger er siden blitt testet og bekreftet i mange eksperimentelle studier, og mange forskere ser dette som et bevis på at det finnes grader av grammatikalitet (Fanselow et al., 2006, s. 1). På tross av dette behandles grammatikalitet i lingvistikken ofte som noe binært. Siden språket vårt er såpass fleksibelt, kan man argumentere for at vi burde ha en teori som er romslig nok til å forklare måten vi «bøyer og tøyser» språket på. Kritikere av den generative grammatikken anser det som en svakhet at teoriene ikke har rom for å forklare fleksibiliteten i språket. Teorien må rettes etter språket, ikke omvendt.

Mange verb ser dessuten ut til å være vanskelige å klassifisere som enten ergative eller inergative. Begrepet graderthet kan også brukes om mangel på et klart skille mellom to grammatiske kategorier. Sorace (2000, 2011) mener for eksempel at ergativitet er graderbart, og at verb kan plasseres på et ergativhierarki.

1.2 Målet for oppgaven

Målet for denne oppgaven er å legge fram en tilfredsstillende analyse av norske presenteringssetninger, som forklarer de problemene jeg har belyst over. Jeg mener en konstruksjonistisk teori tilbyr det beste analyseverktøyet for å analysere disse konstruksjonene. I konstruksjonistiske teorier antar man at leksikalske elementer settes inn i en allerede generert struktur. En konstruksjonistisk teori kan forklare verbenes fleksibilitet og variasjon i bruk. En slik teori tilbyr også en elegant forklaring på fenomenet graderthet. I prinsippet kan man sette inn hva som helst på de ulike posisjonene i strukturen, men det finnes noen semantiske og pragmatiske føringer for hva vi vil sette inn. Jeg vil forsøke å avklare hva disse føringene er. Hva det er som gjør at noen verb er fullt akseptable eller helt uakseptable i presenteringssetninger, mens andre framstår som verken akseptable eller uakseptable? Jeg diskuterer også hva som inngår i ergativ/inergativ-distinksjonen innenfor et nykonstruksjonistisk rammeverk, og i den forbindelse hva slags semantikk som finnes i de pre-genererte strukturene. Dersom rammene inneholder informasjon om rolle-semantikk, hvordan kan et argument på objektplassen få agens-tolkning? Dette er spørsmål jeg forsøker å svare på i min masteroppgave.

Jeg har utført en enkel spørreundersøkelse for å utforske hvilke verb som aksepteres og ikke aksepteres i presenteringskonstruksjonen, og om noen typer verb blir vurdert som middels akseptable. Slik ville jeg også forsøke å finne ut hva det er av semantikk i strukturen og i det konseptuelle innholdet til verbet som fører til akseptabilitet og uakseptabilitet. Basert på

Soraces (2000, 2011) verbklassifiseringer har jeg forsøkt å teste et nokså bredt utvalg av verbtyper, og de aktuelle testsetningene brukes aktivt for å bygge opp under analysen jeg legger fram.

1.3 Oppgavens oppbygning

Jeg har nå presentert temaet og forklart bakgrunnen for oppgaven. Kapittel 2 er et teori-kapittel hvor jeg legger fram og diskuterer teorien jeg har brukt når jeg har utviklet min analyse. Her setter jeg først de leksikalistiske teoriene (i hovedsak GB-teorien) opp mot den nykonstruksjonistiske teorien, og forklarer hvorfor jeg mener nykonstruksjonismen tilbyr det beste verktøyet for å analysere ikke bare norske presenteringssetninger, men språk generelt. Deretter diskuterer jeg begrepet ergativitet, og hva som inngår i ergativ/inergativ-distinksjonen. Jeg vurderer om det kan være fruktbart å skille konseptuell semantikk (og dermed rolle-semantikk) fra syntaktisk struktur, som vil innebære enten en ren syntaktisk eller en ren semantisk distinksjon mellom ergativitet og inergativitet.

I andre del av kapittel 2 legger jeg fram og vurderer tidligere analyser av den norske presenteringskonstruksjonen, som har forsøkt å forklare hvordan inergative verb kan brukes i presenteringskonstruksjoner. I kapittel 3 diskuterer jeg metoden jeg har brukt, og forteller om hvordan jeg gikk fram for å samle inn data. Resultatene fra spørreundersøkelsen diskuteres og analyseres i kapittel 4, som en del av min analyse av presenteringskonstruksjonen. Her diskuterer jeg også hva slags semantikk som finnes i presenteringsramma, og hva det er i det konseptuelle innholdet til de leksikalske elementene som fører til harmoni eller disharmoni med ramme-semantikken.

2 Teori

I dette kapitlet skal jeg legge fram teorien jeg har brukt for å svare på forskningsspørsmålene jeg stilte i kapittel 1. Jeg vil først presentere den leksikalistiske tilnærminga nokså grundig, og legge fram en del problemer som blir knyttet til en slik tilnærming. Når jeg presenterer den leksikalistiske teorien vil jeg bruke hovedsakelig Government & Binding-teori (Chomsky, 1981 og etterkommere), men som Brøseth (2007, s. 64) påpeker på kan mye av denne teorien overføres til andre varianter av generativ grammatikk, som Minimalismeprogrammet (Chomsky, 1995), Lexical-Functional Grammar (LFG) (Bresnan, 2000) og Head Phrase Structure Grammar (HPSG) (Pollard & Sag, 1994). Alle disse teoriene er endoskeletale og møter flere av de samme problemene, som jeg vil presentere i dette kapitlet. Jeg vil deretter presentere ei eksoskeletal tilnærming, nærmere bestemt den nykonstruksjonistiske teorien og Åfarlis (2007) rammeteori. Jeg vil legge fram argumentasjon for å anta en slik modell, som jeg senere tar i bruk for å analysere presenteringskonstruksjonen. I tillegg presenterer jeg en rekke tidligere analyser av presenteringssetningen, for å se hvordan andre har forsøkt å løse problemene jeg presenterte i innledningen. Fordi analysen av presenteringssetningen og ergativ/inergetiv-distinksjonen henger nøye sammen, kommer spørsmålet om hva ergativitet er stadig tilbake, også i den siste delen av dette kapitlet.

2.1 *Endoskeletal versus eksoskeletal grammatikkteori*

Innenfor generativ grammatikk kan man sette et skille mellom de leksikalistiske og de konstruksjonistiske teoriene. De leksikalistiske teoriene kalles *endoskeletale*, en term som først ble brukt av Borer (2003). Leksikalistiske teorier betegnes slik fordi de innebærer en felles ide om at informasjon om setningsstruktur finnes i leksikonet, og at struktur derfor blir generert fra ordnivå. Konstruksjonistiske teorier er på sin side *eksoskeletale*, hvilket signaliserer at strukturen finnes *utenfor* leksikonet. Konstruksjonistiske teorier har det til felles er at de regner med at strukturen blir generert uavhengig av ordene.

2.2 *Leksikalistisk grammatikkteori*

Det har tradisjonelt vært de leksikalistiske teoriene som har utgjort kjernen i den generative grammatikken, nærmere bestemt Government & Binding-teorien (Chomsky, 1981) og minimalismeprogrammet (Chomsky, 1995). I disse tilnærmingene er syntaktisk struktur generert fra ordnivå, altså fra det semantiske innholdet til et leksikalsk element. Et viktig prinsipp i de endoskeletale teoriene er at så godt som alle leksikalske konstituenten blir projisert fra en leksikalsk kjerne, hvilket innebærer at leksikalske enheter projiserer sitt leksikalsk-

semantiske innhold inn i syntaksen. Alle syntaktiske representasjoner (både djupstruktur, overflatestruktur og LF) blir projisert fra leksikonet, ved å overholde subkategoriseringskravene til den leksikalske enheten. Dette er innenfor GB-teorien kjent som *projeksjonsprinsippet* (Chomsky, 1981 i Brøseth, 2007, s. 65). Den syntaktiske strukturen stammer fra den leksikalske argumentstrukturen. En leksikalsk enhet er listet opp i leksikonet med informasjon om form og mening. Meningsinnholdet i leksikonet består blant annet av informasjon om semantiske roller og syntaktisk kategori, mens encyklopedisk informasjon er ikke en del av leksikonet (Brøseth, 2007, s. 65). Den leksikalske argumentstrukturen blir «mappet» over til syntaktisk struktur via en rekke syntaktiske regler (kalt «linking-regler»). Minimalismeprogrammet (Chomsky, 1995 og etterkommere) er på en måte en forlengelse av GB-teorien, og opprettholder mange av hovedideene². Også i Minimalismen er den leksikalske enheten kilden til grammatisk struktur. Den leksikalske enheten er her representert med et knippe *trekk* ('features'). I stedet for å si at de leksikalske elementene projiseres inn i syntaksen, er det de forskjellige trekkene som bestemmer hvilke leksikalske enheter som kan bli spleiset for å forme en syntaktisk struktur (Brøseth, 2007, s. 67). Ideen om trekk er essensiell også i Head Phrase Structure Grammar. Den essensielle ideen for både GB, Minimalisme og HPSG-teoriene er altså at den syntaktiske strukturen projiseres opp fra leksikonet på en eller annen måte.

Ideen om det vi kaller «verbets argumentstruktur» er altså en stor del av den leksikalistisk orienterte grammatikkteorien. Verbets argumentstruktur kan referere til to ulike ting. Det kan for det første referere til den syntaktiske strukturen som omgir et (hoved)verb. Det kan også referere til en inherent leksikalsk-semantisk egenskap som verbet har, typisk forstått som en kapasitet til å tildele ulike semantiske roller, eller *theta-roller* (Åfarli, 2007, s. 1). I de tradisjonelle leksikalistiske teoriene regner man gjerne med at argumentstrukturen i den første betydningen blir bestemt av argumentstrukturen i den andre betydningen (Åfarli, 2007, s. 1). Ifølge denne leksikalistiske teorier er altså *verbet* det leddet i en frase eller en setning som tilordner alle andre ledd semantiske roller. Verbet *kjøre* denoterer et konsept KJØPE, som impliserer to deltakere, en som kjøper noe og noe som blir kjøpt. Denne semantisk-konseptuelle informasjonen er basis for konseptet «argumentstruktur». De to deltakerne som blir implisert av konseptet KJØPE blir tolket som theta-roller som verbet tildeler, spesifikt så 'kjøre' tildeler en agens-rolle som eksternt argument og tema eller patiens-rolle som internt argument (Åfarli, 2007, s. 2). Verbets iboende leksikalsk-semantiske egenskaper bestemmer altså den syntaktiske strukturen til setningen. I GB-teorien er dette manifestert i projeksjonsprinsippet (som sier at

² Dette gjelder i hvert fall «mainstream» chomskyansk minimalisme (Chomsky, 1995).

argumentstrukturen til en leksikalsk kjerne projiseres til syntaksen), og i theta-kriteriet (Nygård, 2013, s. 135). Et verb kan dele ut en, to, tre, eller ingen theta-roller. Verbet «kjøpe» deler for eksempel ut to theta-roller:

9. Kjøpe, V: θ, θ

Projeksjonsprinsippet dikterer at disse rollene blir realisert som argumenter i strukturen, nærmere bestemt som subjekt og objekt (Nygård, 2013, s. 136). En sentral idé i den generative grammatikken er også at de grammatiske argumentene i strukturen har ulike semantiske roller knyttet til seg.

2.3 Grammatiske funksjoner og semantiske roller

Den grunnleggende tanken i leksikalistiske teorier er at semantiske roller (dvs. verbets argumentstruktur) er spesifiserte for hvert enkelt verb, på grunnlag av det enkelte verbets semantisk-konseptuelle innhold. Ulike semantiske roller er knyttet til ulike posisjoner i strukturen. En sentral hypotese er at agens-fraser er realisert som subjekter og patiens-fraser som objekter. Ifølge Levin og Rappaport Hovav (1995) har alle verb to leksikalske representasjoner: en leksikalsk-semantisk representasjon (LSR) og en argumentstruktur (også kalt leksikalsk-syntaktisk representasjon). Forholdet mellom grammatisk funksjon og semantiske roller blir etablert i den leksikalsk-semantiske representasjonen. Denne representasjonen avbildes («mappes») over til den syntaktiske argumentstrukturen ved hjelp av «linking-regler». Verbets leksikalsk-syntaktiske argumentstruktur bestemmer sammen med projeksjonsprinsippet og theta-kriteriet den syntaktiske konfigurasjonen som verbet kan stå i. Den leksikalske argumentstrukturen til verbet korresponderer derfor med den syntaktiske djupstrukturen (Newmeyer, 2001, s. 62).

De tre tematiske rollene som ble foreslått av GB-teorien å være en del av verbets argumentstruktur, er agens, patiens og mottaker (Brøseth, 2007, s. 73). Disse tilsvarer de tre grammatiske funksjonene et argument kan ha. Agens-rollen er typisk bundet til subjektsposisjonen, patiensrollen er typisk bundet til det direkte objektet, og mottaker-rollen er typisk bundet til det indirekte objektet. Dette gir en prototypisk setning som:

10. Moras_{SU} gav gutten_{IO} en femtilapp_{DO}

Baker (1988) formulerte den såkalte «Uniformity of Theta Assignment Hypothesis» for å forene grammatiske funksjoner og tematiske roller. Denne hypotesen var formulert slik: «Identical

thematic relationships between items are represented by identical structural relationships between those items at the level of D-structure» (Baker, 1988, s. 46 i Newmeyer, 2001, s. 59) . Enhver theta-rolle tildelt av en bestemt type predikat er kanonisk assosiert med en spesifikk syntaktisk posisjon. For eksempel er Spec-VP (og senere Spec-vP) assosiert med en agens-rolle. Det er imidlertid ikke alltid sånn at subjektet har agens-rolle, det direkte objektet en patiens-rolle, eller det indirekte objektet en mottaker-rolle. Det har i senere tid blitt postulert en rekke andre tematiske roller i tillegg, som *theme* (tema), *experiencer* (opplever), *benefactive* (benefaktiv), *goal* (mål), *source* (*opprinnelse*) og *location* (lokasjon) (Haegeman, 1994, s. 49-50 i Brøseth, 2007, s. 74). For å forklare hvorfor agens må genereres som subjekt og patiens som objekt ble det stipulert et theta-hierarki. Et eksempel på et typisk theta-hierarki er vist i Brøseth (2007, s. 79), og gjengitt i 11:

11. Agens > mottaker > opplever/mål > instrument > patiens/tema > lokasjon

Det har vært forsøkt å postulere projeksjoner med kanoniske posisjoner for alle de tematiske rollene (se f.eks. Cinque, 1999, som opererer med 64 ulike projeksjoner). Mange av de leksikalistiske teoriene som ble postulert på 90-tallet innebar et tett forhold mellom roller og relasjoner, men de manglet litt for å passe med en uniform theta-rolletilordning. Lingvistene klarte for det første ikke å bli enige om hvor mange ulike roller som fantes, og hva de skulle kalles. Et annet problem var at det ble operert med så mange ulike theta-roller (over et dusin forskjellige semantiske roller er blitt foreslått) og så få grammatiske funksjoner (subjekt, indirekte og direkte objekt) (Newmeyer, 2001, s. 60). Hvordan kunne det da være et 1:1-forhold mellom grammatiske funksjoner og semantiske roller? Dowty (1991) foreslo en løsning hvor alle semantiske roller kunne tilhøre en av to grupper med semantiske roller: «proto-agens» eller «proto-patiens». Hva slags rolle et argument får er avhengig av hva slags egenskaper det får av verbet. Dowty formulerer disse egenskapene slik (her gjengitt på originalspråket):

12. Contributing properties for the Agent-Proto-Role:

- a. Volitional involvement in the event or state
- b. Sentience (and/ or perception)
- c. Causing an event or change of state in another participant
- d. Movement (relative to the position of another participant)
- e. Exists independently of the event named by the verb

Contributing properties for the Patient-Proto-Role:

- a. Undergoes change of state
- b. Incremental theme

- c. Causally affected by another participant
- d. Stationary relative to movement of another participant
- e. Does not exist independently of the event, or not at all

(Dowty, 1991, s. 572 i Newmeyer, 2001, s. 60-61)

Ifølge Dowty vil et argument som har flest proto-agens-egenskaper bli leksikalisert som et subjekt, mens et argument som har flest proto-patiens-egenskaper vil bli leksikalisert som et direkte objekt.

2.4 Problemer med leksikalistiske teorier

2.4.1 Verbenes fleksibilitet

Det har vært påpekt flere problemer knyttet til det leksikalistiske konseptet argumentstruktur, og det at den syntaktiske strukturen blir bestemt av leksikalske enheter. Åfarli (2007) peker på flere problemer knyttet til ideen om at verbet bestemmer setningens struktur. For det første observerer han hvordan verb kan være svært fleksible når det gjelder hvilke syntaktiske strukturer de kan stå i. Åfarli illustrerer dette ved å bruke verbet *danse*. Dette verbet denoterer et konsept, DANSE, som impliserer én konseptuell rolle, altså den som danser. Likevel kan verbet ‘danse’ brukes i mange forskjellige strukturer:

13.

- a) Per dansa
- b) Per dansa ein vals
- c) Per dansa Marit ein vals
- d) Per dansa valsen i ryggen på Ola
- e) Per dansa Ola valsen i ryggen

(Åfarli, 2007, ss. 9-13)

Alle disse eksemplene viser hvordan verbet ‘danse’ kan brukes i mange forskjellige strukturer, på tross av at det konseptuelle innholdet til verbet er assosiert med en intransitiv struktur som den i 1a. uavhengig av verbets konseptuelle innhold. Verbenes fleksibilitet forklares på to ulike måter i de leksikalske teoriene. Den ene forklaringen går ut på å postulere valgfrie theta-roller i tillegg til de obligatoriske rollene. Den andre forklaringen går ut på at det som ser ut som det samme verbet, egentlig er flere ulike, altså at verbet er listet opp flere ganger med ulikt antall theta-roller. Den første er kanskje den mest elegante forklaringen, men Brøseth (2007, s. 70-71) viser hvordan en slik tilnærming ikke er uten problemer. *Fortelle* ser ut til å være oppført med én obligatorisk og to valgfrie thetaroller:

14. Hun fortalte en historie
15. Hun fortalte meg en historie
16. Hun fortalte, men ingen hørte på

Argumentstrukturen til *fortelle* kan derfor se slik ut:

17. Fortelle_{VERB}: θ_{AGENS} , (θ_{PATIENS}), (θ_{MOTTAKER})

Man skulle se for seg at *si* hadde den samme valgfriheten, når de begge har de samme tematiske rollene i argumentstrukturen sin, og de begge denoterer en snakkehandling. Likevel er den syntaktiske realiseringen av argumentstrukturen til *si* er ulik den hos *fortelle*:

18. *Hun sa, men ingen hørte på

På denne måten stipuleres ikke argumentstrukturen til verbet på noe annet grunnlag enn de faktiske strukturene som verbet opptrer i, hvilket er det fenomenet vi forsøker å forklare. Dess mer man utforsker argumentstrukturen til de forskjellige verbene og deres muligheter og restriksjoner, dess flere stipuleringer er nødvendig for å forklare oppførselen til verbene (Brøseth, 2007, s. 71). Den andre forklaringen, at verbet *danse* er listet opp som flere ulike leksikalske enheter i leksikonet, er ikke spesielt økonomisk, da det ville innebære en enorm mengde med leksikalske elementer listet opp flere ganger for ulik bruk. Det innebærer også at *danse* i 13a) og *danse* i 13b) er like ulike som *danse* og *bake*.

2.4.2 Oppdiktete verb og tulleverb

Åfarli (2007) peker også på det kreative aspektet ved språket, for eksempel hvordan vi kan *lage* verb. For eksempel kan vi lage verb av ord som i tradisjonell forstand ikke blir brukt som verb. Dette er verb som ser ut til å mangle det semantisk-konseptuelle innholdet som utløser projiseringen av en leksikalsk-semantisk argumentstruktur. Åfarli gir to eksempler på slike:

19. How to *Russell* a Frege-Church
20. Pene jenter i TV2 *værer* solskinn og regn
(Åfarli, 2007, s. 7)

I 19) brukes egnavnet *Russell* som et transitivt verb, og det samme gjelder for substantivet *vær* i 20). Det er ikke noe i det semantisk-konseptuelle innholdet til *Russell* eller *vær* som skulle tilsi en slik argumentstruktur. I den leksikalistiske modellen må egnavn og substantiv som brukes som verb være opplistet som verb i leksikonet med en argumentstruktur som spesifikt stipulerer en slik struktur, i tillegg til at de er listet opp som egnavn og substantiv. Og siden

alle egennavn og substantiv i teorien kan brukes som verb på denne måten, innebærer det en dobbel opplisting for dem alle. Eik (2014) viser dessuten hvordan vi til og med kan sette inn et tulleverb, altså et verb uten noe kjent semantisk-konseptuelt innhold, og fortsatt få en følelse av hva setningen betyr:

21. X flufle Y en Z

(Eik, 2014, s. 8)

Her ser *flufle* ut til å få en slags transaksjonssemantikk fra den ditransive strukturen som det er satt inn i.

Alle disse eksemplene som Åfarli og flere³ legger fram viser at konseptet om verbets argumentstruktur må forkastes. Han argumenterer for at verbene ikke har argumentstruktur i det hele tatt, men at de leksikalske elementene settes inn i allerede ferdige syntaktiske strukturer. Ved å anta en slik modell kan man forklare verbenes fleksibilitet, og hvordan et leksikalsk element som typisk ikke blir brukt som et verb blir pålagt en verbalsemantikk når det settes inn i strukturen. Dette er en eksoskeletal modell, og Åfarli (2007) er med i arbeidet om å utvikle en nykonstruksjonistisk grammatikkteori. Jeg skal i det neste avsnittet presentere de konstruksjonistiske grammatikkteoriene og si litt om hvordan de skiller seg fra den leksikalistiske teorien.

2.5 Konstruksjonistisk teori

Konstruksjonistiske teorier er den eksoskeletale motsetningen til leksikalistiske teorier. Disse teoriene deler en antagelse om at syntaktiske konstruksjoner finnes uavhengig av de leksikalistiske ordene, og regner den syntaktiske konstruksjonen i seg selv som en bærer av mening (Brøseth, 2007, s. 81). Konstruksjonisme var opprinnelig en gren innenfor kognitiv lingvistikk, men har inspirert en generativ «neo-konstruksjonisme» (nykonstruksjonisme). Flere kjente lingvister er med på arbeidet om å utvikle en nykonstruksjonistisk eksoskeletal grammatikkmodell, blant andre Borer (2005), Lohndal (2012, 2014), og Åfarli (2007). Den nykonstruksjonistiske tilnærminga kan sies å være en del av Minimalismeprogrammet, selv om den skiller seg fra Chomskyansk minimalisme på noen punkter. Nykonstruksjonismen forsøker å spleise mye av innholdet i det generative rammeverket med ideen om at det finnes andre, og større, lingvistiske enheter enn ord som skaper mening (Brøseth, 2007, s. 82). Den essensielle

³ Borer (2005), Brøseth (2007) og Lohndal (2012) bruker tilsvarende argumentasjon mot den leksikalistiske tilnærminga.

ideen her er at det finnes syntaktiske strukturer generert uavhengig av verbet, som en del av UG. Disse fungerer som et skjelett som leksikalske elementer kan settes inn i. Borer (2005) kaller dette skjelettet for *template*, og Åfarli (2007) kaller det *ramme*. Det er Åfarlis rammeteori jeg vil bruke i min analyse av presenteringssetningen.

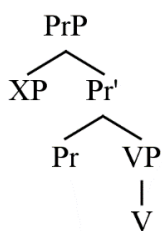
2.5.1 Åfarlis rammeteori (2007)

Åfarli mener at det vi tolker som «verbets argumentstruktur» egentlig er syntaktisk bestemt. Nærmere bestemt argumenterer han for et lite antall pre-genererte syntaktisk-semantiske rammer som genereres uavhengig av verbet og det verbsemantiske innholdet. Argumentstruktur er altså noe verbet *får* når det settes inn i en struktur. Borer (2005) regner med at ordene ikke er grammatiske før de settes inn i en struktur. Det som er opplistet i leksikonet er leksikalske røtter som får grammatiske egenskaper når det settes inn i ramma.

En syntaktisk-semantisk ramme er en formell representasjon av semantiske og syntaktiske elementer og relasjoner. Den er mer abstrakt enn en vanlig syntaktisk representasjon; den utgjør en syntaktisk mal for en spesifikk type setninger (Åfarli, 2007, s. 3). Åfarli foreslår fem rammer for norsk. De første tre rammene huser intransitive (ett argument), transitive (to argumenter) og ditransitive (tre argumenter) konstruksjoner. Disse rammene er gitt i 22, og under står eksempler på proto-typiske setninger som rammene kan huse.

22.

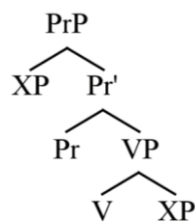
a)

SU + V

‘Marit grubler’

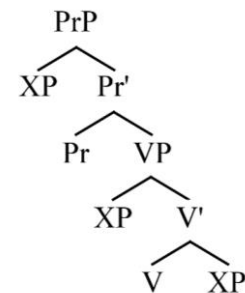
b)

SU + V + DO

‘Marit kasta steinen’

c)

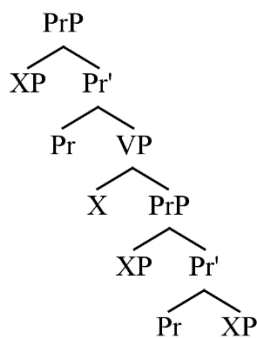

SU + V + IO + DO

‘Marit innvilga oss lånet’

Disse tre rammene er basisrammer, og med disse som utgangspunkt projiseres ytterligere to rammer, den såkalte «resultative ramma» og den «ditransitive resultative ramma».

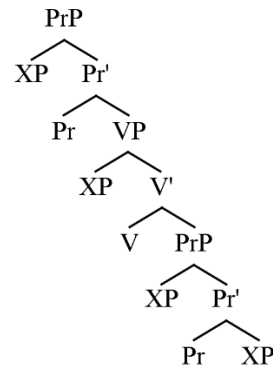
d)

SU + V + [SU + PRED]

'Marit vasker bilen ren'

e)

SU + V + IO + [SU + PRED]

'Indianerne skjøt oss piler i baken'

I disse rammene er den syntaktiske strukturen parallell med den semantiske strukturen, så de grunnleggende semantiske relasjonene er synlig i syntaksen. Åfarli adopterer i sin rammeteori den funksjonelle PrP-projeksjonen, som blir foreslått av Bowers (1993). Denne projeksjonen inneholder en operator på Pr'-nivået som tildeler en egenskap til et element og slik lager et predikat. Sammen med et subjekt som blir satt inn i <Spes-PrP> blir predikatet en proposisjon. Jeg vil argumentere ytterligere for å anta en slik projeksjon når jeg tar for meg ekspletivsubjekter i delkapittel 2.15. Åfarli regner også med at rammene blir inkorporert i en rikere funksjonell struktur (i alle fall TP og CP), og at adjunkter (typisk preposisjonsfraser) kan adjungeres på.

Å analysere presenteringssetningen ved hjelp av rammeteorien ser ut til å løse en del problemer for oss. Hvis man regner med at alle typer verb i teorien kan settes inn i hvilken som helst ramme, er det ikke et problem at verb klassifiserte som «inergative» kan brukes i presenteringskonstruksjonen. Et annet spørsmål er hvordan de postverbale argumentene fortsatt kan ha agens-tolkning når de står på objektplassen. Dette spørsmålet kan utforskes ved å se på hva slags semantikk som finnes i ramma.

2.6 Rammesemantikk

Man regner med at de syntaktisk-semantiske rammene inneholder en rudimentær semantikk som er med og gir mening til setningen. Rammene er ikke bare tomme skjell; de inneholder operatorer i kjerne-posisjoner (som C, T og Pr) og abstrakt tematisk innhold på de ulike argument-posisjonene (Brøseth, 2007, s. 161). Hva slags semantikk som finnes i ramma kan være vanskelig å avklare. Det semantiske innholdet i den syntaktiske strukturen er svært

abstrakt, og en annen type enn det konseptuelle innholdet til et leksikalsk ord. Bouchard (1995) kaller den typen semantikk som er tilgjengelig for grammatikken G-semantikk.

2.6.1 Bouchards G-semantikk

Denis Bouchard skiller mellom tre typer semantikk: situasjonssemantikk (S-semantikk), lingvistisk semantikk (L-semantikk) og grammatisk semantikk (G-semantikk) (1995, s. 17). Situasjonssemantikken er bakgrunnskunnskapen, den konseptuelle kunnskapen vi har om verden. Denne hører til våre generelle kognitive egenskaper og har ikke noe å gjøre i syntaktisk analyse ifølge Bouchard. Den lingvistiske semantikken innebærer logiske slutninger, men dette er heller ikke relevant for generering av syntaktiske strukturer. Den grammatiske semantikken (G-semantikken) er den som er relevant for grammatisk analyse, og er den grunnleggende meningen som ligger i et uttrykk uavhengig av konseptuell informasjon. I følge Bouchard blir de formelle egenskapene til syntaksen direkte determinert av egenskapene til G-semantikken. G-semantikken inneholder informasjon om forholdet mellom ordene, men ikke konseptuell betydning (Bouchard, 1995, ss. 16-7). Konseptuell informasjon spiller selvsagt en essensiell rolle i tolkingen av en setning, og bare gjennom samarbeidet mellom den konseptuelle semantikken og den mer abstrakte G-semantiske representasjonen kan vi forstå hva en setning refererer til. Vi har umiddelbar tilgang til alle de semantiske nivåene, og samspillet mellom dem gjør at vi forstår språk. Men den syntaktiske strukturen, altså rammene, har ingen kunnskap om verden. Dette inkluderer semantiske roller, så det er dermed problematisk å legge dem til grunn når man postulerer syntaktiske projeksjoner. Bouchard mener at å fjerne situasjonssemantikken fra lingvistisk teori vil løse en del problemer. Chomsky pekte tidlig på det problemet at vi mangler en utarbeidet teori om kunnskapen vi har om verden (situasjonssemantikken), og stilte spørsmålsteget om dette i det hele tatt var mulig. Å bruke denne kunnskapen i grammatisk analyse er derfor et problem.

Vi har fastslått at verbets semantisk-konseptuelle innhold ikke burde ha noen grammatisk eller lingvistisk rolle, og at S-semantikken bør skilles fra syntaksen. Dette oppnår man i stor grad ved å ta i bruk ei nykonstruksjonistisk tilnærming hvor syntaktisk generering skjer uavhengig av verbinnholdet. Det er likevel slik at spesifikke semantiske roller knyttes til de ulike posisjonene i strukturen, også i de konstruksjonistiske tilnærmingene. Det er også slik at selv om vi i teorien kan sette inn hva som helst i de pre-genererte rammene, betyr ikke det at vi gjør det. Det ser ut til at det semantisk-konseptuelle innholdet til verbet likevel spiller en viss rolle når det gjelder hva slags rammer verbet kan brukes i.

2.7 *Det leksikalsk-semantiske innholdet*

Et verb er assosiert med et svært rikt semantisk-konseptuelt innhold, inkludert ideen om semantiske roller, leksikalsk mening, encyklopedisk mening og konnotativ mening (Åfarli, 2007, s. 14). Det er utfordrende å definere hvilke deler av dette innholdet som er grammatisk relevant. Åfarli sier at leksikalske elementer er merkelapper vi har på segmenter av vår oppfatning av verden, og at

«[t]he point is that those segments are heterogenous, fuzzy and holistic, and that a «lexical semantics» that tries to define the semantics of a word, will end trying to define our conceptions of the world, simply because there is no well-defined (or natural) deviding line between the holistic meaning of the word and a putative lexical semantic meaning» (Åfarli, 2007, s. 15)

Åfarli foreslår at man kan se for seg verbets semantisk-konseptuelle innhold som en strukturløs masse, og at noe av denne massen blir gitt en slags form når det settes inn i ei ramme. På denne måten tar verbet med seg sitt semantisk-konseptuelle innhold inn i ei ramme, som interagerer med den rudimentære semantikken som finnes i ramma, og vi får ei beriking av denne semantikken (Åfarli, 2007, ss. 14-15). Dette innebærer, i Bouchards termer, ei beriking som følge av samarbeid mellom G-semantikken og S-semantikken. Det at noen verb føles mindre naturlige i noen rammer har å gjøre med en disharmoni mellom G-semantikken som finnes i rammene og S-semantikken som finnes i det konseptuelle innholdet til verbet.

2.8 *Rammer og harmoni*

Som jeg viste i 2.4.1, bruker Åfarli verbet *danse* for å vise at man teoretisk sett kan sette inn et hvilket som helst verb i alle rammene. I teorien burde ikke verbets semantisk-konseptuelle innhold ha noen grammatisk eller lingvistisk rolle. Likevel finnes det noen semantiske og pragmatiske føringer for hva vi vil sette inn. Det at ikke alle verb vil høres like naturlige ut i alle typer konstruksjoner, er fordi det semantisk-konseptuelle innholdet i verbet ikke *harmonerer* like godt med alle de syntaktisk-semantiske rammene (Åfarli, 2007, s. 12). For eksempel kan det føles unaturlig å bruke et verb hvis konseptuelle innhold impliserer ett argument i ei ramme med tre argumenter, og kanskje enda verre omvendt.

Det semantisk-konseptuelle innholdet som vi forbinder med de leksikalske elementene ser ut til å legge noen føringer for hva vi bruker dem til. Det er også slik at bruken av de ulike verbene i stor grad er preget av semantiske og pragmatiske konvensjoner. Dette vil jeg diskutere mer i

kapittel 4. Grensene for denne harmonien er flytende, og kan være forskjellig fra språkbruker til språkbruker.

2.8.1 Grader av grammatikalitet i rammeteorien

Siden man i prinsippet kan sette inn hva som helst i de syntaktisk-semantiske rammene, kan disse sies å være «rammene for grammatikalitet». Likevel er det ikke slik at man kan sette inn hva som helst og få en *akseptabel* setning.⁴ Dersom det semantisk-konseptuelle innholdet til et leksikalsk element ikke harmonerer med semantikken som finnes i ramma, resulterer det i en lite akseptabel setning. Borer (2005, s. 11) forklarer at dess mer man strekker på det konseptuelle innholdet til verbet for å få det til å passe i ramma, dess mer uakseptabel vil setningen føles. Borer vil likevel ikke bruke begrepet «ugrammatikalsk» så lenge setningen ikke bryter med formelle komputasjonelle prinsipper for setningsstruktur. Her skiller den nykonstruksjonistiske tilnærminga seg fra den leksikalistiske. Den leksikalistiske tilnærminga vil karakterisere noe som ugrammatikalsk dersom det bryter med subkategoriseringsregler (f.eks **Jeg bor byen*). I følge nykonstruksjonismen (i hvert fall ifølge Borer) er denne setningen grammatisk, men ikke akseptabel.

Den nykonstruksjonistiske teorien opererer dermed også med en binær tolkning av grammatikalitet. De syntaktisk-semantiske rammene er selve rammene for grammatikalitet, og dersom en setning ikke kan huses i en av rammene som det aktuelle språket opererer med, er den «ugrammatikalsk». Resultatene fra spørreundersøkelsen jeg har utført viser at det er de setningene som bryter med formelle syntaktiske prinsipper som trigger sterkest grad av uakseptabilitet hos informantene, men at også en del setninger som innenfor den nykonstruksjonistiske tilnærminga er grammatikalske, ikke er akseptable.

Jeg har nå lagt fram forskjellene mellom de leksikalistiske og de konstruksjonistiske teoriene, og konkludert med at den nykonstruksjonistiske tilnærminga og mer bestemt Åfarlis (2007) rammeteori utgjør en god analysemodell for en rekke språklige fenomener, for eksempel verbenes fleksibilitet og grader av akseptabilitet. Jeg vil nå bevege meg mot oppgavens kjernespoørsmål; hva som inngår i begrepene ergativitet og inergativitet. Jeg vil først presentere den tradisjonelle Inakkusativhypotesen litt nærmere, og hvilke problemer som knyttes til denne. Jeg forsøker å kaste lys over hva som legges i begrepene ergativitet og inergativitet, både i de leksikalistiske og de konstruksjonistiske teoriene. Her vil jeg også diskutere videre hva slags semantikk som finnes i de semantisk-syntaktiske rammene. I siste del av kapitlet presenterer

⁴ Forskjellen mellom grammatikalitet og akseptabilitet forklares nærmere i kapittel 3.

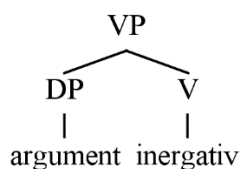
jeg den norske presenteringskonstruksjonen, og ulike analyser av denne som jeg har vurdert og lånt fra i utviklingen av min egen analyse som presenteres i kapittel 4.

2.9 Inakkusativhypotesen

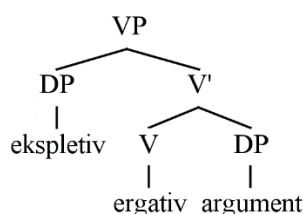
Den originale Inakkusativhypotesen ble postulert av Perlmutter (1978), og siden utarbeidet av Burzio (1986) for å passe inn i det generative rammeverket og prinsipp- og parameter-teorien (Chomsky, 1981). Den fastslår at det finnes to ulike typer intransitive verb: ergative og inergative. Inergative verb deler ut sin theta-rolle til et eksternt argument, og det ene argumentet er et subjekt på alle representasjonsnivåer. Dette deler mange egenskaper med subjektet til et transitivt verb. Ergative verb deler ut sin theta-rolle til et internt argument, hvilket innebærer at det ene argumentet som ergative verb tar blir generert som et underliggende objekt. Det deler mange av de syntaktiske egenskapene til objektet til et transitivt verb, hvilket jeg vil vise senere i dette kapitlet. Subjektskravet vi har i norsk gjør at argumentet enten flyttes opp til subjektposisjonen, eller det settes inn et ekspletivt subjekt. De syntaktiske strukturene som blir tilknyttet inergative og ergative verb er gjenvist i 23 a) og b):

23.

a) Inergativ struktur:

b) Ergativ struktur:

Som nevnt er det også et viktig poeng i Inakkusativhypotesen at ergativ/inergativ-distinksjonen også er en semantisk forskjell: den proto-typiske agens-rollen er knyttet til inergative verb, og må tildeles på subjektsplassen, mens den proto-typiske patiens-rollen er knyttet til ergative verb, og må tildeles på objektplassen. Mange regner med den semantiske forskjellen som grunnlag for å postulere den syntaktiske forskjellen, men noen forskere (se Rosen 1984, som nevnt i Sveen 1996) mener ergativ/inergativ-distinksjonen er en ren syntaktisk distinksjon, og andre (Sveen, 1996) mener det er en ren semantisk distinksjon.

Den tradisjonelle leksikalistiske forklaringen på ergativ/inergativ-distinksjonen er altså basert på at verbets argumentstruktur genererer den ene eller den andre strukturen som vist i 23 a) og b). Ideen er at den syntaktiske strukturen projiseres fra verbets argumentstruktur ved hjelp av universelle linking-regler. Ulike typer argumenter «mappes» til bestemte posisjoner i

strukturen. En sterkt innarbeid generalisering i leksikalistiske teorier er at agens-frasen aldri kan stå på objektplassen – den «mappes» bestandig til den underliggende subjektplassen (Levin & Rappaport Hovav, 1995).⁵ Hvis verbet tar et argument med egenskapene til en proto-agens mappes dette til subjektplassen, og tar verbet et argument med egenskapene til en proto-patiens mappes det til objektplassen. Slik klassifiseres verbet som enten ergativt eller inergativt (Levin & Rappaport Hovav, 1995, i Sorace, 2004, s. 245). Et ergativt verb som *eksplodere* har en argumentstruktur med ett argument. Dette argumentet er et proto-patiens-argument, og må derfor genereres i komplement-posisjonen til VP. Et inergativt verb som *synge* har også ett argument, men dette er et aktiv-argument, og genereres derfor på subjektplassen (som typisk regnes å være på posisjonene <Spes-VP>, <Spes-vP> eller <Spes-TP> i de leksikalistiske teoriene).

Det generelle problemet med en slik teori er når et verb viser variasjon og brukes i både ergative og inergative strukturer. Dette forklares som oftest med at verbet er listet opp flere ganger i leksikonet: hver leksikalske enhet med en egen leksikalsk-semantisk representasjon som projiseres syntaktisk på en bestemt måte. Som Sorace (2004, s. 247) påpeker er ikke dette et problem så lenge verb som viser denne variasjonen er et sjeldent unntak fra et generelt mønster. Dersom variasjon i bruken av verb er vanlig, noe den ser ut til å være, blir teorien om argumentstruktur en svært lite elegant teori. En rammeteoretisk analysemodell, som går ut på at man i teorien kan sette inn hvilket som helst verb i begge strukturene, kan derfor være et bedre alternativ enn den tradisjonelle leksikalistiske analysen. En slik analyse må imidlertid innskrenkes slik at den ikke overgeneraliserer. Dette vil jeg komme tilbake til, men først vil jeg legge fram metoder som blir brukt for å diagnostisere ergativitet.

2.10 Diagnostisering av ergativitet

Perlmutters (1978) hypotese var opprinnelig at ergative verb ikke tillater upersonlig passiv, og som en konsekvens ble altså inergative verb regnet for å ikke kunne stå i den upersonlige passivens motstykke, nemlig upersonlig aktiv. Disse kalles gjerne presenteringssetninger på norsk. Presenteringssetningen har tradisjonelt blitt regnet som en måte å diagnostisere ergativitet på. Ergative verb deler kun ut en intern theta-rolle, og subjektskravet må derfor

⁵ Levin og Rappaport Hovav (1995) har utviklet en detaljert leksikalistisk modell for ergativ/inergativ-distinksjonen, hvor et fåtall spesifiserte linking-regler er med på å overføre den leksikalsk-semantiske strukturen til verbet over til bestemte posisjoner i den syntaktiske argumentstrukturen. «The Immediate Cause Linking Rule» er den regelen som overfører («linker») verbets argument til subjektposisjonen, når argumentet har egenskapene til en proto-agens, mens «the Directed Change Linking Rule» og «Existence Linking Rule» overfører verbets argument til objektposisjonen, når argumentet har egenskapene til en proto-patiens.

oppfylles enten ved et theta-fritt ekspletivt subjekt, eller ved å flytte argumentet fra objektsposisjonen og opp til subjektsposisjonen. Siden inergative verb deler ut en ekstern theta-rolle, og denne må genereres i subjektsposisjonen, vil en ekspletivsetning med et inergativt verb følgelig bli regnet som uakseptabel. Dette er vist i 1-4:

- 24. Det kom en mann
- 25. Mannen kom
- 26. *Det snakker en mann
- 27. Mannen snakker

Slike eksempler er typisk brukt som evidens for Inakkusativhypotesen. På tross av dette ser det ut til at noen inergative verb fint kan brukes i presenteringssetningen. Eksempler på slike setninger kan være:

- 28. Det sprang en mann over veien
- 29. Det arbeider ei jente i hagen

Som nevnt har det vært vanlig innen leksikalistiske teorier å forklare dette med at disse verbene er listet opp to ganger i leksikonet, som én ergativ og én inergativ versjon. En slik forklaring innebærer gjerne at argumentet i ergativ-versjonene ikke har agens-rolle, men en patiens- eller tema-rolle. Fordi presenteringstesten ikke er nødvendigvis er til å stole på, er det også foreslått en del andre måter å diagnostisere ergativitet på (disse er hentet fra Sveen 1996). Passivtesten, som på sett og vis er presenteringstestens motstykke, brukes også for å diagnostisere ergativitet. De upersonlige passiv-konstruksjonene blir analysert slik at den eksterne theta-rollen gis til en implisert agens i passiv-morfologien, slik at subjektskravet må oppfylles med et ekspletivsubjekt. Verb som ikke har noe eksternt argument kan ikke passiviseres, og derfor regnes disse eksemplene som ugrammatiske:

- 30. *Det ble falt
 - 31. *Det ble forsvunnet
 - 32. *Det blir råtnet (av løvet)
- (Sveen, 1996, s. 54)

Som Sveen påpeker er det imidlertid noen inergative verb som virker rare i en upersonlig passiv-konstruksjon:

- 33. ? Det ble løpt hjem etter skoletid

(Sveen, 1996, s. 61)

Han viser også hvordan ergative verb i noen tilfeller kan brukes i passiv:

34. Det ble kommet og gått hele dagen

(Sveen, 1996, s. 61)

Sveen nevner i tillegg hvordan ergative verbs fortidspartisipp kan fungere som prenominalle modifikatorer, mens inergative verb ikke kan fungere på den måten:

35. En forsvunnet kvinne

36. En visnet blomst

37. *En arbeidet mann

38. *Et sovet barn

(Sveen, 1996, ss. 62-63)

Lødrup (1987, s. 51 i Sveen, 1996, s. 64) påpeker imidlertid at dette typisk gjelder for ergative verb som denoterer en tilstandsendring. Det fungerer ikke for alle alle ergative verb:

39. *En stinket/ skjelvet/ eksistert/ skint/ glitret/ vart NP

(Sveen, 1996, s. 64)

Mange ergativer som har en korresponderende transitiv versjon som denoterer en tilstandsendring kan ha prenominalle fortidspartisipper.

40. Et kokt egg

41. Ei drukna katt

(Sveen, 1996, s. 65)

Dette blir regnet for å vise at overflatesubjektet til det korresponderende ergative verbet egentlig kommer fra objektplassen i djupstrukturen.

Inergative verb kan i prinsippet også ta et objekt, mens ergative verb aldri kan ta et objekt (fordi ergativ-subjektet blir projisert på objektplassen).

42. Hun smilte et varmt smil

43. Bilister må tenke sikkerhet

44. */? Kari falt et fall

45. */? Hun ankom en oppsiktsvekkende ankomst

(Sveen, 1996, s. 66)

Hjelpeverbseleksjon er i mange språk regnet som et sikkert tegn på syntaktisk ergativitet. Verb som velger hjelpeverb som tilsvarende *være* er regnet som ergative verb, mens verb som velger hjelpeverb tilsvarende *ha* er regnet som inergative. Dette gjelder i alle fall for språk som romanske og germanske språk (Sorace, 2011). Men som Sveen (1996) påpeker, gjelder ikke dette for norsk: her er hjelpeverbet *ha* mulig for alle verb i aktiv. Det går an å velge *være* for noen verb, men det er valgfritt. Det er likevel slik at typiske inergativer ikke kan kombineres med *være*:

46. Han har/*er ledd

47. Han har/*er arbeidet lenge

(Sveen, 1996, s. 75)

Det ser imidlertid ut som det stort sett er verb som denoterer tilstandsendring som kan velge *være*, og ikke de som denoterer statisk tilstand:

48. Mannen er forsvunnet

49. Katten er druknet

50. Troll har/*er alltid eksistert

(Sveen, 1996, s. 75)

Det er hevdet at dette har å gjøre med kravet om telisitet i den betydning at verbet må uttrykke en forandring fra en tilstand/lokasjon til en annen (Sveen, 1996, s. 76). Derfor kan også noen inergativer med en slik betydning velge *være*:

51. Han er gått

Som Sveen påpeker er det mange som anser disse eksemplene som symptomer på en syntaktisk distinksjon mellom ergative og inergative verb. Men som vi har sett er flere av disse testene gir inkonsekvente svar, og flere av verbene ser ut til å kunne plasseres både blant ergativer og inergativer. Selv går Sveen ut i fra en ren semantisk distinksjon på ergative og inergative verb, og regner *agentivitet* og *endring* («directed change») som de faktorene som avgjør ergativ/inergativ-distinksjonen. Dersom et intransitivt verb er assosiert med en agens-rolle, kan det klassifiseres som inergativt, og hvis det assosieres med en patiens-rolle eller en årsaker uten vilje, kan det klassifiseres som ergativt. Det er likevel noen unntak, og noen som er vanskelige

å klassifisere. Noen inergative verb som denoterer en aktivitet med en agens-rolle, kan iblant også få en betydning av lokasjonsendring eller tilstandsendring som i 51. I slike tilfeller kan disse verbene regnes som ergative, mener Sveen (1996, s. 79). Verb som denoterer en endring er ofte ergative, og det fører gjerne til en utvanning av agens-rollen. Sveen konkluderer med at agentive, ateliske verb definitivt er inergative, mens ikke-agentive, teliske verb definitivt er ergative. Da gjenstår agentive, teliske verb og ikke-agentive, ateliske verb. Disse ser ut til å kunne passe i begge klassene.

2.11 Sorace (2011): graderthet mellom ergative og inergative verb

Sorace (2000, 2011) har observert det samme. Hun argumenterer for at det finnes en graderthet mellom ergative og inergative verb. Hun mener det finnes absolutte ergative verb, altså teliske ikke-agentive verb, og at det på den andre siden finnes absolutte inergative verb, altså agentive, ateliske verb. De gjenværende verbtypene mener hun befinner seg i 'periferien', et sted utenfor eller imellom de to klassene. Sorace (2000, 2011) presenterer et ergativ-hierarki med de absolutte ergative og de absolutte inergative verbene i hver sin ende. Hierarkiet gjelder (i hvert fall) for vest-europeiske språk og er basert på tester av italiensk, fransk, tysk og nederlandsk. Sorace har klassifisert intransitive verb i ulike verbsemantiske grupper og organisert dem i hierarkiet primært etter aspektuelle sider (telisitet/atelisitet), og i tillegg graden av agens-tolkning verbet inneholder. Hun benytter seg i stor grad av hjelpeverb-testen, som er regnet for å bevise en syntaktisk distinksjon mellom ergativer og inergativer. Verbene som lett kan betegnes som ergative eller inergative og som viser minst variasjon i hjelpeverbseleksjon kaller Sorace *kjerneverb* ('core verbs') og befinner i hver sin ende av hierarkiet. Verbene som til en viss grad kan velge både BE og HAVE befinner seg midt på hierarkiet, og dem kaller hun *periferi-verb* ('peripheral verbs'). Soraces hierarki er gjengitt i 52:

52. Split Intransitivity Hierarchy

CHANGE OF LOCATION >	categorically unaccusative
CHANGE OF STATE >	
CONTINUATION OF STATE >	
EXISTENCE OF STATE >	
UNCONTROLLED PROCESS >	
CONTROLLED MOTIONAL PROCESS >	
CONTROLLED NON-MOTIONAL PROCESS >	categorically unergative

Det er altså interaksjonen mellom telisitet og agentivitet som påvirker om et verb settes i en ergativ eller inergativ struktur og velger BE eller HAVE, mener Sorace. De verbene som

uttrykker telisk forandring er regnes som de mest ergative verbene, og de verbene som uttrykker en agentiv atelisk aktivitet er regnes som de mest inergative verbene. Verbene som er statiske og ikke-agentive er de som er vanskeligst å avgjøre og derfor de som er mest utsatt for syntaktiske forandringer og variasjon på tvers av språk ifølge Sorace (Sorace, 2011, s. 70). Jeg vil i det følgende presentere de ulike klassene av intransitive verb som Sorace presenterer, og forklare hvorfor hun plasserer dem som hun gjør i hierarkiet.

Verb som omhandler **endring av lokasjon** er verb som *komme, reise, flykte* eller *flytte*. Dette er den verbklassen som i størst grad er dynamiske og teliske. De foregår i ett bestemt øyeblikk, og de uttrykker en forandring. På dette grunnlag blir de behandlet som absolutte ergativer av Sorace. De velger alltid 'være' som hjelpeverb. Agentivitet har ingen påvirkning på disse verbenes klassifisering eller valg av hjelpeverb (Sorace, 2000, ss. 863-4).

Den neste klassen på hierarkiet er verb som denoterer en **tilstandsendring**. Disse kan være både teliske, som *dø, forsvinne, sovne, våkne*; eller de kan uttrykke en gradvis forandring uten noe implisert endepunkt, som *vokse* eller *minske*. De kan altså uttrykke telisitet i varierende grad. Disse er også behandlet som ergativer av Sorace, fordi de impliserer en proto-patiensrolle. De velger stort sett VÆRE som hjelpeverb (Sorace, 2000, s. 864-5).

Verb som uttrykker **statisk tilstand** eller **fortsettelse av tilstand** er verb som *vare, leve* og *fortsette*. Disse verbene viser variasjon i valg av hjelpeverb. De velger ofte *haben* 'ha' på tysk, og er derfor klassifisert som inergative, men kan velge 'være' på flere andre språk. Sorace plasserer dem derfor blant periferi-verbene (Sorace, 2000, s. 867-8).

Eksistensialverb som *eksistere* og *finnes* (konkret fysisk tilstand), og *være* og *virke* (psykologisk tilstand). Mer at her inngår også verb med lokativ betydning eller «positur»-betydning, som *sitte* eller *stå*. Eksistensverbene og de verbene som uttrykker psykologisk tilstand velger kun 'ha', mens positur-verbene viser graderthet i valg av hjelpeverb. Sorace plasserer dem derfor blant periferi-verbene (Sorace, 2000, ss. 869-70).

Verb som uttrykker **ukontrollert prosess** deler Sorace i to klasser. Den første klassen inneholder verb som uttrykker ufrivillig reaksjon, enten som bevegelse: *snuble, falle, velte, riste*, eller som ikke uttrykker bevegelse: *fryse, svette*. Sorace inkluderer som den andre klassen av verb som uttrykker ukontrollert prosess verb som har med ulike former for utslipp å gjøre (f.eks lydutslipp). Eksempler er *rumle, summe, brumme etc.* (Disse kan skli over i kontrollert

prosess og vice versa). Fordi disse viser variasjon i valg av hjelpeverb plasserer Sorace disse under periferi-verb (Sorace, 2000, ss. 877-78).

Kontrollert bevegelse som *svømme*, *gå* og *danse* er agentive, ateliske verb og plasseres derfor blant de absolutte inergativene. Sorace påpeker at disse likevel viser variasjon når det kommer til hjelpeverb-seleksjon i tysk (Sorace, 2000, s. 875).

Kontrollert prosess som ikke denoterer bevegelse er agentive, ateliske verb som beskriver aktiviteter. Sorace klassifiserer dem som absolutte inergativer fordi de er konsekvent inergative. Dette inkluderer observerbare verb som *syng*, *snakke*, *arbeide*, *ringe*, *vente*, *spise*, *strikke*, *krangle* og så videre. Det inkluderer også uobserverbare handlinger og mentale prosesser som *tenke*, *gruble*, *fundere* og så videre (Sorace, 2000, s. 874).

Jeg har brukt Soraces kategorisering når jeg har valgt verb til spørreundersøkelsen jeg har utført. Dersom det finnes absolutte ergativer og absolutte inergativer, og man samtidig regner med at disse projiserer ulike syntaktiske strukturer, skulle det tilsi at absolutte inergative verb blir vurdert som dårlige i presenteringssetningen. Periferi-verbene vil en kunne anta vil vise graderhet. Jeg argumenterer imidlertid for en konstruksjonistisk tilnærming til ergativitet, hvor syntaktisk informasjon ikke er noe som er lagret i verbet, men finnes i allerede genererte strukturer. Soraces ergativ-hierarki kan brukes også i en konstruksjonistisk tilnærming, ikke om verbenes inherente syntaktiske egenskaper, men om de ulike tolkningene som verbet får når det settes inn i ramma. Ved hjelp av dette hierarkiet har jeg forsøkt å avklare hva ergativitet er, og sett at det finnes ulike grader av ergativitet. Hierarkiet kan hjelpe oss å forstå hva slags semantikk som finnes i de semantisk-syntaktiske rammene. Som vi har sett tidligere kan verbenes konseptuelle innhold være svært fleksibelt.

2.12 Ergativitet i konstruksjonismen

Jeg har argumentert for at nykonstruksjonismen tilbyr en bedre forklaring på variasjonen av verbbruk i ulike strukturer, også i presenteringskonstruksjonen. De semantisk-syntaktiske rammene genereres uavhengig av de leksikalske elementene, og verb kan settes inn så lenge deres konseptuelle innhold ikke harmonerer veldig dårlig med semantikken som finnes i ramma. Presenteringssetninger ses derfor ikke som et resultat av en inherent syntaktisk informasjon i verbet. Det samme verbet (eller rota) kan brukes i mange forskjellige strukturer. I konstruksjonistiske tilnærminger er ergativitet regnet for å være en predikativ egenskap på setningsnivå, i stedet for å være en leksikalsk egenskap hos verbet. Det er også en tettere

forbindelse mellom den aspektuelle tolkningen og den syntaktiske konfigurasjonen i ergative og inergative predikater: spesifikke aspektuelle tolkninger bestemmes av hva slags verbargument som settes inn i bestemte syntaktiske konfigurasjoner (Sorace, 2004, s. 249).

2.13 Semantiske roller i konstruksjonismen

Rammene til Åfarli (2007) har tre grammatiske funksjonsposisjoner: subjekt i <Spes-PrP>, objekt i <VP-komp> og indirekte objekt i <Spes-VP>. Han regner også med tre elementære tematiske roller (proto-roller): agens, patiens og mottaker. Han legger fram en hypotese om at den strukturelle subjektplassen er en kanonisk agens-posisjon, at den indirekte objektposisjonen er en kanonisk benefikator/mål-posisjon, og at den direkte objektposisjonen er den kanoniske patiens—posisjonen (Åfarli, 2007, s. 10). Brøseth (2007) opererer med en liknende hypotese. En slik hypotese ligner på den leksikalistiske hypotesen om uniform theta-tilordning, rent bortsett fra at det ikke er verbet som projiserer disse syntaktiske posisjonene. Argument-tolkingen skjer som følge av hva slags posisjon argumentet har i strukturen. På sett og vis er dette en veldig konstruksjonistisk og elegant analyse. Men, som den norske presenteringssetningen blant annet viser, trenger ikke agens-frasen å stå på subjektposisjonen.

Det er ikke uproblematisk å legge agentivitet til grunn for strukturelle forskjeller. En agentiv lesning er avhengig av flere faktorer. Først og fremst må argumentet være ANIMAT, og det må ha en VILJE. Siden mennesker har vilje, er det lett å gi disse en agens-tolkning, også når verbet ikke impliserer det:

53. Jens datt med vilje

Denne setningen illustrerer hvordan verb kan få ulik mening etter hvilke andre leksikalske elementer det omgis av. Argumenter som ikke er animate kan ikke få agens-tolkning, men de kan fortsatt være subjekter:

54. Steinen som falt ned drepte henne

Dersom vi skal følge Bouchard (1995) og skille den konseptuelle informasjonen vi har om verden fra den grammatiske informasjonen, bør vi gå ut i fra at det ikke noen agens-tolkning i semantikken til ramma. De semantiske rollene vi oppfatter er situasjonsbestemte og tilhører S-semantikken, og har derfor ingen grammatisk relevans (Bouchard, 1995, ss. 41-45). En hypotese om uniform theta-rolletilordning som går ut på at spesifikke semantiske roller blir delt

ut på spesifikke posisjoner i strukturen kan derfor være problematisk, og enda mer problematisk skulle det være å postulere projeksjoner ene og alene på et slikt semantisk-konseptuelt grunnlag⁶. Hypotesen om uniform theta-rolle-tilordning går ut i fra at spesifikke semantiske roller blir delt ut av verbet på spesifikke posisjoner i strukturen. Bouchard forkaster dette, og sier at forholdet mellom syntaks og semantikk er mye mer komplekst. Semantikken i ramma er mye mer finmasket og detaljert enn en hypotese om kanoniske rolle-posisjoner. Bouchard mener at konseptet om semantiske roller er som en del av S-semantikken med på å gjøre oss i stand til å forstå hva en setning refererer til. Han sier at språket i seg selv vet ikke om en gitt situasjon; vi bruker vår bakgrunnskunnskap til å fylle inn detaljene (Bouchard, 1995, s. 8). Vi oppfatter altså de semantiske rollene som følge av samarbeidet mellom G-semantikken og S-semantikken. Hvordan man postulerer en ramme-modell er altså avhengig av hvor mye og hva slags semantisk informasjon som finnes der før noe leksikalsk innhold blir satt inn.

Dersom vi går ut i fra at rammene ikke inneholder noen informasjon om semantiske roller, kan vi på dette grunnlaget postulere to ulike hypoteser:

1. Ergativ/inergetiv-distinksjonen er enten en ren syntaktisk distinksjon (altså strukturer med og uten eksterne argumenter)
2. Ergativ/inergetiv-distinksjonen er en ren semantisk distinksjon (med og uten agens-tolkning, uavhengig av struktur).

Som vi skal se, argumenterer flere forskere for alternativ 2. Blant dem er Sveen (1996) og Lødrup (1999).

2.13.1 Flytting versus direkte innsetting av patiens-subjekter

Nå som jeg har antydnet en hypotese om at ramma ikke inneholder rolle-semantikk, er det også naturlig å diskutere ideen om at ikke-agentive argumenter settes inn på objektsposisjonen og får sin semantiske rolle der. I tråd med den originale Inakkusativhypotesen har det vært vanlig å operere med ulike strukturer for setning 55) og 56), hvor subjektet i 56) har flyttet fra en djupstrukturposisjon i <VP-komp> og opp til subjektsposisjonen, mens subjektet i 56) regnes med å bli direkte satt inn på subjektsposisjonen:

55. Mannen snakket

⁶ Se for eksempel Ramchand (Ramchand, 2007). Hun opererer med ulike projeksjoner for sju ulike semantiske roller. Hun postulerer for eksempel tre ulike subjektsposisjoner: spesifikatorposisjonene til henholdsvis initP, procP og resP, hvor rollene INITIATOR, UNDERGOER og RESULTEE har hver sin posisjon (Brøseth, 2007, ss. 115-116).

56. Bomba eksploderte

Bomba er ikke på noen måte agens for eller initiator av verbhandlingen; eksplosjonen er ingen viljestyrt handling. Det burde ikke ha noen betydning for innsetting av leksikalske elementer at argumentet (*bomba*) er inanimat og uten vilje og mening. Å analysere setningene i 55) og 56) med to ulike strukturer innebærer en forestilling om at grammatikken har kjennskap til det konseptuelle innholdet i de leksikalske elementene. Som jeg vil vise senere i oppgaven, er det heller ikke slik at de ekspletive konstruksjonene er semantiske ekvivalenter til sine ikke-ekspletive motstykker. Det åpner for en analyse hvor en opererer med direkte innsetting av argumentet på subjektsposisjonen, selv om verbet kan klassifiseres som ergativt og argumentet som *patients* eller *undergoer*. Direkte innsetting innebærer at den ergative ramma kun brukes til konstruksjoner hvor argumentet blir stående igjen på objektplassen, altså presenteringssetninger. Dette vil jeg komme tilbake til.

Nå som jeg har diskutert hva som inngår i ergativ/inergativ-distinksjonen. Jeg skal i de neste delkapitlene ta for meg den norske presenteringssetningen og dens generelle karakteristikk. Her inngår også en presentasjon av subjektskravet som vi har i norsk. Deretter vil jeg presentere ulike analyser av den norske presenteringssetningen, fra Sveen (1996), Lødrup (1999), Stensrud (2006) og Nordgård (2002), og se hvordan de har forsøkt å løse «agens-som-objekt»-problemet.

2.14 Presenteringssetningen

57. *Det kom et troll*

Setninger av denne typen kalles ofte presenteringssetninger, som signaliserer konstruksjonens typiske diskursfunksjon. Denne typen konstruksjoner signaliserer ofte at en ny referent blir presentert i diskursen, fordi den krever at den presenterte DP-en står i ubestemt form. Den presenterer typisk også en synlig situasjon, eller en eksistens av noe, på en slags «scene»:

58. *Det satt en mann på trappa*

Presenteringssetningen har et formelt subjekt, *det*, et verb i aktiv form og et eksternt argument som typisk er en nomenfrase. Det formelle subjektet har tradisjonelt vært regnet som semantisk tomt. Strengt tatt kan termen *presenteringssetning* også brukes om upersonlig passivkonstruksjoner (*Det ble sett en bjørn*), ekspletivsetninger uten argument (*Det snør*), lokativinversjoner (*Fra himmelen kom en engel*), og utbrytingskonstruksjoner (*Det er noen som banker på døra*). Denne oppgaven handler imidlertid om setninger som den i (1), setninger med

ekspletivt subjekt, verb i aktivform og med en post-verbal presentert frase. Når jeg benytter meg av termen *presenteringssetning* eller *-konstruksjon* mener jeg da setninger med denne typen struktur:

59. [DP_{EKSPLETIV} V_{AKTIV} DP_{ARGUMENT} (PP)]

Andreas Sveen (1996) kaller disse konstruksjonene *impersonal actives*, fordi den er motstykket til den upersonlige passiv-konstruksjonen. Askedal (1986) kaller dem *existential-presentative constructions* og Lødrup (1999) kaller dem *presentational focus constructions*. Den postverbale NP-en i slike konstruksjoner er et potensielt subjekt, det vil si det kan flyttes opp til subjektsposisjonen for å oppfylle subjektskravet. Man regner likevel med at det opprinnelig kommer fra objektsposisjonen i søsterknuten til VP, fordi det oppfører seg som et objekt.

I mange tilfeller krever presenteringssetninger en preposisjonsfrase, og da typisk et lokasjonspredikat:

60. Det bor en gal heks i det huset

61. *Det bor en gammel heks

62. Det lusker en raring utenfor her

63. *Det lusker en raring

Denne preposisjonsfrasen gir ofte predikatet et lokativt eller eksistensielt innhold når verbet ikke uttrykker dette i seg selv. Eksistensialverb er svært mye brukt i presenteringssetninger:

64. Det finnes ikke dårlig vær

65. Det er ikke nok til alle her

Norsk referansegrammatikk (Faarlund et.al. 1997) nevner flere krav som må oppfylles for at et verb skal kunne brukes i presenteringskonstruksjonen. Det må være et intransitivt verb, eller det må være et transitivt verb som kan brukes intransitivt. Derfor kan vi ha *Det handler mange turister her*, men ikke **Det kjøper mange turister her*. Verb med lokativ betydning som blir brukt med lokativt adverbial (*Det ligger penger til deg på bordet*), bevegelsesverb (*Det går en mann forbi huset*), overgangsverb (*Det oppstod brann på kjøkkenet*), og intransitive verb som uttrykker handling eller prosess (*Det sover et barn i rommet ved siden av*) er alle verbtyper som NRG nevner kan brukes i presenteringskonstruksjonen.

Som vi har sett, finnes det ifølge Inakkusativhypotesen to typer intransitive verb: ergative og inergative verb. Inergative verb tar en agensfrase som sitt eneste argument, mens ergative verb tar en tema-frase som sitt eneste argument. Den syntaktiske effekten av dette er at inergative verb tar et dypstruktur-subjekt, mens ergative verb tar et dypstruktur-objekt. Dette skulle bety at kun ergative verb kan stå i presenteringskonstruksjonen. Hypotesen innebærer også at agensfraser er underliggende subjekter, og tema-fraser er underliggende objekter. I norsk (og andre skandinaviske språk) er det imidlertid ikke slik at kun ergative verb kan brukes i presenteringskonstruksjonen, og det er et mye omtalt mysterium hvordan inergative verb også kan brukes.

Som nevnt regner man med at ergative verb ikke deler ut noen ekstern theta-rolle, og subjektskravet blir da oppfylt ved å sette inn et formelt subjekt. Inergative verb deler ut eksterne theta-roller, så for å opprettholde hypotesen har man forklart det med at de inergative verbene (agens-verb) har ergative ekvivalenter med ergativ argumentstruktur. Spørsmålet da er hvordan de interne argumentene disse verbene tar fortsatt kan få agens-roller fra verbet, på tross av en sterk generalisering om at agens-theta må deles ut på subjektsposisjonen. Flere lingvister har forsøkt å forklare dette ved å utelukke enten det ene eller det andre: noen mener de interne argumentene ikke får agens-roller, men patiens- eller tema-roller, mens andre forklarer det med at argumentet ikke står på objektplassen i inergative presenteringssetninger.

Helge Lødrup (1999) stiller ikke spørsmålstegn ved om argumentet står på objektplassen i inergative ekspletivkonstruksjoner: "It is well known that a number of languages have productive constructions in which the "logical subject" is realized in object position". (Lødrup, 1999, s. 207). Det har blitt argumentert mye for at den presenterte post-verbale nominalfrasen er et direkte objekt (se Platzack (1983) og Askedal (1986), samt Åfarli (Åfarli, 1992)). Ekspletiver oppfører seg syntaktisk som subjekter. For eksempel trigger de samsvarsbøying i skandinaviske dialekter som har samsvarspartisipper. Dette ser man for eksempel i nynorsk, hvor verbet samsvarer med ekspletiven og ikke med det eksterne argumentet:

66. Det vart skote ein elg

67. Elgen vart skoten

(Åfarli & Eide, 2003)

En presenteringskonstruksjon kan heller ikke ha et direkte objekt i tillegg til den presenterte nominalfrasen:

68. *Det drakk en mann mye øl

Konstruksjonen kan imidlertid ha et indirekte objekt, og et indirekte objekt kan ikke oppstå uten et direkte objekt:

69. Det ventet henne et oppgjør med politiet

Den presenterte frasen er også behandlet som et direkte objekt i VP-pronominalisering. Det viser Lødrup (1999) gjennom disse eksemplene:

70. (Spiser han kaker?) Ja, han gjør det.

71. (Arbeider det en mann i skogen?) Ja, det gjør det.

Den postverbale NP-en kan være subjekt i pseudo-koordinering ('det satt en mann og skrev'), men den kan ikke være subjekt i vanlig koordinering:

72. *Det arbeider en mann og luker ugress

Det er derfor mange grunner til å tro at den post-verbale nominalfrasen i presenteringskonstruksjonen står på objektsposisjonen i <VP-Komp>. I tillegg til å ha sitt eneste argument som en del av predikatet, har presenteringssetningen et formelt subjekt, *det*. I tillegg til å oppfylle subjektskravet, har den semantiske tomme ekspletiven en semantisk og pragmatisk funksjon, som jeg skal presentere i det neste avsnittet.

2.15 Subjektskravet

I norsk har vi det som kalles et absolutt subjektskrav. Det betyr at alle grammatiske finite setninger må ha et subjekt. Dette gjelder også i presenteringssetninger og eksistensialsetninger, hvor det blir satt inn et formelt subjekt, *det*, eller noen ganger *der* eller *her*. I leksikalismen er det formelle subjektet regnet som semantisk tomt, det er ikke et argument, det er kun til stede for å opprettholde subjektskravet.

2.15.1 EPP

I GB blir subjektskravet forklart med «det utvidede projiseringsprinsippet» («Extended Projection Principle» – EPP). EPP ble først stipulert av Chomsky (1981). Projiseringsprinsippet går ut på at alle argumentene til en leksikalsk kjerne skal realiseres i syntaksen. Dette betyr for eksempel at en setning kun kan ha så mange argumenter som det har theta-roller å dele ut (også

kjent som theta-kriteriet) (Åfarli & Eide, 2003, s. 193). Dette prinsippet gjelder imidlertid ikke for subjektet, som må være med uansett (ergo det «utvidede» projiseringsprinsippet).

Det finnes ikke noe tilsvarende krav for de andre argumentene et verb tar. Prosjeksjoner for direkte og indirekte objekt projiseres bare når argumentstrukturen til verbet tilsier det. Subjektsposisjonen må imidlertid alltid realiseres og fylles. Når verbet deler ut en ekstern theta-rolle, bli dette setningens grammatiske subjekt. Men når verbet bare deler ut en intern theta-rolle, må subjektskravet tilfredsstilles gjennom en av to måter:

1. Det settes inn et formelt subjekt.
2. Vi finner en DP lenger nede i strukturen og flytter den opp til subjektsposisjonen.

Kasus er også regnet for å være en del av subjektskravet i GB. Åfarli & Eide (2003, s. 195) omformulerer kasusfilteret slik: "En synlig DP må ha kasus, og kasus må tilordnes til en synlig DP". Det eksterne argumentet får kasus i $\langle \text{spes}, \text{TP}_{+\text{FIN}} \rangle$. Men når verbet ikke tilordner en ekstern theta-rolle, finnes det ikke et eksternt argument som kasustrekket kan gå til. Hypotesen er at dette trekket må tilordnes til et argument, og at det derfor må settes inn et formelt subjekt for å fylle dette kravet, eller det fylles ved DP-løfting (Åfarli & Eide, 2003, s. 195-6).

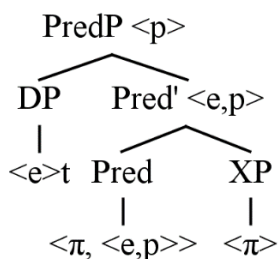
2.15.2 Predikasjonsanalysen

Rothstein (1983) var den første til å postulere en predikasjonsbasert analyse av EPP, og denne ble adoptert av Chomsky (1986). Rothstein foreslår at de to prinsippene i EPP – projeksjonsprinsippet og subjektskravet – henger nøye sammen. Chomsky sier man kan se på en leksikalsk kjerne som en «leksikalsk funksjon» som ikke er oppfylt dersom den ikke blir tildelt den rette mengden argumenter for å oppfylle det antall theta-roller som den tildeler. På samme måte kan man se en maksimal projeksjon som en «syntaktisk funksjon» som ikke blir oppfylt dersom predikatet ikke får et subjekt (Chomsky, 1986, s. 116 i Åfarli & Eide, 2000, s. 34). Åfarli og Eide (2003) presenterer dette som et predikatstrekk (p-trekk) som finnes på V'-nivå, som må gis til et subjekt for å bli en preposisjon. Mens denne er en syntaksbasert teori, legger Åfarli og Eide (2000) fram ei ren semantisk tilnærming til subjektskravet. En slik tilnærming til subjektskravet er i tråd med en nykonstruksjonistisk analyse. Her tar de også i bruk Bowers (1993) PrP-projeksjon, som inneholder en predikasjonsoperator. Åfarli og Eide følger Bouchard (1995), som mener det er en homomorfisk korrespondering mellom den semantiske og den syntaktiske representasjonen. Dette innebærer at enhver syntaktisk posisjon må bli lisensiert av en semantisk relasjon, altså den må ha semantisk innhold. Den semantiske representasjonen er transparent i den syntaktiske strukturen, så den syntaktiske

representasjonen ligner på en måte på det syntaktiske LF-nivået i GB-teorien (Åfarli & Eide, 2000, s. 28-29). Prinsippet om full identifikasjon innebærer ikke nødvendigvis et 1:1-forhold mellom semantiske og syntaktiske konstituent. Men, det krever at en fonetisk realisert syntaktisk konstituent må ha en tilsvarende semantisk element i en korresponderende semantisk representasjon. Dette innebærer at rent formelle syntaktiske kategorier, som formelle subjekter, ikke er i tråd med prinsippet om full identifikasjon (Åfarli & Eide, 2000, s. 29).

Åfarli og Eide tar i bruk Bowers (1993) PredP-projeksjon (senere PrP), som inneholder en predikasjonsoperator. Denne tar et predikasjonssubjekt som spesifikator og en egenskaps-XP, for eksempel en DP eller en AP) som sitt komplement. Pred-projeksjonen adoptert av Bowers (Bowers, 1993, s. 647 i Åfarli & Eide, 2000, s. 30) er vist i 73:

73.

Predikasjonsoperatoren finnes i Pred (denotert av $\langle \pi, \langle e, p \rangle \rangle$). Denne tar egenskapen i XP ($\langle \pi \rangle$) og gjør den til et predikat ($\langle e, p \rangle$). Predikatet tar deretter et subjekt $\langle e \rangle$ og blir til en proposisjon $\langle p \rangle$. Predikasjonsoperatoren kan være fonetisk realisert som «som»-partikkelen i verbløse småsetninger i norsk: «Vi fant [Marit som nervevrak]», eller kopula (som Åfarli og Eide argumenterer for at er det verbale motstykket til denne partikkelen): «Vi fant Marit og hun var nervevrak». I Åfarli og Eide (1999) argumenterer de for at predikasjonsoperatoren er iboende i verbkategorien, og at denne er aktivert på V'-nivå. Åfarli argumenterer senere for en egen PrP-projeksjon som verbet flytter opp i fra VP (Åfarli, 2007). Uansett er subjektet spesifikator i en predikasjonsprojeksjon hvor predikasjonsoperatoren er kjerne. EPP er dermed en konsekvens av predikasjonsoperatorens krav til et subjekt for å gjøre predikatet til en proposisjon. Det kan ikke eksistere en proposisjon uten et subjekt, og dette blir gjerne oppfylt av det som tradisjonelt er tenkt på som et theta-subjekt gitt av argumentstrukturen til verbet. Dersom dette mangler, blir dette kravet enten fylt av at en frase flytter opp til spesifikatorposisjonen i projeksjonen fra lenger nede i strukturen, eller alternativt av et ekspletivt subjekt. Dermed er ikke et ekspletivt subjekt bare et element som oppfyller et formelt, syntaktisk krav, men det oppfyller også en viktig semantisk oppgave ved å la en proposisjon bli dannet.

2.16 Ekspletiven som argument

Felser og Rupp (2001) argumenterer for at det ekspletive subjektet faktisk er et eget argument. De viser flere eksempler som viser at ekspletivsetninger og deres ikke-ekspletive motstykke ikke alltid er semantisk ekvivalente. Mange av deres eksempelsetninger lar seg oversette til norsk, og viser den samme effekten:

- 74. a) Mindreårige må være inne før midnatt
 - b) Det må være mindreårige inne før midnatt
- 75. a) Kondorer lever i Andesfjellene
 - b) Det lever kondorer i Andesfjellene
- 76. a) Noen jenter var på festen
 - b) Det var noen jenter på festen

Setning 74a) har en tvetydig betydning, men den mest logiske er at *alle mindreårige* må være inne før midnatt, mens 74b) kan bare bety at *noen mindreårige* inne før midnatt. Det samme ser man i 75a) og 75b), hvor 75a) kan bety enten at *alle kondorer* lever i Andesfjellene, eller som i setning 75b) hvor *noen kondorer* lever i Andesfjellene. Setning 75a) handler om kondorer, mens setning 75b) handler om Andesfjellene. Setning 76a) kan bety at *noen av jentene* var på festen, eller den kan ha betydningen som i 76b) som uttrykker en *eksistens* av jenter på festen. Alle disse illustrerer omtrent det samme fenomenet, at ubestemte nomenfraser i ikke-ekspletive konstruksjoner kan være tvetydige og ha både en sterk (generisk, spesifikk, premiss) og en svak (eksistensiell, ikke-spesifikk) lesning, mens de i ekspletive konstruksjoner kun kan få en svak lesning (Felser & Rupp, 2001, s. 20). Hvordan kan denne kontrasten forklares? Felser og Rupp hevder at det ekspletive subjektet er et tematisk eller quasi-tematisk argument som forankrer hendelsen i tid og sted. Dette forklarer også ugrammatikaliteten til 77b):

- 77. a) Det er vondt i arma mi
 - b) *Vondt er i arma mi

På denne måten må setningene i 74b), 75b) og 76b) få en eksistensiell tolkning. En hypotese som går ut på at ekspletiven også er et argument, og at ekspletiv-setninger ikke er semantiske ekvivalenter til sine ikke-ekspletive motstykker, gjør at vi må vurdere en teori hvor proto-patiens-subjekter settes direkte inn på subjektsposisjonen. Dette ville bety slutten for teorien om splittet intransitivitet, og den «ergative strukturen» vil kun bli brukt til

ekspletivkonstruksjoner. Dette kommer jeg så vidt tilbake til i analysekapittelet, når jeg diskuterer hva slags rolle-semantikk som finnes i ramma.

2.17 Analyser av presenteringskonstruksjonen

Den syntaktiske tilnærminga til ergativ/inergativ-distinksjonen har et forklaringsproblem når vi ser på norske presenteringssetninger. Flere skandinaviske forskere har forsøkt å forklare hvordan tilsynelatende inergative verb kan stå i ekspletivkonstruksjoner med et agens-argument realisert som objekt (se f.eks Platzack (1983), Lødrup (1987) og Åfarli (1992)). Flere mener at disse verbene ikke er inergative når de opptrer i disse konstruksjonene, men at de er ergative. Det innebærer at det samme verbet er listet opp i leksikonet flere ganger, med én ergativ og én inergativ versjon. Flere støtter også en teori om at agens-frasen endrer argumentstatus til *tema* når et slikt verb opptrer i en ekspletivkonstruksjon (Sveen, 1996, s. 5).

Et problem for de leksikalistiske teoriene er altså å forklare hvordan agens-frasen kan stå på objektplassen i strukturen. I tradisjonell linking-teori finnes en robust generalisering om at agens-fraser ikke kan projiseres som objekt (Lødrup, 1999, s. 205). Flere har påpekt at inergative verb typisk krever et lokasjonspredikat, mens presenteringskonstruksjoner med ergative verb ikke ser ut til å ha et slikt krav. Stensrud (2006) regner dette blant bevisene for at de to konstruksjonene må ha ulik struktur. Det er også slik at presenteringskonstruksjoner med ergative verb forekommer langt oftere enn de med inergative verb. Noen inergative verb trigger sterk uakseptabilitet i konstruksjonen, og noen er rett og slett vanskelige å vurdere. Ett spørsmål som en god analyse må kunne svare på er derfor også hvorfor noen ser ut til å være verken helt akseptable eller helt uakseptable i presenteringskonstruksjonen, for eksempel verb som *snakke* og *strikke*.

2.17.1 En semantisk ergativ/inergativ-distinksjon: Sveen (1996)

Sveens (1996) doktorgradsavhandling inneholder en omfattende gjennomgang av norske presenteringssetninger, eller som han kaller dem, *impersonal actives*.⁷ Han mener ergativ/inergativ-distinksjonen er en ren semantisk distinksjon:⁸

«[T]he bottomline is that unergatives are eligible for the impersonal active option as well, and [...] as a consequence, impersonal active sentences cannot be taken to demonstrate a syntactic unaccusative-unergative distinction» (Sveen, 1996, s. 108)

⁷ Fordi de er det aktive motstykket til upersonlige passiv-konstruksjoner.

⁸ Se Sveen (1996) hvor han argumenterer i detalj for at alle de diagnostiseringsmåtene for ergativitet som nevnt i 2.10 egentlig kan forklares semantisk.

Sveen hevder at alle intransitive verb teoretisk sett kan stå i presenteringssetningen, så lenge noen semantiske og pragmatiske føringer er dekket.⁹ Når han går ut i fra en ren semantisk distinksjon, kan han følgelig også hevde at verbene beholder sin agens-status når de opptrer post-verbalt i disse konstruksjonene. Det til tross for at det å ha agens-fraser i objekt-posisjonen er strengt forbudt i mange innflytelsesrike teorier om argumentstruktur og linking¹⁰

Sveen har leksikalistisk mapping som utgangspunkt, hvor verbets argumentstruktur blir projisert fra den leksikalsk-semantiske strukturen, og D-strukturen blir projisert fra argumentstrukturen til verbet. Dette innebærer at det konseptuelle meningsinnholdet til et leksikalsk element bestemmer argumentstrukturen, og dermed den syntaktiske strukturen som elementet står i. Sveen opprettholder ei leksikalistisk tilnærming ved å hevde at ergativitet ikke en del av det meningsinnholdet til verbet som bestemmer hvordan strukturen skal se ut.

Sveen refererer til Dowty (1991) sitt konsept om proto-semantiske roller, hvor argumenter kan ha varierende grad av den ene eller den andre semantiske tolkninga. Sveen foreslår at agens-rollen i presenteringskonstruksjonen i mindre grad kan tolkes som en proto-agens enn et vanlig djupstruktursubjekt, altså at agens-tolkningen minskes («lessening of agency») hos et argument i inergative presenteringskonstruksjoner (Sveen, 1996, ss. 157-9).

Sveen forkaster altså en syntaktisk distinksjon som den foreslått i Inakkusativhypotesen. Han hevder at selv om verb som *angripe*, *skrike* og *spise* kan opptre i ekspletive konstruksjoner, betyr ikke det at det vi har både ergative og inergative versjoner av disse verbene opplistet i leksikonet. Det betyr simpelthen at både ergative og inergative verb kan stå i ekspletive konstruksjoner i norsk. Det går an å gå ut i fra en ren semantisk distinksjon mellom ergativitet og inergativitet også i en konstruksjonistisk teori, dersom vi går ut i fra at semantiske rolle-tolkinger er uavhengig av den strukturelle posisjonen. Men dersom vi gjør det, hvorfor er det da slik at mange intransitive verb ikke vil aksepteres i presenteringskonstruksjonen? Jeg vil diskutere dette mer i kapittel 4.

2.17.2 Pragmatiske føringer og optimalitet: Lødrup (1999)

Lødrup (1999) er enig med Sveen i at argumentet i inergative presenteringskonstruksjoner beholder agens-rollen sin. Han mener også at ergativitet er semantisk bestemt, og at presenteringssetningen ikke er en instansiering av ergativitet. Lødrups analyse befinner seg

⁹ For eksempel det at handlingen som presenteres må være en synlig eller merkbar hendelse.

¹⁰ Sveen nevner Bresnan og Kanerva (1989), Grimshaw (1990) og Jackendoff (1990).

innenfor Lexical Functional Grammar (LFG), og kombineres med en versjon av Optimalitetsteorien. LFG er også en linking-teori, og opererer med tre lingvistiske nivåer: argumentstruktur (med tematiske roller), funksjonell struktur (med grammatiske relasjoner) og konstituentstruktur (med syntaktiske strukturer). Korrespondansen mellom disse nivåene styres av linking-regler som i GB (Lødrup, 1999, s. 212). Lødrup mener Optimalitetsteorien kan gi oss svar på hvorfor vi kan ha agens-fraser realisert som objekter. Forklaringen hans innebærer at restriksjonen som sier at agens-fraser ikke er realisert som objekter må vike for kravet om at det pragmatiske kravet om presenteringsfokus må bli realisert i objektsposisjonen i norsk. Regelrangeringen kan være annerledes i ulike språk, og det kan forklare hvorfor det er slik at inergativer *ikke* kan brukes i ekspletivkonstruksjoner i mange andre språk.

Det vi kan ta med oss fra dette for å bruke i en nykonstruksjonistisk analyse er en idé om at presenteringskonstruksjonen er såpass konvensjonalisert i språket at selv om den i utgangspunktet har vært en instansiering av ergativitet, er den blitt en konvensjonalisert ramme som kan huse inergative verb og agens-argumenter. En hypotese hvor man går ut i fra at presenteringssetningen i utgangspunktet harmonerer best med ergative verb kan også forklare hvorfor en del absolutte inergativer føles litt rare i denne konstruksjonen.

Som nevnt har flere lingvister forsøkt å forklare agens-som-objekt-problemet med at disse argumentene faktisk ikke *er* agens-fraser, men patiens- eller tema-fraser. Lødrup mener dette er en problematisk hypotese. Han hevder det er naturlig å se denne agens-utvanningen som en effekt av, og ikke en grunn til, agens-objektets posisjon (Lødrup, 1999, s. 211). Dette tar jeg som enda et argument for å bruke en konstruksjonistisk tilnærming. I en rammeanalyse kan vi nettopp hevde at denne deagentiviseringen er en effekt av at argumentet settes inn på objektsposisjonen. Det betyr imidlertid at ramma kanskje inneholder en viss rolle-semantikk likevel. Dette spørsmålet kommer jeg tilbake til i kapittel 4.

2.18 Småsetningsanalysen

2.18.1 Stensrud (2006)

Mens mange lingvister opererer med en identisk syntaktisk analyse av ergative og inergative ekspletiv-konstruksjoner, foreslår Stensrud (2006) to ulike analyser av de to konstruksjonene. Hun mener den tradisjonelle analysen kun kan brukes for ergative verb, hvor objektet til det ergative verbet blir igjen i sin basegenererte posisjon. Stensrud argumenterer for at de inergative ekspletiv-setningene har mye til felles med ekspletive kopula-konstruksjoner i norsk (f.eks.:

Det er en mann på trappa), og at den presenterte DP-en bør analyseres som subjektet i en småsetning.

Stensrud forklarer hvordan de ergative og de inergative ekspletivkonstruksjonene er ulike på flere måter, som den felles analysen av de to konstruksjonene ikke har rom for å forklare. For det første ser man en restriktiv bruk av intransitive verb i presenteringskonstruksjonen. For eksempel er verb som denoterer 'mental aktivitet' nokså rare:

78. *Det tenker en jente på biblioteket¹¹

(Stensrud, 2006, s. 366)

Den tradisjonelle analysen ser ikke ut til å kunne forklare hvorfor denne restriksjonen gjelder bare for de inergative verbene. Ergative verb som denoterer en 'ikke-synlig aktivitet' som for eksempel *dø*¹² har ikke denne restriksjonen, påpeker hun (2006, s. 367).

Den andre forskjellen Stensrud peker på er at inergative presenteringskonstruksjoner bestandig krever et lokasjonspredikat:

79. Det løper en gutt *(på veien/ over jordet/ her ... etc.)

(Stensrud, 2006, s. 368)

Lokasjonspredikatet kan uttrykke en lokasjon («*på veien*») eller en rute («*over jordet*») og kan enten være en preposisjonsfrase eller et lokativt adverbial (her/der). Temporale predikater er ikke aksepterte:

80. *Det løp en gutt i går

(Stensrud, 2006, s. 368)

Lokasjonspredikatet må dessuten følge umiddelbart etter den postverbale agens-frasen:

81. Det løp en gutt (*i går) i skogen

(Stensrud, 2006, s. 368)

Vanlige intransitive presenteringskonstruksjoner har ikke en slik restriksjon. Her er lokativpredikatet valgfritt:

¹¹ Mens Stensrud mener denne er ugrammatisk, mener jeg at den er verken helt uakseptabel eller helt akseptabel.

¹² Man kan jo argumentere for at *dø* uttrykker en merkbar handling, eller en handling som kan presenteres scenisk, når det brukes i presenteringskonstruksjonen.

82. Gutten løper (på veien/ over jordet/ her etc.)

(Stensrud, 2006, s. 368)

Det samme gjelder for de ergative presenteringskonstruksjonene:

83. Det forsvant en skatt (i havet/ i brannen/ der)

(Stensrud, 2006, s. 368)

Stensruds analyse befinner seg innenfor Minimalismeprogrammet (Chomskys minimalisme). Hun mener at disse eksemplene indikerer at de inergative verbenes subkategoriseringskrav krever en småsetning, i motsetning til ergative verb i presenteringskonstruksjoner, hvor lokasjonspredikatet blir adjungert. Denne forklaringen innebærer altså en dobbel opplisting i leksikonet av inergative verb.

Stensrud konkluderer med at forholdet mellom verbet og «det tematiske subjektet» i ergative og inergative presenteringskonstruksjoner viser såpass store forskjeller at de ikke kan analyseres på samme måte. I stedet foreslår hun å analysere inergative presenteringskonstruksjoner som ekspletive kopula-konstruksjoner¹³. Kopula-konstruksjoner krever også et predikat, og dette predikatet må, som i inergative presenteringskonstruksjoner, også følge umiddelbart etter «det tematiske subjektet»:

84. Det er en elg *(i hagen)

(Stensrud, 2006, s. 369)

Som i de inergative presenteringskonstruksjonene kan ikke noe komme mellom subjektet og dette predikatet:

85. Det var en elg (*hver dag) i hagen

(Stensrud, 2006, s. 369)

Ekspletive kopula-konstruksjoner tillater imidlertid temporale predikater i noen tilfeller:

86. Det var en fest etter middag

(Stensrud, 2006, s. 369)

Dette bemerker Stensrud at ser ut til å gjelde for tematiske subjekter som refererer til hendelser (*events*). Ellers ser det ut til at både inergative presenteringssetninger og ekspletive

¹³ Kopula er et ord som brukes for å linke subjekt og predikat. På norsk er verbene «være» og «bli» kopula.

kopulasetninger uttrykker en enhets eksistens relativ til en lokasjon. Inergativer krever typisk et levende subjekt, og det er konseptuelt vanskelig å plassere levende subjekter i tid:

87. *Det var en elg etter middag

(Stensrud, 2006, s. 369)

Det er en semantisk relasjon mellom inergative presenteringssetninger og ekspletive kopulakonstruksjoner. Begge konstruksjoner uttrykker eksistensen av en entitet i en lokasjon som uttrykkes gjennom et lokasjonspredikat. Denne eksistensen er videre uttrykt gjennom et inergativt verb som *jobbe*, *løpe* osv. *Det jobber en mann i hagen* kan parafraseres til *det er en mann som jobber i hagen*. Stensrud påpeker dessuten hvordan ergative presenteringssetninger med lokativpredikater ikke har denne eksistensial-tolkningen. Det er jeg imidlertid ikke enig i. Verb som vanligvis klassifiseres som ergative kan også få eksistensialtolkning:

88. Det brøt ut krig i Bosnia

Denne analysen kan også kritiseres for det som leksikalistiske teorier ofte blir kritisert for: den innebærer veldig mange opplisteringer av tilsynelatende samme verb i leksikonet. Stensrud foreslår altså at inergative verb som opptrer i presenteringskonstruksjonen subkategoriserer for et småsetningskomplement som inneholder et lokasjonspredikat, enten en PP eller en AP. Den ergative naturen til disse strukturene kommer fra en mangel på et eksternt argument i Spec-vP.¹⁴ Dersom alle inergative verb kan brukes i presenteringskonstruksjonen, betyr det veldig mange opplisteringer i leksikonet.

2.18.2 Nordgård

Nordgård (2002) opererer med en lignende analyse, men hun argumenterer for at *alle* presenteringssetninger kan analyseres med en småsetningsanalyse. Hun observerer at presenteringssetninger generelt «viser at noe skjer på en scene» og at det er «*hvor* et element opptrer som er det viktigste i slike setninger» (Nordgård, 2002, s. 63, min uthevelse). Hun trekker fram den sceniske presentasjonen som konstruksjonens styrke og funksjon. Dette eksemplifiserer hun med setninger som:

89. Det skjer mirakler på stedet

90. Det ramler noe ned i hodet hennes

¹⁴ vP-projeksjonen ble postulert av Chomsky (1995) og har ansvaret for agens og akkusativ. Setninger med ergative verb har ikke vP, og når v ikke er til stede, er heller ikke akkusativ og agens til stede.

91. Det våkner en mannlig forfenglighet i ham

92. Det står to gutter der fra før

(Nordgård, 2002, s. 65)

Her er det [mirakler på stedet], [noe i hodet hennes], [en mannlig forfenglighet i ham] og [to gutter der] som er den viktige informasjonen setningene uttrykker. Ved å analysere lokativleddet som et predikat til et småsetningssubjekt, forklarer man dette hvorfor mange presenteringssetninger krever et lokativledd, og samtidig presenteringssetningens sceniske funksjon. Jeg er enig med Nordgård i dette, men heller ikke hennes analyse kan brukes for alle typer presenteringssetninger:

93. Det døde en mann på sykehuset

94. Det styrtet et fly i går ettermiddag

Det er ikke slik at [en mann på sykehuset] er den viktige informasjonen som blir presentert i (83). Det samme gjelder i (84); denne uttrykker ikke eksistensen til flyet i tid. Jeg vil derfor i min analyse benytte både den tradisjonelle analysen, hvor den presenterte DP-en fungerer som objekt, og småsetningsanalysen, hvor et lokativledd predikeres til den presenterte DP-frasen i en småsetning. Kombinert med Åfarlis rammemodell utgjør dette den transitive ramma og den resultative ramma. I den resultative ramma blir en frase predikert til den presenterte DP-en via predikasjonsoperatoren i Pr'.

2.19 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg argumentert for at den nykonstruksjonistiske teorien, mer spesifikt Åfarlis (2007) rammeteori, tilbyr det beste verktøyet for å analysere ikke bare norske presenteringssetninger, men språk generelt. En nykonstruksjonistisk teori kan forklare verbenes fleksibilitet, både deres fleksible konseptuelle innhold og deres variasjon i bruk. Den nykonstruksjonistiske teorien forklarer også hvordan setninger kan vise grader av akseptabilitet. Verbets konseptuelle innhold må harmonere med den rudimentære semantikken som finnes i ramma for at setningen skal vurderes som akseptabel. Språklig konvensjon og frekvens spiller også inn for hvilke setninger vi vil akseptere og ikke.

Ifølge rammeanalysen kan vi i prinsippet sette inn hva vi vil i en presenteringskonstruksjon. Man kan sette inn et ekspletivt subjekt i alle fem rammene som Åfarli (2007) foreslår. Vi kan se for oss at disse er konvensjonalisert som «presenteringsrammer», som gir et særegent

pragmatisk uttrykk man kan bruke til å presentere noe scenisk. Selv om vi i prinsippet kan sette inn hva vi vil, finnes det noen semantiske og pragmatiske føringar for hva vi vil sette inn.

En del av utarbeidelsen av den nykonstruksjonistiske teorien vil bestå i å forsøke å finne ut hva disse føringene består i, og hva slags semantikk som finnes i ramma. Åfarli (2007) opererer med en hypotese om kanoniske posisjoner for ulike semantiske roller. Jeg har diskutert hvorfor det er problematisk å legge agentivitet til grunn for strukturelle forskjeller. Bouchard (1995) sier bør vi skille mellom grammatisk semantikk og situasjonssemantikk, altså den kunnskapen vi har om verden. Hvordan vi tolker de ulike argumentenes semantiske roller er avhengig av det konseptuelle innholdet til både verbet, argumentene og andre eventuelle fraser. Sveen (1996) opererer med en ren semantisk distinksjon for ergativitet og inergativitet. Dersom ergativitet/inergativitet-distinksjonen kan baseres på grunnlag av semantiske egenskaper som agentivitet (og telisitet), og vi kan gå ut i fra at agens-tolkning er uavhengig av posisjon i strukturen, kan vi forkaste en syntaktisk distinksjon mellom de to. Likevel, som Sveen er inne på, ser det ut til at agens-rollen blir «vannet ut» når argumentet står på objektplassen. Og dersom ramma ikke inneholder noen rolle-semantikk, hva er det da som gjør så mange av presenteringssetningene med inergative verb uakseptable?

I neste kapittel presenterer jeg metoden jeg har brukt for å samle inn data for å bruke som analysegrunnlag. Jeg har brukt Soraces (2000, 2011) verbklassifiseringer for å teste akseptabiliteten til ulike typer verb i presenteringskonstruksjonen. Hvis vi skal kunne argumentere for en syntaktisk distinksjon mellom ergative og inergative verb, burde de absolutte ergativene fungere helt fint i presenteringskonstruksjonen, mens de absolutte inergativene burde fungere dårligere.

3 Metode

Målet med denne masteroppgaven er å legge fram en god analyse av norske presenteringssetninger, og for å gjøre det ville jeg undersøke hvilke verb som kan og ikke brukes i denne konstruksjonen. Min intuisjon sa at ganske mange inergative verb kan brukes i presenteringskonstruksjonen, noen fungerer veldig dårlig, og noen ser ut til å være et sted midt imellom. En del setninger viste seg å være vanskelige å vurdere, og jeg stolte ikke på at min egen (nokså varierende) intuisjon kunne brukes som pålitelige data alene. Derfor har jeg gjennomført en spørreundersøkelse for å med større pålitelighet kunne si noe om de aktuelle setningenes akseptabilitet. I dette kapitlet vil jeg diskutere valg av metode, hvordan jeg gikk fram for å samle inn data, og hvordan jeg behandlet dataene i etterkant. Grammatiske intuisjoner er regnet for å være en svært god kilde til informasjon om vår indre grammatikk. For å minimere upåliteligheten til de dataene jeg har samlet inn, har jeg rådført meg med Schütze (1996).

3.1.1 Grammatikalitet og akseptabilitet

Generativ grammatikk er ifølge Chomsky (1965, s. 4) basert på en “fundamental distinction between competence (the speaker-hearer’s knowledge of his language) and performance (the actual use of the language in concrete situations)”. Competence/performance-forskjellen kalles også i-språk og e-språk, hvor i-språket er den mentale representasjon av språket, og e-språket er den faktiske produksjonen. Målet for den generative grammatikken er å kartlegge denne kompetansen og lage en modell for i-språket ved å studere e-språket.

Som følge av dette kan vi skille mellom hvorvidt en setning er *grammatisk* eller *akseptabel*. En setning er *grammatisk* dersom den genereres av den indre grammatikken i samsvar med språkbrukerens kompetanse. En setnings akseptabilitet handler om språkbrukerens produksjon.

Det går an at en setning er grammatisk uten å være akseptabel. Det kan være konstruksjoner som kan genereres, men som er vanskelige å prosessere for språkbrukeren, og som dermed vil dømme setningen som uakseptabel. Et kjent eksempel på dette er «musa katta hunden jaga fanga rømte» (oversatt fra Kimball, 1973) hvor en setning inneholder en undersetning som igjen inneholder en undersetning. En setning kan følgende også være akseptabel uten å være grammatisk. Dette har blant annet å gjøre med vår begrensede hukommelse. *Akseptable* setninger er setninger som for språkbrukeren er helt naturlige og fullt forståelige med én gang. Åpenbart er akseptabilitet noe som kan variere, men kan grammatikalitet også være graderbart? Chomsky sier at grammatikalitet også kan være graderbart, men at de to skalaene ikke korresponderer nøyaktig til hverandre (Chomsky, 1965, s. 11). I konstruksjonismen kan de pre-

genererte syntaktiske rammene sies å være «rammene for grammatikalitet». Alt er grammatikalsk så lenge det settes inn i ei av disse strukturelle rammene.

Competence/performance-forskjellen innebærer at det ikke er tilstrekkelig å basere grammatiske modeller på akseptabilitetsvurderinger alene. Som Keller (2000, s. 28) understreker må vi derfor ta lingvistisk teori med i betraktningen når vi skal avgjøre om en setning er grammatisk eller ikke. En lingvist kan gjerne anta at en setning er grammatisk selv om informanter ikke vil akseptere den. Dersom en rekke eksempelsetninger er tydelig akseptable, kan en konkludere med at en annen, syntaktisk lik setning også kan genereres selv om den kanskje ikke blir akseptert. Målet for undersøkelsen som jeg har gjort er ikke å finne ut hva som er grammatikalsk, men hva som er *akseptabelt*. Dette er for å bidra til å utvikle den nykonstruksjonistiske teorien, og finne ut hvilke semantiske og pragmatiske føringer som ligger bak når vi produserer og vurderer språk.

3.2 Akseptabilitetsvurderinger

Den generative grammatikkens oppgave er å prøve å formulere en teori om og forme en modell av vår mentale grammatikk. Den viktigste kilden til informasjon for å kunne konstruere slike grammatikker har siden 1950-tallet vært lingvistiske intuisjoner (Schütze, 1996, s. 2). Veldig ofte består lingvistisk forskning av å avklare hvilke konstruksjoner som er grammatiske og hvilke som er ugrammatiske. Det gjør man ved å studere e-språket. På denne måten kan lingvister utvikle generelle teorier om hvordan språket blir generert i hjernen.

3.2.1 Fordeler

Schütze nevner flere grunner til å bruke akseptabilitetsvurderingstester som metode. Den første er at man kan utforske reaksjoner på konstruksjoner som oppstår sjelden i dagligtale. Vi kan lete etter konkrete ytringer gjennom observasjon, men observasjon i seg selv vil ikke alltid gi nok eksempler av det fenomenet vi er ute etter (Schütze, 1996, s. 2). Vi kan lete i korpus, eller vi kan prøve å framprovosere produksjon av en spesiell konstruksjon i en intervjusituasjon. Likevel er de konkrete ytringene kun en indirekte kilde til studieobjektet, vår internaliserte grammatikk (i-språket). Akseptabilitetsvurderinger er derfor en mer pålitelig kilde til innsikt i i-språket, mener Faarlund (2005).

En annen grunn til å bruke akseptabilitetsvurderingstester som metode er at man kan utforske reaksjoner på konstruksjoner som ikke er blitt registrert i det hele tatt. Negativ informasjon er også viktig når man skal konstruere en grammatikk; slik finner man ut hvilke konstruksjoner som *ikke* er en del av det aktuelle språket. Det er dessuten vanskelig å skille ut feil og uferdige

uttalelser fra grammatisk produksjon når man kun studerer data samlet inn gjennom observasjon. Ved å bruke grammatikalitetsvurderinger kan man også minimalisere påvirkning fra de kommunikative funksjonene i språket, hvilket gjør oss i stand til å studere de strukturelle egenskapene til språket isolert (Schütze, 1996, s. 2).

Dette er alle argumenter jeg har lagt til grunn når jeg har valgt akseptabilitetsvurderinger som forskningsmetode. Jeg ville undersøke hva slags verb som blir og ikke blir akseptert i presenteringssetninger, og hvilke som eventuelt trigger gradert akseptabilitet.

3.2.2 Ulemper

Noen ulemper med denne datainnsamlingsmetoden er at den lingvistiske intuisjonen til morsmålsbrukere kan være svært variabel. Dette gjelder både fra informant til informant og fra øyeblikk til øyeblikk (Schütze, 1996, s. 3). Schütze tror dessuten ikke at man kan basere seg på grammatikalitetsvurderinger alene, og peker på en del problemer med denne typen datainnsamling. Intervju-situasjonen er for det første svært unaturlig, og det kan minske validiteten til dataene som blir samlet inn. Informanten kan bli spurt om konstruksjoner som ikke han/hun selv ikke bruker i dagligtale. Dette kan være problematisk, dersom lingvister konstruerer grammatikker på grunnlag av lingvistiske intuisjoner som ikke samsvarer med språkbrukerens kompetanse (Schütze, 1996, s. 3).

Selv om Schütze har stor tro på verdien til akseptabilitetsvurderinger som innsikt i vår indre grammatikk, legger han vekt på at man ikke bør basere seg på akseptabilitetsvurderinger alene. I tillegg til å samle inn informasjon gjennom spørreundersøkelser, har jeg lett etter aktuelle konstruksjoner i korpus. Jeg begynte imidlertid forskningsprosessen med min egen introspeksjon.

3.3 Introspeksjon

En svært vanlig metode blant lingvister er å benytte seg av introspeksjon som evidens i forskning. Introspeksjon handler om å bruke sin egen språklige intuisjon for å si om en konstruksjon er grammatisk eller ugrammatisk. Dette er en svært utbredt metode i lingvistikkforskningen (Johannessen, 2003, s.139). Ved introspeksjon er det forskeren selv som vurderer ulike konstruksjoner som grammatiske eller ugrammatiske, og kan på denne måten komme med nokså pålitelig informasjon om (i alle fall sitt eget) i-språk. Det er imidlertid også en del fallgruver ved bruk av introspeksjon som forskningsmetode. For det første er det umulig for andre forskere å etterprøve dataene som blir brukt. Det går strengt tatt ikke an å argumentere mot riktigheten av dataene, ettersom de er fra forskerens egen ideolekt (Johannessen, 2003, s.

139). Det er også et spørsmål om man kan trekke generelle konklusjoner og basere teorier på denne typen data; hvor generell kan en slik teori være? Når man ber andre delta i en akseptabilitetsvurderingstest, tar disse informantene også i bruk introspeksjon. Dersom man bruker flere informanternes intuisjoner, får man gjerne mer pålitelige data. Dette gjelder spesielt dersom det er usikkerhet rundt akseptabiliteten til en setning.

3.4 Spørreundersøkelsen

Det finnes ikke noe fast målenhet for akseptabilitet, og akseptabilitetsvurderinger kan være veldig relative. Det er forsøkt å utvikle metoder for å kunne måle akseptabilitet ganske nøyaktig. Keller (2000) argumenterer for å bruke en metode kalt *magnitude estimation*, som brukes til å måle en setnings akseptabilitet i forhold til en eksempelsetning (en 'modulus').¹⁵ Keller mener det er problematisk å bruke den tradisjonelle formen for grammatikalitetsvurderinger, fordi han mener forskeren her setter standarden for hva som er en «akseptabel» og hva som er en «uakseptabel» setning. Til tross for dette valgte jeg likevel å ta i bruk den mer tradisjonelle formen for grammatikalitetsvurderingstest, hvor jeg ba informantene vurdere en rekke setninger på en skala fra 1 til 5. Målet mitt var ikke å måle setningenes akseptabilitet helt eksakt, men å finne ut hvilke setninger som var lette å vurdere som akseptable og uakseptable, og om noen av dem var vanskelig å vurdere eller viste store individuelle forskjeller.

3.4.1 Grunner til å gjennomføre en spørreundersøkelse

Det var flere grunner til at jeg valgte å gjennomføre en spørreundersøkelse. En grunn var at mine akseptabilitetsvurderinger kan bli påvirket av utdanninga mi. Et spørsmål som stadig reises når det kommer til bruk av introspeksjon som forskningsmetode er om opplæring innen lingvistikk har noen innvirkning på akseptabilitetsvurderinger, og om lingvister og ikke-lingvister vil vurdere ulikt. Selv om jeg bare er student, har jeg tilstrekkelig utdanning innen fagfeltet til at mine vurderinger kan bli påvirket av lingvistiske teorier. Det kan også være at jeg blir påvirket av arbeidshypotesen for oppgaven. Schütze (1996, ss. 113-122) sier det ikke finnes nok evidens til å hevde at det er systematiske forskjeller mellom akseptabilitetsvurderingene hos lingvister og ikke-lingvister. Likevel sier han at «we have enough reasons to expect [judgments of linguists] to be different that linguists simply ought to be excluded [as informants]» (Schütze, 1996, s. 187). Jeg opplevde også at jeg syntes mange av de aktuelle setningene ble mer og mer akseptable etter hvert som jeg jobbet mer med dem.

¹⁵ Modulus-setningen gis en score på 100 poeng, og så skal informantene gi testsetningene poeng etter hvor akseptable de er i forhold til modulusen. 50 poeng betyr at setningen er halvparten så akseptabel som modulusen, og 200 poeng betyr at den er dobbelt så akseptabel. Se Keller (2000) for mer informasjon.

Det var som sagt også en fare for at jeg vil vurdere setningenes akseptabilitet ut i fra min hypotese, og at disse vurderingene derfor ikke kunne regnes som valide data. Cowart (1997, s. 60) mener det kan gå begge veier: “Although it might be that sustained practice can sharpen an individual’s ability to give reliable judgments, there are also reasons to suspect (as has often been suggested) that training can produce some theory-motivated bias» (Cowart i Keller, 2000, s. 33). Både Schütze og Cowart konkluderer med at kun ikke-lingvister bør brukes som informanter. Schütze kritiserer hvordan dette sjelden følges av lingvister:

«[Linguists] first consult their own intuitions (one cannot find a more biased subject than the investigator), then their colleagues in the next office (almost as biased), and if they are really ambitious, perhaps a couple of their students (not exactly objective either, since students are likely to know which results their professors are hoping for and would like to gain their favor)»
(Schütze, 1996, s. 187)

Det er imidlertid et argument at de testsetningene jeg skulle teste var vanskelige å vurdere. Det er greit for en lingvist å bruke sine egne vurderinger dersom det er snakk om setninger som er enkle å vurdere som grammatiske eller ugrammatiske. Men når jeg nå skulle teste setninger jeg selv syntes var verken helt akseptable eller helt uakseptable, måtte jeg teste om andre hadde de samme intuisjonene.

Det interessante er ikke å spørre *kan man si dette?* Man *kan* jo si det meste, og en nykonstruksjonistisk tilnærming åpner for at man kan putte inn hva man vil i de strukturelle rammene. Spørsmålet er vel heller *hva sier vi*, hva reagerer vi på, og hvorfor? Hvorfor er det slik at noen konstruksjoner høres *litt rare ut*, men samtidig ikke føles helt ugrammatiske? Dette er grunnen til at jeg valgte å utføre en spørreundersøkelse. Resultatene fra spørreundersøkelsen har også vært avgjørende for min analyse og diskusjon av presenteringssetningen.

3.4.2 Informanter

Det deltok 12 informanter i spørreundersøkelsen min. Alle var voksne mellom 20 og 50 år, og alle var oppvokst i min hjemkommune Orkdal. Grunnen til at jeg valgte å ha med informanter fra samme geografiske sted, var fordi man da kan regne med at de har fått sånn noenlunde lik språklig input. Det var derfor interessant å se om det var store forskjeller i svarene på tross av dette. Jeg la også vekt på utdanning i spørreundersøkelsen min. Dette var for å se om utdanningsnivå kunne ha noen innvirkning på svarene. Fire av informantene som deltok i spørreundersøkelsen min hadde fire års utdanning eller mer ved universitet eller høyskole, fire hadde ett til tre års høyere utdanning, og fire hadde ingen høyere utdanning etter videregående

skole. Med et så lite antall informanter, kan man ikke trekke noen konklusjoner om at svarene deres nødvendigvis har noe med utdanning å gjøre, men det går an å spekulere litt. Kanskje kan man tenke seg at de med høy utdanning har språk som er normert av skriftspråket i større grad enn de med lav utdanning.

3.4.3 Utføring

Jeg valgte å gjennomføre en muntlig spørreundersøkelse, fordi det var det muntlige språket jeg først og fremst ønsket å teste grensene for. Skriftspråket har strengere regler enn muntlig språk, og er et mer konservativt språkssystem. Hadde jeg bedt informantene svare skriftlig, mistenker jeg at svarene hadde blitt påvirket av reglene for skriftspråket i større grad. En fordel med å ha testen muntlig var at jeg var tilstede under hele prosessen og hadde mer kontroll på at informantene forsto hva de skulle gjøre. En ulempe var at jeg ikke fikk brukt like mange informanter som jeg kunne fått dersom jeg hadde utført spørreundersøkelsen skriftlig (ved å bruke spørreundersøkelsesskjema) i grupper eller elektronisk. Jeg tror likevel tolv informanter er mange nok til å kunne si noe om hvilke setninger som er gode og hvilke som er dårlige. Det kan også være interessant å se om man får store sprik i svarene.

I stedet for å lese setningene for informantene, hadde jeg spilt dem inn på forhånd. Dette var for å sørge for at alle informantene fikk det samme utgangspunktet. Uttale har svært mye å si for en hvordan en setning tolkes. Spørreundersøkelsen gikk ut på at informantene ble bedt om å vurdere en rekke setninger som jeg spilte av for dem på en skala fra 1 til 5. Selve testen tok mellom ti og femten minutter å gjennomføre for hver informant.

Schütze (Schütze, 1996, s. 134) viser til flere undersøkelser som viser at rekkefølgen på testsetningene også har innvirkning på svarene informantene gir. Cowart (1997, s. 94) påpeker hvordan vurderingene kan påvirkes av en endring i sinnstilstand hos informanten, eller at utmattelse eller kjedsomhet kan ha innvirkning på svarene som blir gitt. Informantene kan også utvikle forskjellige respons-strategier utover i undersøkelsen. For å få mest mulig valide data spilte jeg av setningene i tilfeldig rekkefølge for hver informant, og jeg passet på å holde testen nokså kort slik at informantene ikke skulle gå lei.

En ulempe med slike grammatikalitetsvurderingstester er at informanten kan bli mer positivt innstilt til en konstruksjon dess mer han eller hun blir utsatt for den. Derfor valgte jeg å begrense meg til 23 setninger. For å kamuflere de relevante testsetningene blandet jeg dem med en rekke fyllsetninger som ikke hadde noen relevans for oppgaven min. Av totalt 54 testsetninger var 31 fyllsetninger. Dette var for at informantene ikke skulle bli oppmerksomme på et

gjennomgående mønster og dermed begynne å sammenligne de forskjellige presenteringssetningene. Målet mitt var at de skulle vurdere akseptabiliteten til hver og en setning *i seg selv*, ikke i forhold til hverandre. Av fyllsetninger valgte jeg kun setninger som jeg selv anså som lette å vurdere: de var enten helt akseptable eller helt uakseptable. Dette var fordi jeg ikke ønsket noen graderthet i fyllsetningene; jeg ville se om testsetningene var vanskeligere å vurdere.

3.4.4 Pilottester

Før jeg gjennomførte spørreundersøkelsen gjennomførte jeg to runder med pilottesting for å avdekke eventuelle problemer som kunne oppstå. I den første runden med pilottesting hadde jeg tre informanter, og i den andre runden hadde jeg én informant.

I samråd med mine veiledere planla jeg på forhånd et 1:2-forhold mellom testsetninger og fyllsetninger, for å kamuflere testsetningene godt nok. Jeg begynte pilottestene med 23 testsetninger og 40 fyllsetninger, men valgte etter den første runden med pilottesting å droppe ni av fyllsetningene for å korte ned testtida noe. Informantene i pilottestene la merke til at flere av testens setninger begynte med «det», men det synes jeg ikke er et problem, for slik er det jo i norsk. Flere av testens fyllsetninger begynner med «det» ikke som formelt subjekt, men som referensielt pronomen. Testsetningene er gjengitt i skjemaet i vedlegg 1.

Jeg brukte ikke mye tid på instruksjoner i første runde av pilottesting, jeg ba bare informantene vurdere setningenes akseptabilitet på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er en dårlig setning og 5 er en god setning. Jeg valgte å ikke gi noen eksempelsetninger, fordi jeg ønsket at informantene skulle vurdere setningenes akseptabilitet «i seg selv», ikke i forhold til et eksempel gitt av meg. Informantene i pilottesten ytret at de hadde ønsket en «prøverunde» før den ordentlige testen begynte, slik at de var sikre på at de hadde forstått hva de skulle gjøre. Jeg valgte å legge til en eksempel-runde på neste pilottest. Informantene i pilottesten brukte dessuten lang tid på å svare, og i mange tilfeller var de usikre på setninger som jeg selv anså som helt akseptable. De forklarte i etterkant at fordi de i mange tilfeller «heller ville ha sagt det på en annen måte», vurderte de setningene som middels gode eller dårlige. Dette gjorde meg oppmerksom på at jeg måtte være nøyere og bruke en del mer tid på instruksjonene i forkant, slik at informantene var helt sikre på hvordan de skulle svare.

I den andre runden med pilottesting hadde jeg endret instruksene betydelig, og denne gangen vurderte informanten fyllsetningene i stor grad slik som jeg selv hadde vurdert dem. Informanten fortalte at han gikk for sitt første instinkt når han vurderte setningene, og det var

akkurat slike vurderinger jeg var ute etter i testen. Jeg valgte å legge til to eksempelsetninger, én som jeg selv tolket som god, og én som jeg tolket som dårlig. På denne måten eksemplifiserte jeg for informantene hva som kunne være en 5-er og en 1-er på skalaen uten at jeg uttrykte dette spesifikt. Selv om jeg bare hadde én informant i denne runden, konkluderte jeg med at jeg nå var klar til å begynne med den reelle testinga.

3.4.5 Instruksjoner

Instruksjonene som blir gitt under en spørreundersøkelse kan ha mye å si for resultatet. I dette tilfellet var informantene folk som ikke hadde noen særlig kunnskap om lingvistikk utover videregående skole, og de kunne være ukjente med begrep som «grammatikalsk» og «ugrammatikalsk». Jeg lot være å bruke disse begrepene, og brukte heller «akseptabel» og «uakseptabel» (som jo også var det jeg testet). Informantene ble bedt om å vurdere en rekke setninger som jeg skulle spille av for dem på en skala fra 1 til 5, hvor 1 tilsvarte en helt uakseptabel setning, 5 en helt akseptabel setning, og 3 en middels akseptabel setning. Jeg ønsket å tvinge informantene til å gi et svar, men jeg sa at dersom det var en setning som var vanskelig å vurdere, kunne de gi den en 3-er. 2 og 4 på skalaen tilsvarte 'nokså uakseptabel' og 'nokså akseptabel', og disse kunne informantene også bruke dersom de ikke var helt sikre i avgjørelsen sin. Begrepet «akseptabel» forklarte jeg i tråd med Chomsky (Chomsky, 1965, s. 10) som *en helt naturlig setning som er fullt forståelig med en gang og på ingen måte underlig eller rar*. Pilottestene hadde vist at folk kunne legge mye forskjellig i begrepet «akseptabel setning», derfor brukte jeg en del tid på å forklare for informantene at de ikke måtte tenke på om de heller ville ha sagt noe annet, men at dersom de kunne tenke seg en kontekst hvor de kunne sagt setningen, så er det en akseptabel setning. De fikk også beskjed om at de ikke skulle tenke på sannhetsinnholdet i setningen, bare setningens oppbygning. Informantene i pilottestene hadde vært mistenksomme og analytiske, de hadde brukt mye tid før de bestemte seg og det gjorde at de i flere tilfeller vurderte helt fine setninger som mindre akseptable. Jeg forklarte derfor at jeg var ute etter informantenes første intuisjon, at det ofte var den som stemte best, og at det ikke fantes noen «lurespørsmål». Jeg forklarte også at de heller ikke måtte tenke at de måtte benytte seg av hele skalaen, eller at det skulle være like mange uakseptable som akseptable setninger. Jeg sa at dersom de syntes at alle setningene var gode setninger, så måtte de gi alle setningene full score. Jeg la dessuten vekt på at det ikke var noen «rette» og «gale» svar, for å legge minst mulig press på informantene.¹⁶

¹⁶ Selv om Cowart 1997: 133 viser at dette ikke har så mye å si for svarene. Han gjennomførte en undersøkelse hvor den ene informantgruppen ble fortalt at det ikke var noen «rette» og «gale» svar, mens den andre gruppen ble

Svarene informantene gav ble anonymisert og samlet i en felles tabell (se vedlegg 1). Før jeg utførte testen på informantene, ba jeg dem om å skrive under på et samtykkeskjema (vedlegg 2).¹⁷ Disse inneholdt informantenes navn, utdanning og informantnummer. Dette var så jeg kunne ta kontakt med informantene i ettertid hvis det var noe jeg lurte på. Svarene informantene gav ble i ettertid holdt adskilt fra informantenes personalia.

3.5 Korpus

Johannessen (2003) drar fram korpus som en viktig kilde til lingvistisk forskning. Gjennom korpus har man tilgang til en stor mengde autentiske data uten å måtte samle inn disse selv. Jeg har også benyttet meg av språkkorpus når jeg har forsket på den norske presenteringssetningen, men jeg drar ikke fram noen av de autentiske eksemplene herfra når jeg legger fram analysen i kapittel 4. Jeg har selv konstruert alle testsetningene i spørreundersøkelsen, og mange av eksemplene i kapittel 1 og 2 har jeg også konstruert selv, eller lånt fra ulike forskere. Det jeg imidlertid har brukt korpus til, er for å se hvor ofte de ulike testverbene blir brukt i presenteringskonstruksjonen. I kapittel 4 diskuterer jeg hvor stor betydning frekvens kan ha for en setnings akseptabilitet. Jeg går ut i fra at det er mye større sjanse for at man aksepterer en setning dersom man er utsatt for den ofte, og jeg har altså brukt korpus for å underbygge denne hypotesen.

Jeg har brukt tre forskjellige korpus når jeg har søkt etter presenteringskonstruksjoner med de ulike testverbene: to talemålskorpus og ett skriftspråkkorpus. Selv om jeg egentlig er ute etter hva som godtas i talespråket, har jeg også ledd i skriftspråkkorpus. De to henger jo nøye sammen, og det er ingen tvil om at skriftspråket har innvirkning på talespråket. En konstruksjon man utsettes for skriftlig kan bli overført og konvensjonalisert i muntlig tale (og omvendt). De to talespråkkorpusene jeg har brukt er BigBrother-korpuset og Nordisk Dialektkorpus. Skriftspråkkorpuset jeg har brukt er Norwegian Web as Corpus. Disse er alle tilknyttet Tekstlaboratoriet ved UiO. I tillegg har jeg brukt Google som søkemetode. Mer informasjon om disse korpusene finnes i vedlegg 3.

3.6 Valg av testsetninger

Jeg valgte testsetninger ut i fra Soraces (2000) kategorisering som jeg viste i 2.11. Jeg forsøkte å velge verb som passet best mulig inn i de semantiske klasse-inndelingene hennes, og har

fortalt at svarene deres skulle rettes av en engelsk-professor. Det var ingen betydelig forskjell på svarene fra de to gruppene.

¹⁷ Dette samtykkeskjemaet baserte jeg på en mal fra Sunde (2013)

derfor fulgt beskrivelsen av disse mer enn de faktiske eksempelverbene hennes. Som hun selv sier, trenger det ikke være et semantisk 1:1-forhold mellom verb-ekvivalenter i ulike språk. To verb fra to ulike språk som tilsynelatende betyr det samme kan ha ulike aspektuelle egenskaper.

Et rammeteoretisk perspektiv i tråd med *Inakkusativhypotesen*, hvor ramma inneholder en rudimentær rolle-semantikk, skulle tilsi at setningene med absolutte ergativer blir vurdert som akseptable, mens de setningene med absolutte inergativer blir vurdert som uakseptable. Kanskje ville verbene i periferi-klassen vise gradert akseptabilitet.

Av de ergative verbene og de såkalte «periferi-verbene» valgte jeg ett verb fra hver klasse. De ergative verbene jeg testet var *komme*, *dø* og *vokse fram*, og periferiverbene *pågå*, *finnes*, *leve*, *sitte*, *knele*, *dette*, *fryse*, og *rumle*. Av inergative verb valgte jeg noen flere av hver, spesielt blant de verbene som denoterer kontrollert prosess – ikke-bevegelse. Det gjelder altså *arbeide*, *vente*, *ringe*, *snakke*, *strikke*, *tenke*, *gruble*. Dette er de verbene jeg selv aksepterer i middels grad i en presenteringskonstruksjon, og som jeg antok ville vise mest graderthet. I tillegg testet jeg bevegelsesverbene *gå* og *danse*. Jeg valgte ett reflektivt verb, *gifte seg*, for å se hvor godt informantene aksepterte dette. Jeg testet også to setninger med gal setningsstruktur, med verbene *tagge* og *drikke*. Hypotesen var at setninger med syntaktiske brudd ville bli vurdert som verre enn setninger med subkategoriseringsbrudd. Jeg vil kommentere funnene nærmere i kapittel 4.

Utover valg av verb gjorde jeg det jeg kunne for at testsetningene skulle være gode setninger. Det betydde et lokasjonspredikat for veldig mange av setningene. Jeg valgte enkle setninger med logisk innhold, slik at det bare kunne være verbet sin skyld dersom en setning ble vurdert som uakseptabel.

3.7 Resultater

Resultatene fra spørreundersøkelsen viser jeg i 4.4, hvor jeg diskuterer og legger fram en analyse av hver testsetning. Svaralternativene er for enkelhets skyld slått sammen til 3 alternativer: *uakseptabel*, *middels akseptabel/usikker* og *akseptabel*, og resultatene er her vist i søylediagrammer. Alle testsetningene, inkludert fyllsetningene, kan ses med fullstendige svar i tabellen i vedlegg 1.

4 Analyse

I kapittel 2 la jeg fram argumentasjon for at ei nykonstruksjonistisk tilnærming tilbyr den beste analysen av den norske presenteringssetningen, samt fenomenet graderthet. I korthet gikk denne argumentasjonen ut på at den leksikalistiske tilnærminga har en del forklaringsproblemer når det gjelder verbenes variasjon i bruk. Det ser ut som både ergative og inergative verb kan brukes i norske presenteringskonstruksjoner. De konstruksjonistiske teoriene går ut i fra at leksikalske elementer settes inn i en allerede generert struktur. En rammeteori som den i Åfarli (2007) gir derfor en god forklaring på hvorfor både ergative og inergative verb kan brukes i presenteringssetninger. Denne teorien forklarer verbenes fleksibilitet og variasjon i bruk. Den konstruksjonistiske teorien tilbyr dessuten en elegant forklaring på fenomenet graderthet, i betydningen grader av akseptabilitet. Det konseptuelle innholdet i verbene må harmonere med semantikken som finnes i ramma. Jeg diskuterte i kapittel 2 hva slags semantikk dette var, og vil fortsette denne diskusjonen i dette kapitlet.

For å finne ut hvilke verb som er akseptable og ikke akseptable i presenteringssetningen, gjennomførte jeg en enkel spørreundersøkelse hvor jeg testet verb basert på Soraces verbklassifiseringer. Jeg skal nå legge fram en analyse av testsetningene jeg brukte i spørreundersøkelsen, og diskutere hvorfor noen av dem er vurderes som gode mens andre vurderes som middels eller lite akseptable. Slik ville jeg forsøke å finne ut hva slags semantikk som finnes i ramma, og hvilke semantiske og pragmatiske føringer som spiller inn når vi vurderer setninger. Det semantisk-konseptuelle innholdet som vi forbinder med de leksikalske elementene ser for eksempel ut til å legge noen føringer for hva vi bruker dem til. I rammeteoretiske termer sier vi at det konseptuelle innholdet i de leksikalske elementene må *harmonere* med rammene. Det er også slik at bruken av de ulike verbene i stor grad er preget av semantiske og pragmatiske konvensjoner for språkbruk.

Det er altså tre faktorer de nykonstruksjonistiske teoriene regner å ha betydning for akseptabiliteten til en setning: semantikken som finnes i ramma, det semantisk-konseptuelle innholdet i verbet, og språklige konvensjoner. Sammen utgjør dette et svært komplekst samarbeid mellom ulike typer semantikk. Når vi likevel er i stand til å vurdere en setnings akseptabilitet på en tiendedels sekund, sier det noe om hvor finmasket og intelligent språkorganet vårt er. Først vil jeg repetere måten disse tre komponentene har innvirkning på hvordan vi tolker og vurderer en setning. Deretter vil jeg diskutere resultatet fra spørreundersøkelsen i lys av disse komponentene.

4.1 Presenteringsrammas semantikk

Som jeg antydte i kapittel 2, kan man tenke seg at konstruksjoner med ekspletive subjekter er blitt konvensjonalisert i språket vårt. Vi kan derfor snakke om lagrede «presenteringsrammer» med et gitt pragmatisk og semantisk innhold som vi setter inn leksikalske elementer i. Alle fem rammene som Åfarli (2007) postulerer kan være presenteringsrammer.¹⁸ Som jeg har vist har ekspletive subjekter en viss semantisk og pragmatisk funksjon selv om de kalles «innholdsløse subjekter». Felser og Rupp (2000) argumenterer for at ekspletive subjekter er argumenter som plasserer en hendelse i tid og rom. Slik kan vi forklare hvordan en ekspletiv-konstruksjon ikke nødvendigvis er semantisk ekvivalent til sitt ikke-ekspletive motstykke.

I kapittel 2 antydte jeg en hypotese om at man burde skille syntaktisk struktur fra semantiske roller. Dette kunne løse en del problemer for analysen av presenteringssetninger, blant annet hvordan de postverbale argumentene kan beholde agens-rollen sin på objektsposisjonen. Ideen om kanoniske rolle-posisjoner i strukturen er noe som finnes i både leksikalistiske og konstruksjonistiske teorier. De ser ut til å være enige om et visst hierarki for semantiske roller. Dess høyere opp i strukturen et argument står, dess større grad av agens-tolkning får det. Etter å ha analysert en del ekspletive konstruksjoner, ser jeg meg nødt til å revurdere hypotesen om å skille rolle-semantikk og struktur. Som jeg vil vise under er det mye som tyder på at det finnes en rudimentær rolle-semantikk på de forskjellige posisjonene i strukturen. Ekspletiven ser ut til å ha en spesiell effekt på de semantiske rollene til de andre argumentene. Når et ekspletivt subjekt settes inn, presses det «logiske subjektet» lenger ned i ramma, og vi får et fokusskifte. Dette illustreres i 95) og 96):

95. Mannen syklet bortover veien

96. Det syklet en mann bortover veien

Setningen i 95) uttrykker at en AGENT med vilje utfører en handling. Setningen i 96) presenterer en hendelse på en scene. *En mann* har fortsatt agens-rolle, men man kan hevde at den «vannes ut» når argumentet presses lenger nede i strukturen. Mange lingvister har argumentert for at argumentene i inergative presenteringssetninger ikke er agens-fraser, men

¹⁸ Eksempler:

1. Det snør
2. Det kom et troll
3. Det ventet henne et oppgjør med politiet
4. Det satt en mann på trappa
5. Det slo henne regn i ansiktet

tema- eller patiens-fraser, og jeg er enig i at de kan få denne tolkninga. Setning 96) uttrykker i større grad argumentets posisjon eller tilstand. Hvis vi tar i bruk Dowtys teori om proto-roller, kan vi argumentere for at *en mann* i 96) kan tolkes med en grad av proto-patiens-egenskaper. Dette taler for at det finnes en rudimentær rolle-semantikk, en visst rolle-hierarki, i ramma. Når subjektet realiseres på objektplassen i <VP-Komp>, spiller rammesemantikken inn slik at agens-tolkinga blir redusert. Denne rolle-semantikken er likevel mye mer finmasket og kompleks enn teorien om uniform theta-tilordning, for det er tydelig at det semantisk-konseptuelle innholdet til de andre elementene i setningen også spiller inn for hvordan vi tolker den semantiske-konseptuelle rollen til et argument. At argumentet er ANIMAT og har en VILJE gjør det lett å tolke argumentet med proto-agentive egenskaper.

4.2 De leksikalske elementenes semantisk-konseptuelle innhold

De leksikalske elementenes semantisk-konseptuelle innhold har også betydning for hvordan en setning vil bli tolket. Et verb er assosiert med et svært rikt semantisk-konseptuelt innhold, inkludert ideen om semantiske roller, leksikalsk mening, encyklopedisk mening og konnotativ mening (Åfarli, 2007, s. 14). Det semantisk-konseptuelle innholdet i verbet må harmonere med den rudimentære semantikken som finnes i ramma. Mening oppstår som følge av dette samarbeidet. Åfarli foreslår at man kan se for seg verbets semantisk-konseptuelle innhold som en strukturløs masse, og at i hvert fall noe av denne massen blir gitt en slags form eller retning når det settes inn i ei ramme (Åfarli, 2007, ss. 14-15). Det at en del inergative verb ikke passer spesielt godt i presenteringssetninger, er antagelig fordi de ikke harmonerer med rolle-semantikken som finnes i ramma. Samtidig er det mange inergative verb som *kan* brukes i presenteringssetninger. Hva er spesielt med disse? Det har jeg forsøkt å finne svar på når jeg har analysert testsetningene.

4.3 Språklig konvensjon

En tredje faktor som er med på å avgjøre om en setning vurderes som god eller dårlig, er språklig konvensjon. Selv om et verb skulle være mulig å kombinere med ei gitt ramme, er det ofte slik at språklige konvensjoner gjør at vi likevel ikke vil godta eller produsere en gitt setning. Som jeg nevnte i forbindelse med Lødrups (1999) teori om presenteringskonstruksjonen, så kan det være slik at presenteringskonstruksjonen er konvensjonalisert inn i språket vårt med en gitt pragmatisk og semantisk betydning. Kanskje har vi strekt bruken av denne ramma, og derfor kan sette inn verb som ikke er ergative, altså verb som i utgangspunktet ikke harmonerer med rammesemantikken. Som vi skal se kan også verb fra samme semantiske klasse trigge ulik grad

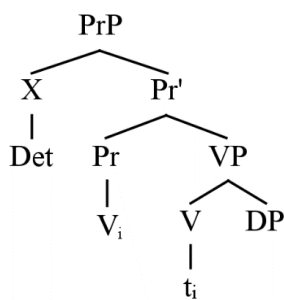
av akseptabilitet i presenteringssetningen, uten at man kan finne noen god grunn til det. Det kan ha å gjøre med frekvens i bruken av dem. Noen verb blir brukt så ofte i presenteringssetninger at de aksepteres uten tvil, mens andre verb (som tilsynelatende tilhører samme semantiske klasse) ikke uten videre blir godkjent. Det kan være fordi språkbrukeren/informanten er ukjent med eller lite utsatt for det aktuelle verbet. Jeg har lett i korpus for å se på frekvensen av de ulike verbene jeg tester i presenteringskonstruksjonen. Det kan være en del av forklaringen dersom et verb ikke blir akseptert, at det rett og slett ikke praktiseres.

4.4 Analysen

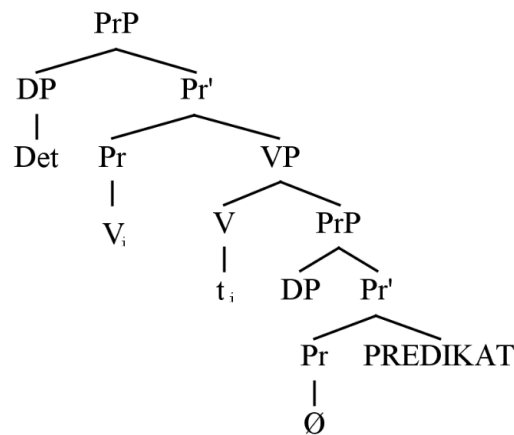
Jeg har testet presenteringssetninger med ett tematisk argument, altså med verb som kan regnes som enten ergative eller inergative. Som Nordgård (2005) og Stensrud (2006) observerer, har veldig mange presenteringssetninger en eksistensiell betydning. Jeg har adoptert småsetningsanalysen av norske presenteringssetninger, men ikke alle presenteringssetninger har denne eksistensielle lesningen. Jeg vil argumentere for at presenteringssetninger med ett argument enten kan analyseres med en enkel «transitiv» ramme (97a), eller en kompleks «resultativ» ramme (97b) (dette er betegnelsene Åfarli (2007) opererer med)¹⁹.

97.

a)

b)

Tungseth (2006) påpeker hvordan noen presenteringssetninger kan være tvetydige, og derfor kan huses i begge rammene. Et eksempel hun trekker fram er denne setningen:

¹⁹ Merk at dette er en enkel 'bruksanalyse'. Som Åfarli regner jeg med minst to funksjonelle projeksjoner, TP og CP, i tillegg til PrP. I tillegg er DP-ene forenklet og verbene gitt tempus osv.

98. Det falt et tre i grøfta

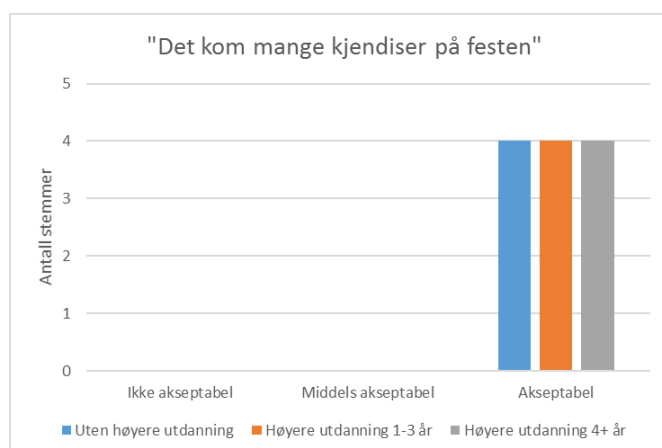
Denne kan ha både en lokativ lesning («det var et tre i grøfta som falt») og en resultativ lesning («en fallelhendelse forårsaker at treet havner i grøfta»). Når setningen brukes med lokativ betydning må den analyseres i den transitive ramma, hvor *i grøfta* er adjungert, og når den brukes med resultativ betydning må den analyseres i den resultative ramma (Tungseth, 2006, i Brøseth, 2007, s. 191).

Jeg skal i det følgende presentere resultatene fra spørreundersøkelsen, diskutere dem og foreslå en analyse av testsetningene. Jeg vil diskutere hvorfor noen av dem vurderes som akseptable, mens andre trigger delte vurderinger eller ikke aksepteres i det hele tatt. Analysen går i hovedsak ut på å vurdere det relative bidraget til de tre komponentene rammesemantikk, ordenes konseptuelle semantikk og språklig konvensjon.

4.4.1 Lokasjonsendring: *komme*

Verb som denoterer lokasjonsendring, en konkret forflytning fra ett sted til et annet, har den høyeste graden av dynamiskhet og telisitet av verbtypene i ergativhierarkiet til Sorace (2011). På dette grunnlag blir de regnet som absolutte ergativer. De impliserer også en patiens-aktig rolle, fordi vi kan si at argumentet *undergår* eller er gjenstand for en endring. Av verb som omhandlet endring av lokasjon testet jeg ett verb, *komme*:

Det kom mange kjendiser på festen

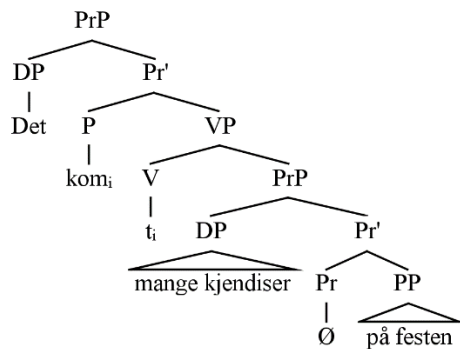

Testsetningen *Det kom mange kjendiser på festen* ble ikke overraskende fullt akseptert av alle informantene. Jeg fant også mange tilfeller av presenteringssetninger med *komme* i korpus, så det er tydelig at presenteringskonstruksjoner med *komme* er konvensjonalisert i norsk.

Setningen *Det kom mange kjendiser på festen* uttrykker hva vi kan kalle en *accomplishment* (Sveen, 1999, s. 21), hvor en tilstand kommer som følge av en handling. Dette forholdet kan illustreres med en forenklet logisk struktur som denne:

[[komme-hendelsen] FORÅRSAKER [mange kjendiser [på festen]]]²⁰

Disse er komplekse konstruksjoner. I dette tilfellet kan man si at lokasjonsendringsverbet *komme* forårsaker tilstanden *mange kjendiser på festen*. Derfor er det naturlig å analysere [*mange kjendiser på festen*] som en småsetning.

4.4.2 Tilstandsendring: *dø* og *vokse fram*

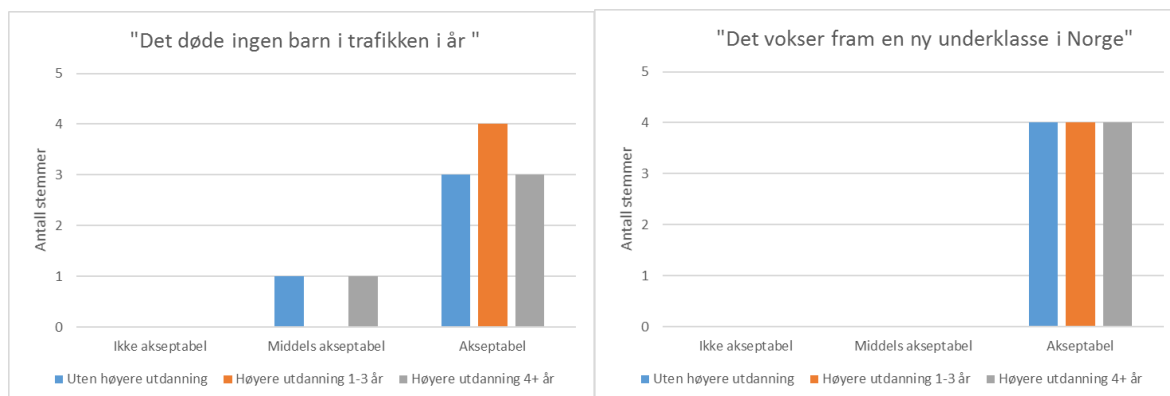
Verb som denoterer tilstandsendringer befinner seg på neste plass på ergativitetshierarkiet til Sorace. Av verb som denoterer tilstandsendringer, testet jeg ett fra hver underklasse: *dø* og *vokse (fram)*.

Det døde ingen barn i trafikken i år

Det vokser fram en ny underklasse i Norge

Testsetningen *Det døde ingen barn i trafikken i år* inneholder et inherent telisk overgangsverb, mens *Det vokser fram en ny underklasse i Norge* inneholder et overgangsverb som uttrykker gradvis forandring. Begge disse blir klassifisert som ergative av Sorace, og begge testsetningene blir også i stor grad akseptert hos informantene. Disse verbene ser altså ut til å harmonere i stor grad med presenteringsramma, som også var ventet siden de regnes som ergative.

²⁰ De forenklete logiske strukturene jeg bruker av er basert på en «mal» fra Sveen (1999)

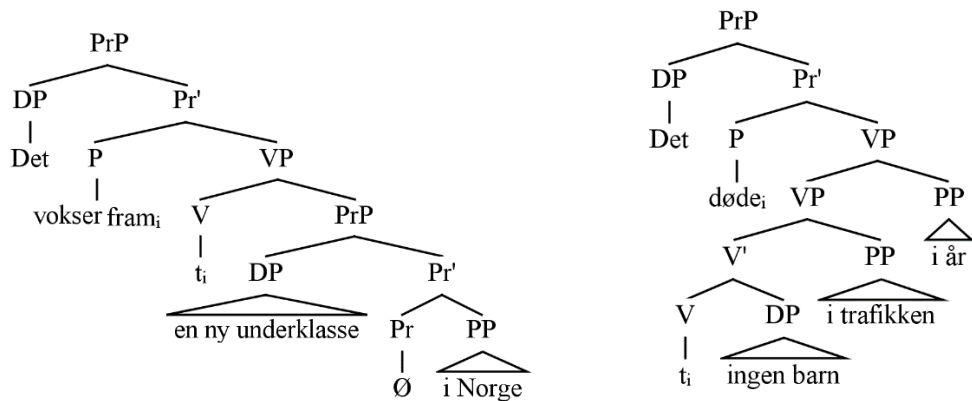
Av presenteringssetninger med *dø* fant jeg flere eksempler i talespråkskorpusene og ganske mange i skriftspråkskorpuset. Av presenteringssetninger med *vokse* og *vokse fram* fant jeg veldig mange eksempler i alle korpusene.

Selv om *vokse* er et overgangsverb som uttrykker gradvis forandring, er det ikke telisk. Men på grunn av verbpartikkelen «fram» får det likevel en viss grad av telisitet, og kan sies å denotere en blivende eksistens. I setningen *Det vokser fram en ny underklasse i Norge* får verbet strengt tatt betydningen «bli til» eller «komme til eksistens». Vi kan se for oss at testsetningen *Det vokser fram en ny underklasse i Norge* har følgende logiske struktur:

BLI eksisterende [en ny underklasse [i Norge]]

Selv om disse to verbene tilhører samme verbklasse, vil jeg argumentere for en ulik analyse av de to setningene. *Det vokser fram en ny underklasse i Norge* vil jeg analysere som *Det kom mange kjendiser på festen*, hvor [en ny underklasse i Norge] er en egen proposisjon, og noe som kommer til eksistens som følge av vokse-hendelsen.²¹ Dette gjelder ikke for [barn i trafikken] i setningen *Det døde ingen barn i trafikken i år*. Denne setningen uttrykker ikke en eksistens av barn i trafikken (og heller ikke en opphøring av en slik eksistens); her er det dø-hendelsen som er i fokus og som blir presentert. [I trafikken] må analyseres som et adjungert lokasjonspredikat.

²¹ Merk at her har jeg satt inn verbpartikkelen «fram» sammen med verbet i P, for å vise en enkel 'bruksanalyse' her. Se doktorgradsavhandlinga til Aa (2015) for en grundigere analyse av verbpartikler.

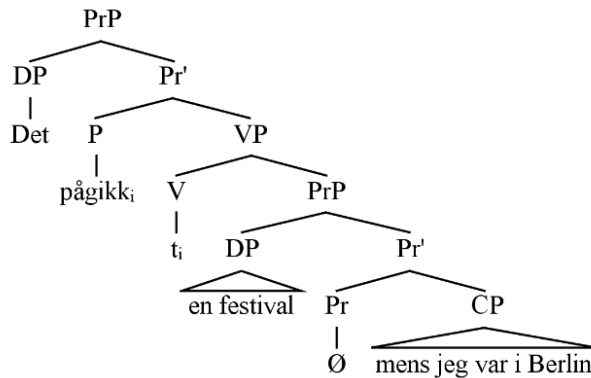

4.4.3 Tilstandskontinuering: pågå

De to neste klassene på hierarkiet blir stadig omtalt som én klasse av statiske verb, nemlig verb som denoterer en tilstandskontinuering, og verb som uttrykker en eksistens. Likevel kan disse være statiske til ulike grader. Man skiller mellom disse fordi verb som denoterer tilstandsending også uttrykker en negasjon av forandring (Sorace, 2000, ss. 867-8). For eksempel impliserer verbet *bli* også ‘ikke dra’. Verb som *vare* og *pågå* er verb som denoterer en kontinuering av en eksisterende tilstand. Fordi setningene *Konserten varte i tre timer* og *konserten pågikk i tre timer* uttrykker omtrent det samme, valgte jeg å teste *pågå* i en presenteringssetning:

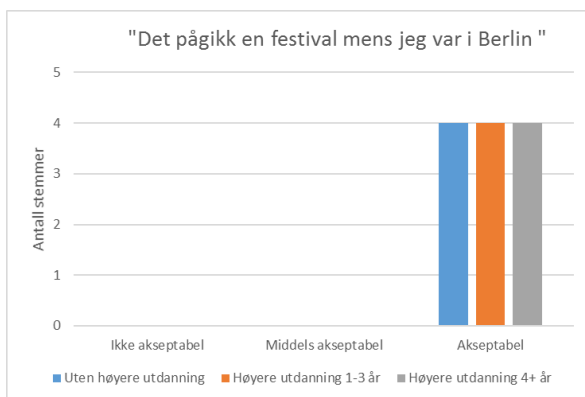
Det pågikk en festival mens jeg var i Berlin

Senere oppdaget jeg at *pågå* her kanskje ikke i så stor grad denoterer en tilstandskontinuering, men heller en eksistens av en tilstand. Som vi skal se gjelder nok dette også for mange andre verb i presenteringskonstruksjonen. Uansett er det naturlig å analysere den i den komplekse «resultative» ramma med dobbel PrP-projeksjon, på samme måte som *vokse fram* og *komme*:

Merk at her fastsettes hendelsen i tid (og rom) med en undersetning i stedet for en PP. Setningen var ikke i det hele tatt problematisk, og ble godtatt av alle informantene i testen. Min intuisjon sier meg at **Det varte en festival i tre timer* ikke fungerer. Hvorfor fungerer *pågå* men ikke *vare*? Det spørres om det er det at *vare* typisk må denotere en *accomplishment* sammen med et tidsadverbial. Verb som denotere tilstandskontinuering er plassert blant periferiverbene fordi de er statiske. De to neste verbene jeg testet er også statiske, men de fungerer utmerket, så det er nok ikke det statiske ved *vare* som ikke harmonerer med presenteringsramma. Både *vare* og *pågå* impliserer også en proto-patiens-rolle.

Merk at *Det pågikk en festival i fem dager* er like rar som *Det varte en festival i fem dager*. Det bryter kanskje med et pragmatisk krav til presenteringskonstruksjonen når det ikke fastsetter verbhandlingen i tid og rom. Hadde jeg skulle valgt verb på nytt hadde jeg kanskje testet *vare* i stedet for *pågå*, nettopp fordi *pågå* i denne setningen ikke denotere tilstandskontinuering, men tilstandseksistens.

4.4.4 Tilstandseksistens: *finnes* og *leve*

Verb som denoterer en *tilstandseksistens* inkluderer rene eksistensialverb som *eksistere* og *finnes*, konkrete tilstander som *leve*, posisjonsverb og verb som denoterer psykologiske tilstander som *virke*. Disse verbene impliserer en proto-patiens-rolle, og burde harmonere godt med presenteringsramma. Fordi de er statiske blir de regnet som periferi-verb av Sorace. Eksistensialkonstruksjoner har en enkel logisk struktur:

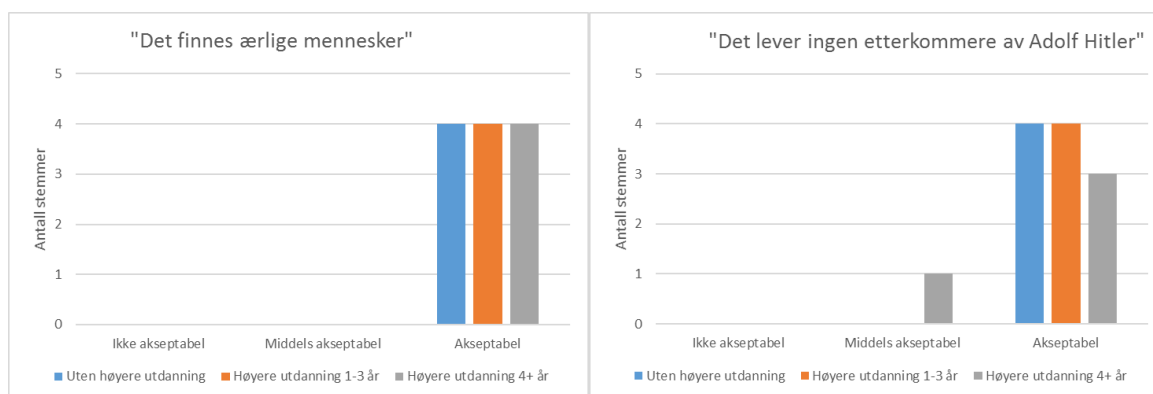
Predikat (x)

Jeg testet to slike verb:

Det finnes ærlige mennesker

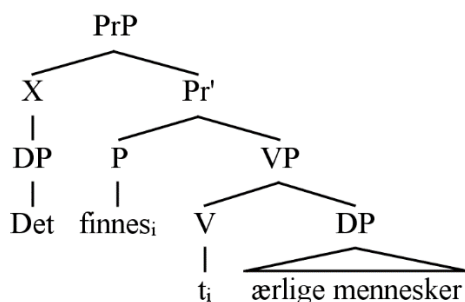
Det lever ingen etterkommere av Adolf Hitler

Ikke overraskende godtas testsetningene begge disse setningene av nesten alle informantene som deltok i spørreundersøkelsen.

Når det gjelder den ene informanten som melder om usikkerhet rundt setningen *Det lever ingen etterkommere av Adolf Hitler*, mistenker jeg at dette er et tilfelle av fenomenet «det er alltid én...». Man kan ikke regne med 100 prosent akseptabilitet, selv ikke i en såpass liten gruppe informanter.

For disse setningene kan man regne med en enkel analyse som denne:

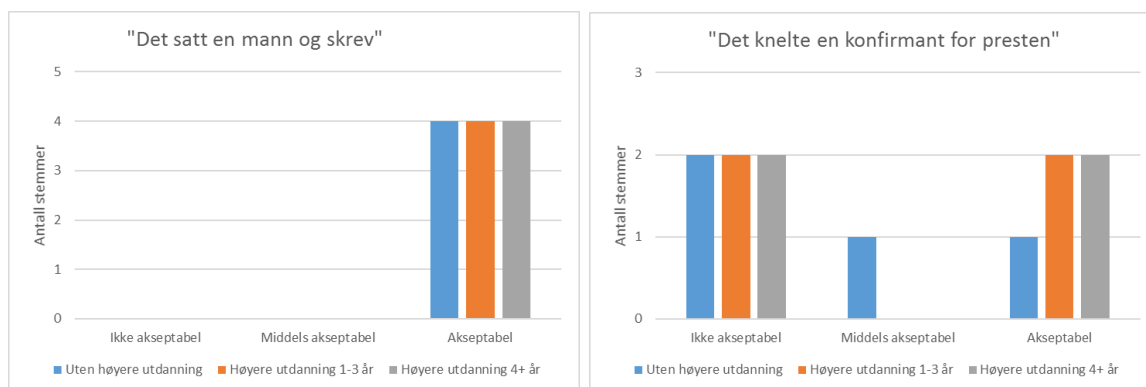
Det er verdt å merke seg at disse setningene ikke er som presenteringssetninger flest, de presenterer ikke noe synlig «på en scene». Denne typen presenteringssetninger kalles ofte eksistensialkonstruksjoner. Disse konstruksjonene kan like fint uttrykke en eksistens av et argument på et sted, og harmonerer derfor også med den resultative ramma. Hvis man henger på lokasjonspredikatet *i verden* så predikeres dette til argumentet *ærlige mennesker* i en småsetnings-PrP. Da blir subjektet plutselig plassert på subjektposisjonen i stedet for på objektposisjonen, men det er likevel like langt nede i strukturen i hovedsetningen. Forskjellen er et ekstra predikat.

Sorace regner også såkalte «positur-verb» eller verb med lokativ betydning inn under klassifiseringen eksistensialverb. Av disse har jeg testet to verb, *sitte* og *knele*:

Det satt en mann og skrev

Det knelte en konfirmant for presten

Det satt en mann og skrev ble fullt akseptert av alle informantene, mens *Det knelte en konfirmant for presten* trigget delte vurderinger.

For det første er *Det satt en mann og skrev* en pseudokoordinering. I motsetning til en vanlig koordinering, hvor de to verbene er likestilte, er det her *skrive*-aktiviteten som er det viktigste.

Her reduseres verbinnholdet i *sitte* til en 'måte'. Verbet mister sin aktivitetstolkning (som «*Masterstudenter sitter på rumpa hele dagen*») og får i stor grad eksistensiell tolkning. Dette gjelder som vist mange verb i presenteringssetningen. Dette gjelder som vi har sett og skal se mange typer verb i presenteringssetningen. Alle informantene godtok *Det satt en mann og skrev*, mens *Det knelte en konfirmant for presten* trignet delte vurderinger. Halvparten av informantene godtok ikke denne setningen. I utgangspunktet er det ikke noe som skulle tilsi at denne ikke blir akseptert: den uttrykker også en 'posisjonering' av et argument på en lokasjon. Grunnen til at det trigger uakseptabilitet hos mange har antagelig å gjøre med frekvensen i bruk. *Knele* er nok et verb mange er lite utsatt for, mens verbet *sitte* brukes i mye større grad. Presenteringssetninger med *sitte* er nok konvensjonalisert i språket vårt, mens *knele* ikke er konvensjonalisert på denne måten. Nesten halvparten av informantene kan likevel akseptere setningen med *knele*.

Hypotesen om at dette resultatet bygger på språklig konvensjon kan underbygges ved å lete etter autentiske setninger i korpus. I korpusene fant jeg flere eksempler med *sitte* i presenteringssetninger, både som pseudokoordineringer og vanlige presenteringssetninger. Jeg fant ingen eksempler med *knele*. Faktisk fant jeg bare ett eksempel i talespråkskorpusene der verbet *knele* var brukt. Dette tyder på at *knele* ikke brukes mye i dagligtale, og derfor kan det være at informantene reagerer når de får det servert som et verb med lokativ betydning. Ved å søke på google fant jeg to eksempler med *knele* i presenteringssetninger, hvor de fikk lokativ betydning. Begge eksemplene var fra dikt.

Angående analysen av *Det satt en mann og skrev*, så er det slik at dette er en pseudokoordinering. Disse har ikke de samme syntaktiske egenskapene som vanlige koordineringer. Ifølge Lødrup (2002) har ulike typer pseudokoordineringer også ulike analyser, og dette en type med posisjonsverb. Han påpeker at disse er brukt for å uttrykke progressivt aspekt. Presenteringskonstruksjonen opererer på én av setningene og ikke den andre, og det betyr at den må analyseres som to setninger²². Den kan heller ikke analyseres som en vanlig koordinering. Hvis det hadde vært en vanlig koordinering måtte man ha gått ut i fra at den andre frasen har strøket subjektet sitt under identiteten til objektet i den første setningen. Men dette er ikke mulig i norsk. Regelen er da at den andre setningen kan stryke subjektet dersom det er identisk med subjektet i den første setningen, og det er det ikke når det er formelt subjekt. På en eller annen måte må objektet for den første setningen bli subjektet i den andre setningen.

²² Lødrup (2002) argumenterer for at noen pseudo-koordineringer, som «ta og kom deg ut!» kan analyseres som ett predikat.

Lødrup antar en slik forklaring for denne typen pseudokoordineringer, med «ikke-obligatoriske kontrollverb» som *sitte*²³. Her kan det logiske subjektet realiseres som subjekt i undersetningen og deretter strykes.

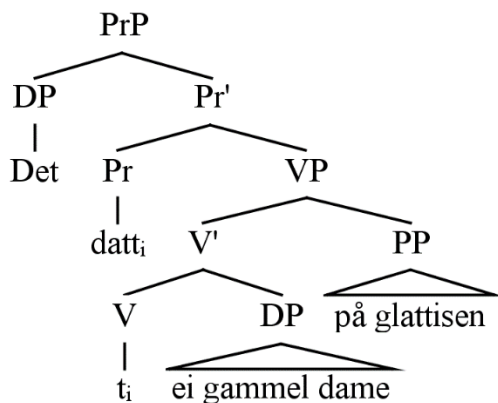
4.4.5 Ukontrollert prosess: *dette* og *fryse*

Verb som denoterer ukontrollerte prosesser deler Sorace i to klasser. Den første klassen inneholder verb som uttrykker ufrivillig reaksjon. Dette er både verb som ikke innebærer bevegelse (som *fryse*, *hutre*, *riste*) og de som innebærer bevegelse (som *snuble*, *falle*, *velte*). Ukontrollerte prosesser tar ikke agens-subjekt, og kan ut i fra dette kriteriet klassifiseres som ergative. Sorace klassifiserer dem imidlertid som periferi-verb fordi de har varierende telisitet. Jeg testet to verb fra denne klassen, *dette* og *fryse*. *Dette* er et verb som inneholder bevegelse, mens *fryse* uttrykker en mer innvendig reaksjon. Dette var setningene jeg testet:

Det datt ei gammel dame på glattisen

Det frøs ei katt utenfor vinduet

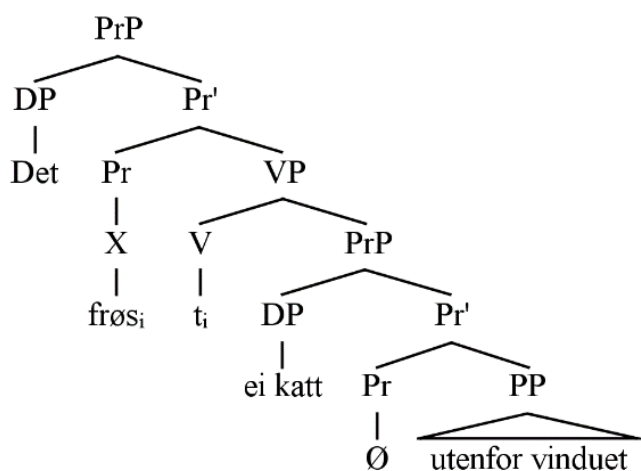
Min intuisjon er at disse to setningene bør analyseres i to ulike strukturer. I setningen *Det datt ei gammel dame på glattisen* er det ikke [*ei gammel dame på glattisen*], men selve *dette*-hendelsen som er det viktige. Derfor vil jeg analysere *på glattisen* som en adjungert lokativfrase.²⁴

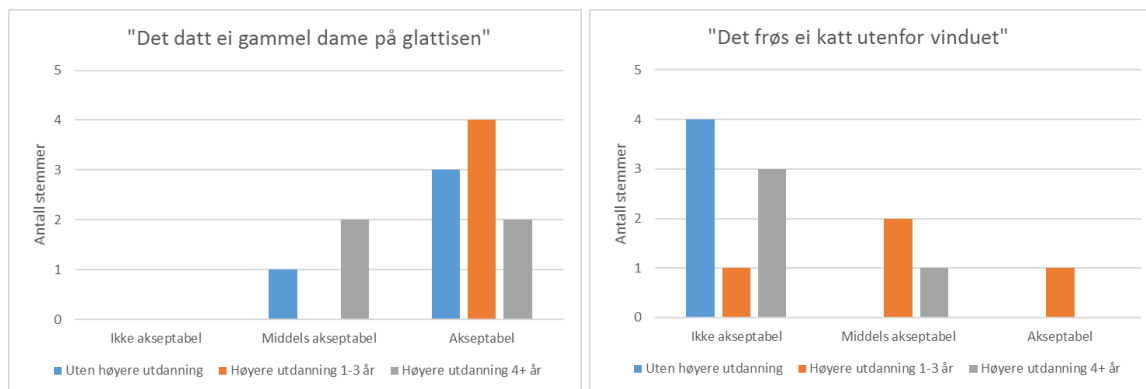
²³ Dette skiller seg fra det Lødrup kaller «vanlige kontrollverb» med PRO-subjekt. Disse kan ikke dele struktur: *Det forsøker en mann å skrive dikt. Se Lødrup (2002) for full forklaring.

²⁴ Merk at «Det datt ei gammel dame ned på glattisen» får en resultativ tolkning, noe som også alternativt er mulig for varianten «ned».

Setningen *Det datt ei gammel dame på glattisen* har et telisk verb, *dette*, som innebærer en tilstandendring fra stående til sittende/liggende stilling. I tillegg har den en ikke-agentiv tolkning, og harmonerer godt med semantikken i presenteringsramma. Den andre setningen, *Det frøs ei katt utenfor vinduet* kan analyseres på samme måte, *eller* den kan få en mer eksistensiell tolkning. Den vanligste er kanskje en lokativtolkning av denne setningen, men min intuisjon sier at denne på en eller annen måte også kan få eksistensial-tolkning. En slik tolkning innebærer i så fall en redusering av verbinnholdet i *fryse*. Denne kan kanskje derfor analyseres som en kompleks presenteringsramme med en eksistensial-småsetning:

Det er kanskje vanskelig å vurdere akkurat dette fordi *fryse* ikke harmonerer spesielt godt med noen av rammene. Testen viser at *Det datt ei gammel dame på glattisen* i stor grad blir akseptert i presenteringssetningen. Siden den impliserer en proto-patiens-rolle, er det ikke grunn til noe annet. Det er egentlig rart at tre informanter er usikre på denne setningen. Informantene med høy utdanning var generelt litt mindre positive til presenteringssetningene enn de andre informantene, så det kan ha noe med dette å gjøre. Ved søk i korpus fant jeg mange eksempler på presenteringssetninger med verbet *dette*, både i talespråkkorpusene og i skriftspråkkorpusene. Presenteringssetningen med *fryse* er en annen sak. Åtte av informantene godtok ikke setningen *Det frøs ei katt utenfor vinduet*. Hva er det med *fryse* som gjør at den ikke harmonerer med presenteringsramma, mens *dette* gjør det? Det kan være fordi det denoterer en «usynlig, indre prosess», og egner seg ikke så godt til å presentere scenisk. Det er ikke sikkert et mer synlig verb hadde blitt akseptert noe bedre heller: *?Det skjelver ei katt utenfor vinduet*.

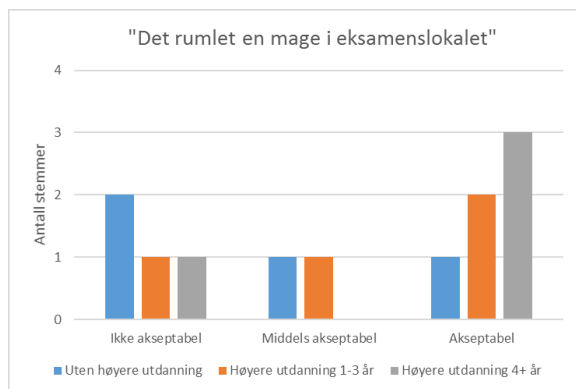
Sorace mener telisitet og agentivitet er semantiske egenskaper som avgjør ergativitet. Mens *dø* er et telisk verb, er *fryse* atelisk, og i bunn og grunn et aktivetsverb (selv om det uttrykker ukontrollert prosess). Er det slik at teliske verb i større grad harmonerer med presenteringsramma? Begge disse verbene er ikke-agentive, men det ene er telisk og det andre er atelisk. Det ateliske harmonerer mye dårligere med presenteringsramma. En telisk verbhandling er kanskje lettere å fastsette i tid og rom.

I den andre klassen av verb som uttrykker ukontrollert prosess plasserer Sorace verb som har med ulike former for utslipp å gjøre (for eksempel lydutslipp). Av disse testet jeg ett verb, *rumle*:

Det rumlet en mage i eksamenslokalet

Denne setningen uttrykker ikke en eksistens av [en mage i eksamenslokalet], så den må derfor analyseres med en enkel struktur pluss en adjungert lokasjonsfrase. Dette på tross av at setningen ser ut til å ha obligatorisk PP. Igjen, dette kan være fordi handlingen i presenteringskonstruksjoner må fastsettes i tid og rom.

Setningen har et inanimat argument og får ikke agens-tolkning. Man kan derfor regne *rumle* som et ergativt verb. Det er egentlig ikke noe som tilsier at denne setningen ikke burde vurderes som akseptabel. Det er en «merkbar» hendelse, og det er en hendelse som egner seg til å presentere scenisk. Jeg fant mange eksempler av *rumle* i presenteringssetninger, men de fleste hadde preposisjonsadverbialen *i magen*. Dette er nok mer naturlig for mange å bruke når man presenterer en *rumle*-hendelse. Det kan tenkes at *magen* her tolkes som litt mer animat enn i en tilsvarende setning med preposisjonsadverbial, og at det er derfor flere mener denne er middels eller lite god.

Informantene med høy utdanning er stort sett positive til denne setningen, på tross av at denne informantgruppa, som vi skal se nedenfor, generelt var mindre romslige når det gjaldt å akseptere de litt rare presenteringssetningene. Kan det være fordi de har førstehånds kjennskap til fenomenet magerumling i eksamenslokalet?

4.4.6 Kontrollert bevegelse: gå og danse

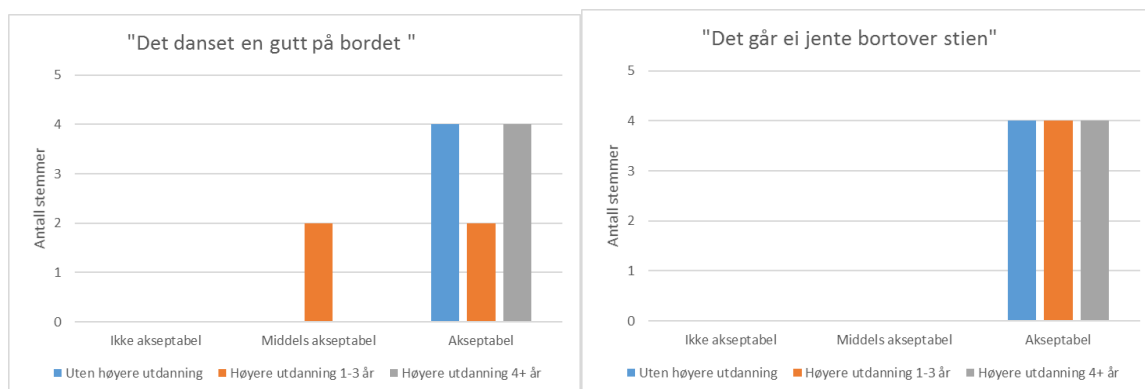
Verb som denoterer kontrollert prosess deler Sorace i to grupper. Den ene inneholder bevegelsesverb. Av disse testet jeg to verb, *gå* og *danse*:

Det går ei jente bortover stien

Det danset en gutt på bordet

Disse verbene tar agens-argumenter, og er semantisk sett inergative, men de blir fullt akseptert i presenteringskonstruksjonen. Hvordan kan disse harmonere med rolle-semantikken i presenteringsramma? Disse konstruksjonene ser ut til å få lokativ betydning, og ligner svært mye på eksistensiell-konstruksjoner. De kan derfor analyseres som komplekse setninger med en eksistensiell småsetning. Min intuisjon sier at det er enda enklere å redusere aktivitetsinnholdet i *gå* enn i *danse*, og det er kanskje derfor to av informantene melder at *Det danset en gutt på bordet* er middels akseptabel.²⁵ I korpus fant jeg flere eksempler med *gå* i presenteringssetninger, men ingen med *danse*.

²⁵ Min veileder mente denne setningen kunne vært mer prototypisk med «noen gutter», og at den da sannsynligvis ville blitt akseptert i enda større grad.

4.4.7 Kontrollert prosess: *Arbeide, strikke, vente, snakke, ringe*

Av verb som uttrykker kontrollert prosess som ikke denoterer bevegelse testet jeg mange:

Det arbeider 30 polakker i den bedriften

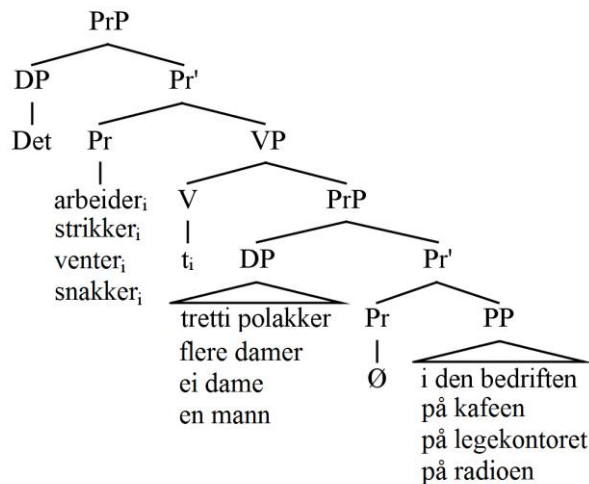
Det strikkes flere damer på kafeen

Det venter ei dame på legekantoret

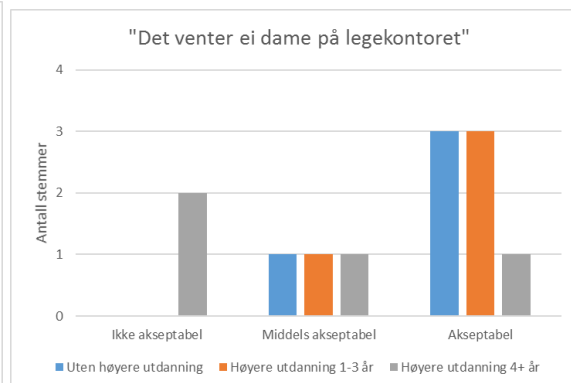
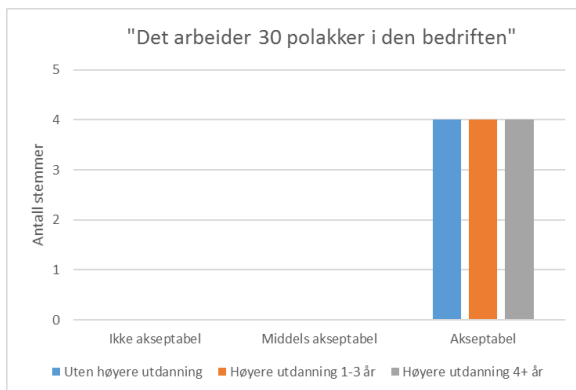
Det snakkes en mann på radioen

Det ringes flere og klages

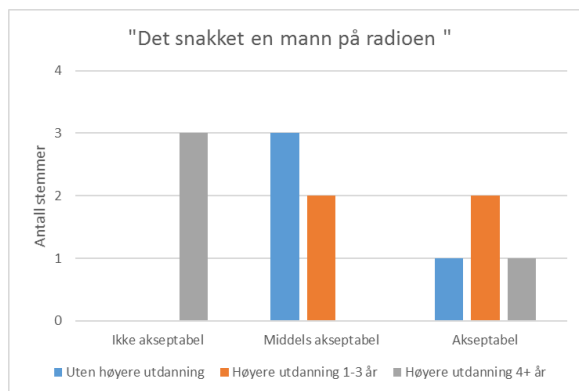
Grunnen til at jeg testet så mange av disse var at jeg selv syntes flere av dem var vanskelige å vurdere. Min intuisjon sier at disse verken er helt akseptable eller direkte uakseptable. Disse er alle aktivitetsverb som impliserer en agens-rolle. Som vi så i eksemplene med bevegelsesverbene *gå* og *danse* kan inergative verb bli akseptert i presenteringskonstruksjoner fordi det konseptuelle verbinnholdet ser ut til å bli redusert. Det er imidlertid ikke alle disse setningene som blir vurdert som like gode. Siden de fire øverste har obligatorisk PP kan man se for seg at disse også analyseres i en kompleks resultativ ramme med en småsetnings-PrP.

Det arbeidet tretti polakker i den bedriften ble godtatt av alle informantene. Dette kan nok forklares med at verbet er semantisk knyttet til lokasjonspredikatet, og da er det enkelt å redusere aktivitetensinnholdet til verbet *arbeide* slik at det harmonerer med ramma.

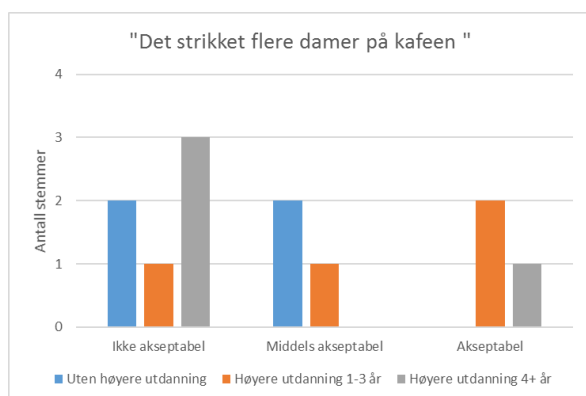

Man skulle forvente at *vente* ble like godt tatt imot hos informantene, siden lokasjonspredikatet også her må sies å være semantisk knyttet til verbet. Det er en synlig verbhandling som lar seg presentere på en scene. De to informantene som er skeptiske til *Det venter ei dame på legekantoret* har begge høy utdanning, og det ser ut til at denne informantgruppa er skeptiske til flere av presenteringssetningene med inergative verb. Tre av informantene med høy utdanning godtar heller ikke setningen *Det snakket en mann på radioen*. Det kan være at de ikke kan konseptualisere en eksistensiell tolkning av disse verbene, eller at mange års utdanning har gjort dem mer «konservative» og mer bundet av normativ grammatikk. En kan gjette at de med høy utdanning kan være ‘strengt’ i vurderingene sine, og ikke så lett godtar tolkninger som er ‘på kanten’. Med så få informanter kan man imidlertid ikke generalisere noe særlig om de ulike informantgruppene.

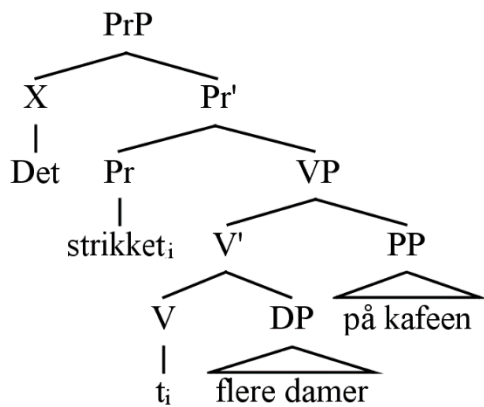
Når det gjelder *Det snakket en mann på radioen*, må vi kunne si at denne uttrykker en merkbar hendelse det er mulig å presentere. Jeg gjetter det er slik at de som har godtatt denne gir den en eksistensiell tolkning. Det kan nok være vanskelig for noen å redusere innholdet til *snakke* såpass at det fungerer som eksistensialverb i denne konstruksjonen. Jeg fant ingen tilfeller av *snakke* i presenteringskonstruksjonen i noen av korpusene, så det er nok ikke en konvensjonalisert setning.

Når det gjelder setningen med *strikke* klarer jeg ikke selv å gi denne den samme eksistensielle tolkningen som i *Det arbeider 30 polakker i den bedriften* eller *Det venter ei dame på legekantoret*. Det konseptuelle innholdet i *strikke* lar seg ikke redusere til et eksistensialverb. Semantisk er *strikke* og *arbeide* ganske like; de er begge aktivitetsverb som uttrykker en synlig handling. *Strikke* er imidlertid ikke semantisk knyttet til lokasjonspredikatet *på kafeen*, men den uttrykker en handling som godt lar seg presentere scenisk. *Arbeide* ser i tillegg ut til å være konvensjonalisert i presenteringssetningen, for jeg fant mange tilfeller av presenteringskonstruksjoner med *arbeide*. En presenteringssetning med *strikke* kunne jeg ikke finne noe sted.

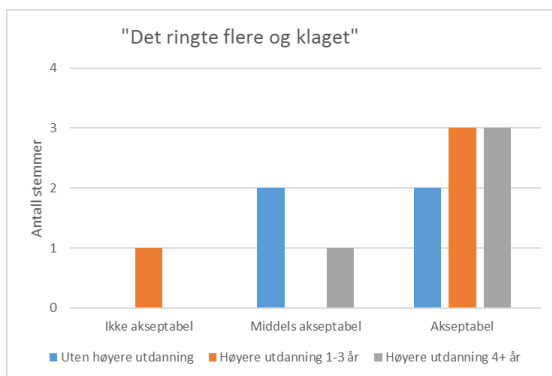

Tre av informantene godtok imidlertid *Det strikkes flere damer på kafeen*. Dersom de deler min intuisjon om at denne ikke uttrykker en eksistens av *damer på kafeen*, men en presentasjon av

strikke-handlingen, kan denne analyseres i den transitive ramma med en adjungert lokasjonsfrase.

Dersom vi går ut fra denne strukturen for setningen *Det strikker flere damer på kafeen* er det ikke det at verbet ikke lar seg redusere som gjør at denne er rar. Det kan da være at agens-tolkningen er for sterk i verbet *strikke* til å harmonere særlig godt med denne presenteringsramma.

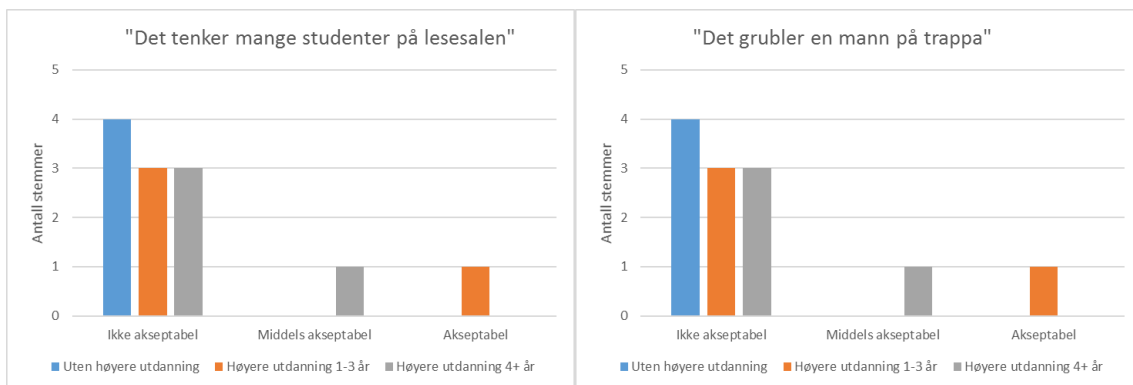
Det ringte flere og klaget er også en pseudokoordinering, på samme måte som *Det satt en mann og skrev*. Selv om *ringe* ikke er et positurverb, ser det ut til at det blir redusert til en 'måte' å klage på. Det hører til i samme klasse som *sitte*.²⁶ Det ser ut til at konstruksjoner med pseudokoordinering gjør et aktivitetsverb mer akseptabelt i en presenteringskonstruksjon, sammenlignet med de andre aktivitetsverbene. Det kan være fordi argumentet også fungerer

²⁶ Se Lødrup (2002). Han mener at de fleste verb som kan brukes i pseudokoordinering hører til i klassen sammen med *sitte*. Andre typer pseudokoordinering er de med verbet *drive* («Jeg driver og søker etter jobb») og med «ta-[o]» («ta å kom deg ut!»).

som subjekt i den koordinerte setningen, og slik får agens-tolkning fra ramma. Pseudokoordineringene blir begge godt tatt imot hos informantene. Det er én av informantene som ikke aksepterer *Det ringte flere og klaget*. Dette er antagelig enda et tilfelle av «det er alltid én..».

4.4.8 Psykologiske verb: *tenke* og *gruble*

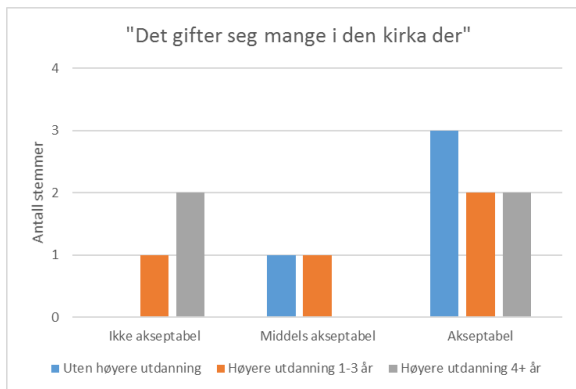
I tillegg til *arbeide*, *strikke*, *vente*, *ringe* og *snakke* ville jeg teste to verb som denoterer indre, psykologiske prosesser. Disse regnes som absolutte ergativer fordi de er både agentive og ateliske. I tillegg regnes de som lite egnet for presenteringskonstruksjonen, fordi de uttrykker usynlige handlinger som vanskelig lar seg presentere på en scene.

Disse verbene lar seg heller ikke redusere til eksistensial-verb, og må analyseres i den enkle presenteringsramma med adjungert preposisjonsadverbial, slik som *Det strikkes flere damer på kafeen*. Det at ytterst få informanter godtar de setningene hvor dette gjelder, altså *strikke*, *tenke* og *gruble*, virker å være evidens for en syntaktisk distinksjon mellom ergativitet og inergativitet. At noen få godtar dem kan være fordi presenteringskonstruksjonen, i tråd med Lødrups (1999) forklaring, er blitt konvensjonalisert, og kravet om presenteringsfokus «vinner over» kravet om agens-frasen på subjektsposisjonen.

4.4.9 Refleksiv: *gifte seg*

Jeg ville også teste et refleksivt verb, *gifte seg*. Man kan anta at denne bør analyseres med en refleksiv verbpartikkel eller en ekstraposisjon i VP, i stedet for en analyse hvor refleksiven settes inn på objektplassen. Dette er fordi overraskende mange av informantene godtok setningen *Det gifter seg mange i den kirka der*. Hadde seg-refleksiven stått på objektplassen, hadde det ikke vært plass til argumentet *mange*.

Over halvparten av informantene godtok denne setningen. Jeg vil argumentere for at denne setningen har en enkel setningsstruktur med en adjungert lokasjonsfrase *i den kirka der*. Min intuisjon sier at *gifte seg* ikke uttrykker en eksistens av *mange i den kirka der*, men at lokasjonsfrasen predikerer *gifte seg*-hendelsen. Slik sett er denne spesiell, for i forhold til de andre setningene med verb som ikke fikk eksistensial-tolkning (*strikke*, *tenke* og *gruble*), ble denne overraskende godt mottatt. Det kan hende det er fordi verbet er semantisk knyttet til lokasjonsadverbialet. Jeg fant ingen eksempler med *gifte seg* i korpus, så det skyldes nok ikke språklig konvensjon heller.

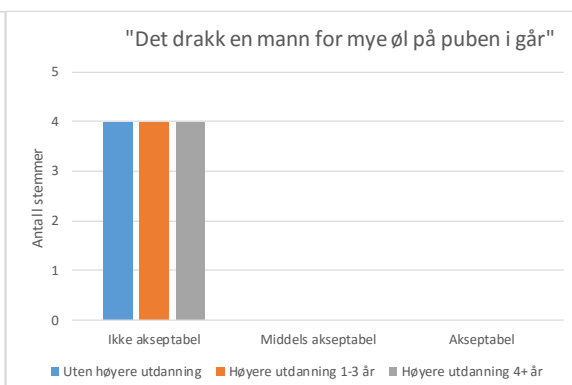
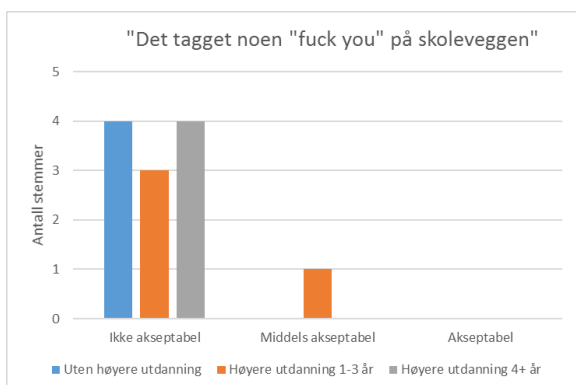
4.4.10 Transitive verb: *tagge* og *drikke*

Jeg testet to setninger med gal setningsstruktur:

Det tagget noen «fuck you» på skoleveggen

Det drakk en mann for mye øl på puben i går

Disse hadde som fremste funksjon å teste informantenes troverdighet. Men det er også sann at denne konstruksjonen finnes i mange språk. Åfarli (2007) antar at de første to rammene, den intransitive og den transitive, er felles for alle språk, men som disse viser kan forskjellige språk ha forskjellige rammer.

Flere av setningene i testen blir vurdert som uakseptable i testen, men disse er de eneste som innenfor et konstruksjonistisk rammeverk kan kalles «ugrammatikalske». Det er fordi vi ikke har ei slik ramme i norsk. Av de 23 testsetningene ble disse to vurdert som de dårligste. Ingen av informantene vurderte disse som gode, og én meldte at han/hun var usikker på *Det tagget noen «fuck you» på skoleveggen*. Informantens kommentar var at «jeg skjønner jo hva den betyr, men den er litt rar».

4.5 *Kommentar til valg av verb*

Det ser ut som veldig mange verb blir redusert til å uttrykke eksistens i presenteringskonstruksjonen. De mister derfor litt (eller mye) av den konseptuelle betydningen som Sorace (2000, 2011) og andre har brukt som grunner for å klassifisere dem som inergative. De verbene som beholder sin absolutte inergativitet, altså de som ikke ser ut til å kunne reduseres, aksepteres heller ikke i særlig grad. Dette gjelder særlig verbene *strikke*, *tenke* og *gruble*. Hadde jeg skulle utviklet en ny spørreundersøkelse i dag, hadde jeg kanskje lagt større vekt på å konstruere setninger hvor verbene beholder den tolkningen som Sorace legger til grunn for klassifiseringen. Verbet *gå* kan for eksempel uttrykke både en atelisk aktivitet, en telisk aktivitet, og en lokasjonsendring:

Mannen går langs veien

Mannen gikk ei mil

Mannen er gått

For å beholde aktivitetsinnholdet i verbet *gå* kunne jeg ha valgt en testsetning som *Det gikk ei jente i mange timer* i stedet for *Det går ei jente bortover stien*. Samtidig er det jo slik at presenteringssetninger i mange tilfeller krever en lokasjons-PP, og de brukes nettopp til å presentere en eksistens eller en handling på en scene. Da jeg valgte setninger ønsket jeg å gjøre det jeg kunne for at setningen skulle bli god, slik at det bare var verbet som kunne være grunnen til en eventuell dårlig vurdering. Men som jeg har vist, er det ikke bare det semantisk-konseptuelle innholdet i verbet som avgjør hvordan en setning tolkes. Den strukturelle ramma og de andre elementene som settes inn bidrar også til å gi mening til setningen.

Jeg fikk uansett testet et bredt utvalg av verb i denne spørreundersøkelsen. Jeg fikk også på denne måten vist fram hvor fleksible verb kan være. Selv om mange verb får redusert det semantisk-konseptuelle innholdet de vanligvis er assosiert med, er det noen verb som ikke lar seg redusere på denne måten. Det at så mange av verbene får redusert sitt semantisk-konseptuelle innhold gjør dem mer ergative i henhold til Soraces beskrivelse av ergativitet.

Dette gjorde at jeg måtte revurdere min hypotese om at ergativ/inergativ-distinksjonen er en ren semantisk distinksjon, og at den syntaktiske strukturen ikke inneholder informasjon om semantiske roller.

4.6 Rollesemantikk i ramma

Jeg diskuterte i kapittel 2 en hypotese om at man bør skille mellom syntaktisk struktur og semantiske roller, fordi grammatikken ikke har tilgang til vår kunnskap om verden. Jeg antok, i tråd med Sveen (1996), at en ren semantisk distinksjon mellom ergativitet og inergativitet ville løse problemet om agens-fraser på objektsposisjonen, og at semantisk rolle-tolkning kom som følge av det konseptuelle innholdet i de leksikalske elementene. Etter å ha diskutert og analysert testsetningene, så jeg meg nødt til å revurdere denne hypotesen. Mange av setningene med verb som klassifiseres som inergative, blir gitt en eksistensiell tolkning når de brukes i presenteringskonstruksjoner, og agentiviteten til et argument blir «vannet ut» når det settes inn på objektplassen. Disse setningene får dermed redusert det konseptuelle innholdet som gjør dem inergative (dersom vi følger beskrivelsene gitt i Soraces ergativhierarki). De setningene som beholdt en absolutt inergativ tolkning ble ikke akseptert i særlig grad. Alt dette taler for en at rammene inneholder en rudimentær rollesemantikk. Det ser altså ut til å være noe i ideen om proto-agens og proto-patiens. På dette grunnlag kan vi konkludere med at det *er* en syntaktisk distinksjon mellom ergativitet og inergativitet.

En del av argumentasjonen jeg la fram i kapittel 2 for å skille mellom konseptuell semantikk og syntaktiske rammer, kan fortsatt være gjeldende. For eksempel vil jeg argumentere for én subjektsposisjon som kan gi argumenter mange ulike nyanser av en proto-agens-rolle, alt etter hvilke leksikalske elementer som settes inn. Rolle-semantikken som finnes i ramma må være mye mer abstrakt enn hypotesen om uniform theta-tilordning. Slik sett er Åfarlis relativt enkle semantiske rammer en god analysemodell. En teori om kanoniske proto-rolle-posisjoner i ramma ekskluderer heller ikke en teori om direkte innsetting av ikke-agentive argumenter i subjektsposisjonen. Dette spørsmålet lar jeg imidlertid stå åpent for videre forskning.

4.7 Konklusjon

I dette kapitlet har jeg analysert testsetningene og diskutert hvorfor noen blir vurdert som akseptable og noen blir vurdert som mindre akseptable. Jeg har argumentert for at det finnes en rudimentær proto-rolle-semantikk i ramma. Svært mange av de inergative verbene ser ut til å reduseres til eksistensial-verb eller måte-verb i presenteringskonstruksjoner. Derfor er presenteringssetningen et godt eksempel på hvordan verb får en bestemt betydning først når det

settes inn i en struktur, en kontekst. Resultatene fra spørreundersøkelsen min viser også at det er setningene med absolutt ergativ tolkning, samt de med eksistensial- eller måte-tolkning som aksepteres mest i presenteringskonstruksjonen. Jeg har ved hjelp av resultatene mine vist at ergativitet er graderbart, og at en ergativ tolkning avhenger av samspillet mellom semantikken i ramma og det konseptuelle innholdet i de leksikalske elementene.

Det vi forsøker å klassifisere med merkelappene *ergativitet* og *inergativitet*, handler egentlig om harmoni mellom ramma og det konseptuelle innholdet i verbene og argumentene. Ikke-agentive verb og argumenter harmonerer godt med ei ekspletiv ramme, mens agentive verb og argumenter harmonerer i mindre grad. Det er det at denne harmonien er avhengig av flere faktorer som har gjort det så vanskelig å prøve å avgjøre hva ergativitet og inergativitet er. Det er også derfor en rammeteoretisk analyse egner seg så godt til å analysere dette fenomenet, fordi det er bare den som regner med dette med *harmoni* mellom struktur og innhold.

At vi på tross av rolle-semantikken i ramma kan godta en setning som *Det tenker mange studenter på lesesalen* eller *Det strikker flere damer på kafeen* kan forklares med at presenteringskonstruksjonen er en konvensjonalisert ramme i språket vårt, med et bestemt semantisk og pragmatisk innhold. Vi kan beholde agens-tolkningen i noen tilfeller fordi det konseptuelle innholdet overskygger rammesemantikken. Språklige konvensjoner og frekvens i bruk spiller også en rolle for setningens akseptabilitet.

5 Konklusjon

I kapittel 1 la jeg fram en del problemer knyttet til analysen av norske presenteringssetninger, og formulerte en del spørsmål som mange lingvister har stilt før meg. Det at vi kan ha inergative verb i norske presenteringskonstruksjoner er et problem for Inakkusativhypotesen. Det finnes en sterk generalisering i tradisjonell generativ grammatikk som sier at agens-rollen ikke kan genereres på objektplassen. Det er dessuten vanskelig å avklare ergativ/inergativ-distinksjonen, fordi verbene viser stor variasjon i bruk. Målet for denne oppgaven var å legge fram en nykonstruksjonistisk analyse av norske presenteringssetninger, som kunne forklare disse forholdene.

I kapittel 2 satte jeg de leksikalistiske språkteoriene, som går ut i fra at syntaktisk struktur blir generert fra ordnivå, opp mot de konstruksjonistiske språkteoriene, som går ut på at leksikalske elementer blir satt inn i allerede genererte syntaktiske strukturer. Jeg konkluderte med at den nykonstruksjonistiske teorien og Åfarlis (2007) rammeteori tilbyr det beste verktøyet for å analysere ikke bare norske presenteringssetninger, men språk generelt. Ut i fra et slikt perspektiv kan man i prinsippet sette inn hva som helst i de ulike posisjonene i strukturen, og det forklarer hvorfor vi kan ha det som vanligvis klassifiseres som inergative verb i presenteringskonstruksjonen. Rammeteorien tilbyr dessuten en elegant forklaring på fenomenet graderthet.

Videre i kapitlet diskuterte jeg hva som inngår i begrepet ergativitet. På grunn av evidensen fra norsk, har flere forskere konkludert med at ergativ/inergativ-distinksjonen må være enten en ren semantisk eller en ren syntaktisk distinksjon. En svært vanlig oppfatning, felles for både leksikalistiske og konstruksjonistiske teorier, er imidlertid at de ulike posisjonene i strukturen er knyttet til hver sin semantiske rolle. Noen hevder at argumentene i presenteringssetninger med inergative verb ikke er agens-fraser, men patiens- eller tema-fraser. Andre mener at argumentene beholder agens-rollen sin, men at den er noe «utvannet». Min opprinnelige hypotese var, i tråd med Bouchard (1995), at det ville være fruktbart å skille semantisk innhold fra struktur. Å hevde at rammene ikke inneholder noen rolle-semantikk, og operere med en ren semantisk distinksjon mellom ergativitet og inergativitet, ville løse problemene rundt det at man kan ha en agens-frase på objektplassen. Samtidig var jeg også her inne på hvordan argumentene ser ut til å få en utvannet agens-tolkning på objektposisjonen, og at mange presenteringskonstruksjoner med inergative verb ilegges en eksistensiell tolkning.

I kapittel 3 diskuterte jeg metoden jeg brukte for å samle inn evidens. For å utvikle en god analyse av presenteringssetningen ville jeg undersøke hvilke verb som kan og ikke brukes i denne konstruksjonen. Jeg valgte derfor å gjennomføre en spørreundersøkelse, for å med større pålitelighet kunne si noe om akseptabiliteten til ulike typer verb i denne setningstypen. I dette kapitlet diskuterte jeg valg av metode, hvordan jeg gikk fram når jeg utførte spørreundersøkelsen, og hvordan jeg behandlet dataene i etterkant.

I kapittel 4 la jeg fram resultatene fra spørreundersøkelsen, diskuterte dem og analyserte testsetningene. En observasjon jeg gjorde her var at de inergative verbene som blir akseptert i presenteringskonstruksjonene, ofte får redusert sitt semantisk-konseptuelle innhold. De blir ilagt en eksistensiell tolkning, og blir på denne måten «mer ergative». Slik harmonerer de med presenteringsrammene, som ser ut til å inneholde en slags proto-patiens-semantikk på objektplassen. Det ekspletive subjektet har den effekten at det skyver de andre argumentene lengre ned i strukturen, og dette vanner ut den agentive tolkningen som argumenter har på subjektsposisjonen. Jeg konkluderte med at ergativ/inergativ-distinksjonen må være syntaktisk, så vel som semantisk. De syntaktiske rammene ser ut til å inneholde en viss proto-rolle-semantikk. Den faktiske naturen til denne semantikken kunne jeg vanskelig konkludere noe om, men den rollesemantikken som finnes her er mye mer abstrakt enn hypotesen om uniform theta-tilordning.

Det vi forsøker å klassifisere med merkelappene *ergativt* og *inergativt*, handler egentlig om harmoni mellom den syntaktisk-semantiske ramma og det konseptuelle innholdet i de leksikalske elementene. Ikke-agentive verb og argumenter harmonerer godt med ei ekspletiv ramme, mens agentive verb og argumenter harmonerer i mindre grad. Det er det at denne harmonien er avhengig av flere faktorer som har gjort det så vanskelig å prøve å avgjøre hva ergativitet og inergativitet er. Det er også derfor en rammeteoretisk analyse egner seg så godt til å analysere dette fenomenet, fordi det er bare den som regner med dette med *harmoni* mellom struktur og innhold.

Bibliografi

- Aa, L. I. (2015). *The grammar of verb-particle constructions in spoken Norwegian*. (2015:164), Norwegian University of Science and Technology, Faculty of Humanities, Department of Language and Literature, Trondheim.
- Askedal, J. O. (1986). On ergativity in modern Norwegian. *Nordic Journal of Linguistics*, 9, 25-45.
- Baker, M. C. (1988). *Incorporation: a theory of grammatical function changing*. Chicago: University of Chicago Press.
- Borer, H. (2003). Exo-skeletal vs. Endo-skeletal Explanations: Syntactic Projections and the Lexicon. In J. Moore & M. Polinsky (Eds.), *The Nature of Explanation in Linguistic Theory* (pp. 31-67). Stanford, California: CSKU Publications.
- Borer, H. (2005). *Structuring sense volume I: In name only*. Oxford: Oxford University Press.
- Bouchard, D. (1995). *The semantics of syntax : a minimalist approach to grammar*. Chicago: University of Chicago Press.
- Bowers, J. (1993). The Syntax of Predication. *Linguistic Inquiry*, 24, 591-656.
- Bresnan, J. (2000). *Lexical Functional Syntax*. Malden: Blackwell.
- Bresnan, J., & Kanerva, J. M. (1989). Locative Inversion in Chicheŵa: A Case Study of Factorization in Grammar. *Linguistic Inquiry*, 20(1), 1-50.
- Brøseth, H. (2007). *A neo-constructional approach to computeroriented talk*. (PhD), Norwegian University of Science and Technology, Trondheim.
- Burzio, L. (1986). *Italian Syntax*. Dordrecht: D. Reisel Publishing Company.
- Chomsky, N. (1955). The Logical Structure of Linguistic Theory *Publisert i Chomsky (1975)*.
- Chomsky, N. (1965). *Aspects of the theory of syntax* (Vol. 11). Cambridge, Mass: M.I.T. Press.
- Chomsky, N. (1981). *Lectures on Government and Binding - The Pisa Lectures* (2nd rev. ed. ed.). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Chomsky, N. (1986). *Knowledge of Language*. New York: Praeger.
- Chomsky, N. (1995). *The Minimalist Program*. Cambridge: MIT Press.
- Cinque, G. (1999). *Adverbs and Functional Heads - A Cross-Linguistic Perspective*. Oxford: Oxford University Press.
- Cowart, W. (1997). *Experimental Syntax: Applying Objective Methods to Sentence Judgments*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Dowty, D. R. (1991). Thematic proto-roles and argument selection. *Language*, 67, 547-619.
- Eide, K. M., & Åfarli, T. A. (1999). The Syntactic Disguises of the Predication Operator. *Studia Linguistica*, 53(2), 155-181.
- Eik, R. (2014). *Setningar med possessivt objekt i norsk - Ein nykonstruksjonistisk analyse av setningar som "ho trakka han på foten"*. (Masteroppgave), NTNU, Trondheim.
- Faarlund, J. T. (2005). *Revolusjon i lingvistikken : Noam Chomskys språkteori*. Oslo: Samlaget.
- Faarlund, J. T., et al. (1997). *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Fanselow, G., et al. (Eds.). (2006). *Gradience in grammar : generative perspectives*. Oxford: Oxford University Press.
- Felser, C., & Rupp, L. (2001). Expletives as arguments: Germanic existential sentences revisited. *Linguistische Berichte*, 187, 289-324.
- Grimshaw, J. (1990). *Argument structure* (Vol. 18). Cambridge, Mass: MIT Press.
- Haegeman, L. (1994). *Introduction to Government and Binding Theory* Oxford: Blackwell.
- Jackendoff, R. (1990). *Semantic structures* (Vol. 18). Cambridge, Mass: MIT Press.
- Johannessen, J. B. (2003). Innsamling av språklige data: Informanter, introspeksjon og korpus *På språkjakt - problemer og utfordringer i språkvitenskapelig datainnsamling* (pp. 133-171). Oslo: Unipub forlag.

- Keller, F. (2000). *Gradience in grammar: Experimental and computational aspects of degrees of grammaticality*. (PhD), University of Edinburgh.
- Kimball, J. (1973). Seven principles of surface structure parsing in natural language. *Cognition*, 2(1), 15-47.
- Levin, B., & Rappaport Hovav, M. (1995). *Unaccusativity : at the syntax-lexical semantics interface* (Vol. 26). Cambridge, Mass: MIT Press.
- Lohndal, T. (2012). Towards the End of Argument Structure. In M. C. Cuervo & Y. Roberge (Eds.), *The End of Argument Structure?* . Bingley: Emerald.
- Lohndal, T. (2014). *Phrase structure and argument structure: a case study of the syntax-semantics interface*. Oxford: Oxford University Press.
- Lødrup, H. (1987). Uakkusativhypotesen og norsk syntaks. *Nordskrift*, 54, 46-63.
- Lødrup, H. (1999). Linking and Optimality in the Norwegian Presentational Focus Construction. *Nordic Journal of Linguistics*, 22(02), 205-229.
- Lødrup, H. (2002). The Syntactic Structures of Norwegian Pseudocoordinations. *Studia Linguistica*, 56(2), 121-143.
- Newmeyer, F. J. (2001). Grammatical Functions, Thematic Roles, and Phrase Structure: Their Underlying Disunity. In W. D. Davies & S. Dubinsky (Eds.), *Objects and other Subjects*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Nordgård, K. A. (2002). *Presenteringssetninger i en småsetningsanalyse*. (Masteroppgave), NTNU, Trondheim.
- Nygård, M. (2013). *Discourse ellipsis in spontaneously spoken Norwegian : clausal architecture and licensing conditions*. Norwegian University of Science and Technology, Faculty of Humanities, Department of Scandinavian Studies and Comparative Literature, Trondheim.
- Perlmutter, D. M. (1978). Impersonal Passives and the Unaccusative Hypothesis. *Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, 4, 157.
- Platzack, C. (1983). Existential sentences in English, Swedish, German and Icelandic. In F. Karlsson (Ed.), *Papers from the Seventh Scandinavian Conference of Linguistics* (pp. 80-100). University of Helsinki, Department of General Linguistics.
- Pollard, C., & Sag, I. (1994). *Head-Driven Phrase Structure Grammar*. Chicago: University of Chicago Press.
- Ramchand, G. C. (2007). *Verb meaning and the lexicon: A first phase syntax*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rosen, C. G. (1984). The interface between semantic roles and initial grammatical relations. In D. M. Perlmutter & C. G. Rosen (Eds.), *Studies in Relational Grammar 2* (pp. 38-77). Chicago: University of Chicago Press.
- Rothstein, S. (1983). *The syntactic forms of predication*. (PhD-avhandling), MIT.
- Schütze, C. T. (1996). *The empirical base of linguistics : grammaticality judgments and linguistic methodology*. Chicago: University of Chicago Press.
- Sorace, A. (2000). Gradients in Auxiliary Selection with Intransitive Verbs. *Language: Journal of the Linguistic Society of America*, 76(4), 859-890.
- Sorace, A. (2004). Gradience at the lexicon-syntax interface: evidence from auxiliary selection and implications for unaccusativity. In A. Alexiadou, E. Anagnostopoulou, & M. Everaert (Eds.), *The unaccusativity puzzle: Explorations of the syntax-lexicon interface* (pp. 243-268).
- Sorace, A. (2011). Gradience in split intransitivity: the end of the unaccusative hypothesis? *Archivio glottologico italiano*, 96(1), 67-86.
- Stensrud, K. G. (2006). Unergative Verbs in Norwegian Intransitive Expletive Constructions. *Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, 32(1), 363-374.

- Sunde, A. M. (2013). *Bortfall av obligatoriske seg-refleksiver : en studie av mønsterlån fra engelsk til norsk*. (Masteroppgave), Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap, NTNU, Trondheim.
- Sveen, A. (1996). *Norwegian Impersonal Constructions and the Unaccusative Hypothesis*. Ph. D. diss., University of Oslo.
- Tungseth, M. E. (2006). *Verbal prepositions in Norwegian : paths, places and possession*. Faculty of Humanities, University of Tromsø, Tromsø.
- Åfarli, T. A. (1992). *The Syntax of Norwegian Passive Constructions*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Åfarli, T. A. (2007). Do Verbs Have Argument Structure? In E. Reuland, T. Bhattacharya, & G. Spathas (Eds.), *Argument Structure* (pp. 1-16). Amsterdam, Netherlands: Benjamins.
- Åfarli, T. A., & Eide, K. M. (2000). Subject requirement and predication. *Nordic Journal of Linguistics*, 23.
- Åfarli, T. A., & Eide, K. M. (2003). *Norsk generativ syntaks*. Oslo: Novus

VEDLEGG

Vedlegg 1

Resultater fra spørreundersøkelsen

Utdanning Akseptabilitet	Informant 1 Videregående					Informant 2 Videregående					Informant 3 Videregående					Informant 4 Videregående				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Det kom mange kjendiser på festen					1					1					1					1
Det døde ingen barn i trafikken i år					1				1					1					1	
Det vokser fram en ny underklasse i Norge					1				1					1						1
Det datt ei gammel dame på glattisen					1			1						1						1
Det rumlet en mage i eksamenslokalet		1						1					1						1	
Det frøs ei katt utenfor vinduet		1						1			1				1					1
Det finnes ærlige mennesker					1				1					1						1
Det satt en mann og skrev					1				1					1						1
Det knelte en konfirmant for presten					1			1					1						1	
Det pågikk en festival mens jeg var i Berlin					1				1					1						1
Det lever ingen etterkommere av Adolf Hitler					1				1					1					1	
Det går ei jente bortover stien					1				1					1						1
Det danset en gutt på bordet					1				1					1					1	
Det arbeider 30 polakker i den bedriften					1				1					1						1
Det venter ei dame på legekantoret					1				1					1						1
Det ringte flere og klaget					1				1					1						1
Det snakket en mann på radioen					1				1					1						1
Det strikket flere damer på kafeen					1				1					1						1
Det tenker mange studenter på lesesalen		1						1					1					1		
Det grubler en mann på trappa		1						1					1					1		
Det gifter seg mange i den kirka der					1				1					1					1	
Det drakk en mann for mye øl på puben i går		1						1					1					1		
Det tagget noen "fuck you" på skoleveggen		1						1					1					1		
750.000 er evakuert på Filippinene					1				1					1						1
En perfekt gave den er til søstra mi		1						1					1					1		
Håndballjentene ingen nåde viste tyskerne					1				1					1					1	
Slik jukser bloggerne på Instagram					1				1					1						1
Justin Bieber vil ikke komme til Norge aldri mer		1						1					1					1		
Mellom Northug og Sundby sykdom kan avgjøre duellen		1						1					1					1		
Paris-avtalen løser ikke klimaproblemene					1				1					1						1
Angela Merkel lukker snart døra for flyktningene					1				1					1						1
Jeg tror olje og gass blir utkonkurrert					1				1					1						1
Hun fikk en gave som kan ikke byttes		1						1					1					1		
Det må være årets beste juleøl					1				1					1						1
To vogntog sperrer kjørefeltet					1				1					1						1
Norge fremdeles er verdens beste land å bo i					1				1					1						1
NAV bruker et språk som ungdommen ikke skjønner					1				1					1						1
Det er lite sannsynlig at Trump blir president					1				1					1						1
Ikke klar for Syria-samarbeid hevder Russland at USA er		1						1					1						1	
Alle jeg kjenner på julaften ser "Tre nøtter til Askepott"					1				1					1						1
Smelt smør og tilsett melk					1				1					1						1
Kvinneguiden har svaret på alt du lurer på					1				1					1						1
Det spillet ønsker jeg meg til jul					1				1					1						1
Tabben gikk rundt verden på Facebook					1				1					1						1
Ungdommer sparer for lite					1				1					1						1
De vanene sende deg vil i en tidlig død		1						1					1					1		
Ikke lurt er å ha levende lys på juletreet		1						1					1					1		
Det kjøper vi mye av når vi er ute og reiser					1				1					1						1
Det her er en kamp han ikke kan tape					1				1					1						1
Kaffe må deg holde våken hele eksamensperioden		1						1					1							1
Adele og Jamie Oliver gjestet Skavlan i går					1				1					1						1
Det må du huske å sjekke når skatteoppgjøret kommer					1				1					1						1
Du ikke visste at de julekakene fantes		1						1					1					1		
Dommeren må ha sett noe vi andre ikke så					1				1					1						1

Utdanning	Informant 5					Informant 6					Informant 7					Informant 8				
	1-3 års høyere utdanning					1-3 års høyere utdanning					1-3 års høyere utdanning					1-3 års høyere utdanning				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Akseptabilitet																				
Det kom mange kjendiser på festen					1					1					1					1
Det døde ingen barn i trafikken i år					1					1					1					1
Det vokser fram en ny underklasse i Norge				1						1					1					1
Det datt ei gammel dame på glattisen				1						1					1					1
Det rumlet en mage i eksamenslokalet		1								1					1					1
Det frøs ei katt utenfor vinduet	1									1					1					1
Det finnes ærlige mennesker					1					1					1					1
Det satt en mann og skrev					1					1					1					1
Det kneltes en konfirmant for presten	1									1					1	1				
Det pågikk en festival mens jeg var i Berlin					1					1					1					1
Det lever ingen etterkommere av Adolf Hitler					1					1					1					1
Det går ei jente bortover stien					1					1					1					1
Det danset en gutt på bordet					1					1					1					1
Det arbeider 30 polakker i den bedriften					1					1					1					1
Det venter ei dame på legekantoret					1					1					1					1
Det ringte flere og klaget					1					1					1					1
Det snakket en mann på radioen					1					1					1					1
Det strikket flere damer på kafeen					1					1					1					1
Det tenker mange studenter på lesesalen	1					1									1	1				
Det grubler en mann på trappa	1									1					1	1				
Det gifter seg mange i den kirka der	1									1					1					1
Det drakk en mann for mye øl på puben i går	1					1					1					1				
Det tagget noen "fuck you" på skoleveggen	1									1					1	1				
750.000 er evakuert på Fillippinene					1					1					1					1
En perfekt gave den er til søstra mi					1					1					1	1				
Håndballjentene ingen nåde viste tyskerne					1					1					1	1				
Slik jukser bloggerne på Instagram					1					1					1					1
Justin Bieber vil ikke komme til Norge aldri mer	1					1					1					1				
Mellom Northug og Sundby sykdom kan avgjøre duellen	1					1					1					1				
Paris-avtalen løser ikke klimaproblemene					1					1					1					1
Angela Merkel lukker snart døra for flyktningene					1					1					1					1
Jeg tror olje og gass blir utkonkurrert					1					1					1					1
Hun fikk en gave som kan ikke byttes					1					1					1	1				
Det må være årets beste juleøl					1					1					1					1
To vogntog sperrer kjørefeltet					1					1					1					1
Norge fremdeles er verdens beste land å bo i	1					1					1					1				
NAV bruker et språk som ungdommen ikke skjønner					1					1					1					1
Det er lite sannsynlig at Trump blir president					1					1					1					1
Ikke klar for Syria-samarbeid hevder Russland at USA er					1					1					1					1
Alle jeg kjenner på julaften ser "Tre nøtter til Askepott"					1					1					1					1
Smelt smør og tilsett melk					1					1					1					1
Kvinneguiden har svaret på alt du lurte på					1					1					1					1
Det spillet ønsker jeg meg til jul					1					1					1					1
Tabben gikk rundt verden på Facebook					1					1					1					1
Ungdommer sparer for lite					1					1					1					1
De vanene sende deg vil i en tidlig død	1					1					1					1				
Ikke lurt er å ha levende lys på juletreet	1					1					1					1				
Det kjøper vi mye av når vi er ute og reiser					1					1					1					1
Det her er en kamp han ikke kan tape					1					1					1					1
Kaffe må deg holde våken hele eksamensperioden	1					1					1					1				
Adele og Jamie Oliver gjestet Skavlan i går					1					1					1					1
Det må du huske å sjekke når skatteoppgjøret kommer					1					1					1					1
Du ikke visste at de julekakene fantes	1					1					1					1				
Dommeren må ha sett noe vi andre ikke så					1					1					1					1

Utdanning	Informant 9					Informant 10					Informant 11					Informant 12				
	4+ års høyere utdanning					4+ års høyere utdanning					4+ års høyere utdanning					4+ års høyere utdanning				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Akseptabilitet																				
Det kom mange kjendiser på festen					1					1					1					1
Det døde ingen barn i trafikken i år				1						1				1				1		
Det vokser fram en ny underklasse i Norge				1						1					1					1
Det datt ei gammel dame på glattisen			1						1						1			1		
Det rumlet en mage i eksamenslokalet				1		1									1				1	
Det frøs ei katt utenfor vinduet	1						1					1				1				
Det finnes ærlige mennesker					1					1					1					1
Det satt en mann og skrev				1						1				1						1
Det knelte en konfirmand for presten				1			1						1				1			
Det pågikk en festival mens jeg var i Berlin				1						1					1				1	
Det lever ingen etterkommere av Adolf Hitler				1						1					1			1		
Det går ei jente bortover stien				1						1					1					1
Det danset en gutt på bordet				1					1					1						1
Det arbeider 30 polakker i den bedriften				1						1					1					1
Det venter ei dame på legekontoret		1						1					1				1			
Det ringte flere og klaget			1							1			1						1	
Det snakket en mann på radioen		1					1						1				1			
Det strikket flere damer på kafeen		1					1						1				1			
Det tenker mange studenter på lesesalen		1					1						1				1			
Det grubler en mann på trappa	1					1							1			1				
Det gifter seg mange i den kirka der		1							1					1			1			
Det drakk en mann for mye øl på puben i går	1					1					1					1				
Det tagget noen "fuck you" på skoleveggen	1						1					1				1				
750.000 er evakuert på Filippinene				1						1					1				1	
En perfekt gave den er til søstra mi	1							1				1				1				
Håndballjentene ingen nåde viste tyskerne	1						1				1					1				
Slik jukser bloggerne på Instagram				1						1				1						1
Justin Bieber vil ikke komme til Norge aldri mer	1					1					1					1				
Mellom Northug og Sundby sykdom kan avgjøre duellen	1					1					1					1				
Paris-avtalen løser ikke klimaproblemene				1						1				1						1
Angela Merkel lukker snart døra for flykntningene				1						1					1					1
Jeg tror olje og gass blir utkonkurrert				1						1					1					1
Hun fikk en gave som kan ikke byttes	1						1				1					1				
Det må være årets beste juleøl					1					1					1					1
To vogntog sperrer kjørefeltet					1					1					1					1
Norge fremdeles er verdens beste land å bo i	1					1					1					1				
NAV bruker et språk som ungdommen ikke skjønner				1						1					1					1
Det er lite sannsynlig at Trump blir president				1						1					1					1
Ikke klar for Syria-samarbeid hevder Russland at USA er		1					1					1				1				
Alle jeg kjenner på julaften ser "Tre nøtter til Askepott"	1					1					1					1				
Smelt smør og tilsett melk				1						1					1					1
Kvinneguiden har svaret på alt du lurte på				1						1					1					1
Det spillet ønsker jeg meg til jul				1						1					1					1
Tabben gikk rundt verden på Facebook	1						1				1						1			
Ungdommer sparer for lite				1						1					1					1
De vanene sende deg vil i en tidlig død	1					1					1					1				
Ikke lurt er å ha levende lys på juletreet	1					1					1									1
Det kjøper vi mye av når vi er ute og reiser				1						1				1						1
Det her er en kamp han ikke kan tape				1						1				1						1
Kaffe må deg holde våken hele eksamensperioden	1					1					1					1				
Adele og Jamie Oliver gjestet Skavlan i går					1					1					1					1
Det må du huske å sjekke når skatteoppgjøret kommer				1						1					1					1
Du ikke visste at de julekakene fantes	1					1					1						1			
Dommeren må ha sett noe vi andre ikke så					1					1					1					1

Vedlegg 2

Samtykkeskjema

Navn:

Informantnummer:

Jeg har fullført følgende utdanning:

Ungdomsskole	☐
Videregående skole	☐
Universitet/høyskole 1-3 år	☐
Universitet/høyskole 4 år eller mer	☐

Samtykkeerklæring

Jeg samtykker til at svarene jeg gir i denne undersøkelsen kan bli brukt til forskning i et masterprosjekt ved Institutt for Språk og Litteratur på NTNU. Jeg er opplyst om formålet med undersøkelsen og vet at jeg når som helst kan trekke meg. Alle opplysninger behandles konfidensielt og min personlige informasjon vil bli anonymisert.

Dato og underskrift

Vedlegg 3

Korpusinformasjon

Norsk talemålskorpus - Oslodelen

NoTa-Oslo er et talespråkskorpus med opptak fra 2004 - 2006 med ca 900.000 ord knyttet til lyd- og videoopptak. Korpuset inneholder ortografiske transkripsjoner av samtaler og intervju fra informanter født og oppvokst i Oslo-området. 144 av informantene er representative med hensyn til alder, kjønn, bosted og utdanning. NoTa-Oslo er utviklet av Tekstlaboratoriet. Korpuset er fritt tilgjengelig for forskning.

Nordisk dialektkorpus – Norge

Nordisk dialektkorpus er et talespråkskorpus med norske, svenske, danske, islandske og færøyske dialekter. Korpuset består av transkripsjoner av intervjuer og samtaler knyttet til lyd- og videoopptak. Opptakene er både nye og eldre. Korpuset er fritt tilgjengelig for forskning. Nordisk dialektkorpus er utviklet av Tekstlaboratoriet ved ILN, Universitetet i Oslo. Opptak og transkripsjoner kommer fra flere forskjellige kilder og prosjekter.

NoWaC-korpuset

NoWaC (Norwegian Web as Corpus) er første versjon av et stort web-basert korpus for bokmål. Denne versjonen inneholder 700 millioner ord. Korpuset er bygget ved å automatisk gå igjennom alle dokumenter på .no-domenet på Internett i perioden november 2009 til januar 2010 laste dem ned og bearbeide dem.

Alle disse korpusene er tilknyttet Tekstlaboratoriet ved UiO, og denne informasjonen er hentet fra deres nettside.

Sammendrag

Presenteringskonstruksjonen har blitt regnet som en instansiering av ergativitet, fordi objektet beholder sin opprinnelige posisjon på objektplassen. Det at vi kan ha agentive objekter er et problem for Inakkusativhypotesen, som går ut på at inergative verb tar eksterne argumenter, og ergative verb tar interne argumenter. Det er dessuten en sterk generalisering i leksikalistiske teorier som sier at agens-argumenter må genereres på subjektplassen. Jeg argumenterer i denne oppgaven for at en nykonstruksjonistisk analyse av norske presenteringssetninger kan forklare disse forholdene.

En nykonstruksjonistisk analyse går ut på at leksikalske elementer blir satt inn i en allerede generert syntaktisk struktur. Denne strukturen inneholder en rudimentær semantikk, og mening skapes som følge av samarbeidet mellom denne semantikken og den konseptuelle semantikken som finnes i ordene. En nykonstruksjonistisk analyse kan slik forklare hvorfor noen presenteringssetninger kan ha agens-argumenter på objektposisjonen. Den tilbyr samtidig en elegant forklaring på fenomenet graderthet.

Det vi forsøker å klassifisere med merkelappene *ergativt* og *inergativt*, handler egentlig om harmoni mellom den syntaktisk-semantiske ramma og det konseptuelle innholdet i de leksikalske elementene. Rammene ser ut til å inneholde en rudimentær proto-rolle-semantikk, som gjør at ikke-agentive verb og argumenter harmonerer godt med ei ekspletiv ramme, mens agentive verb og argumenter harmonerer i mindre grad. Det er det at denne harmonien er avhengig av flere faktorer som har gjort det så vanskelig å prøve å avgjøre hva ergativitet og inergativitet er. Det er også derfor en rammeteoretisk analyse egner seg så godt til å analysere norske presenteringssetninger, fordi det er bare den som regner med dette med *harmoni* mellom struktur og innhold.